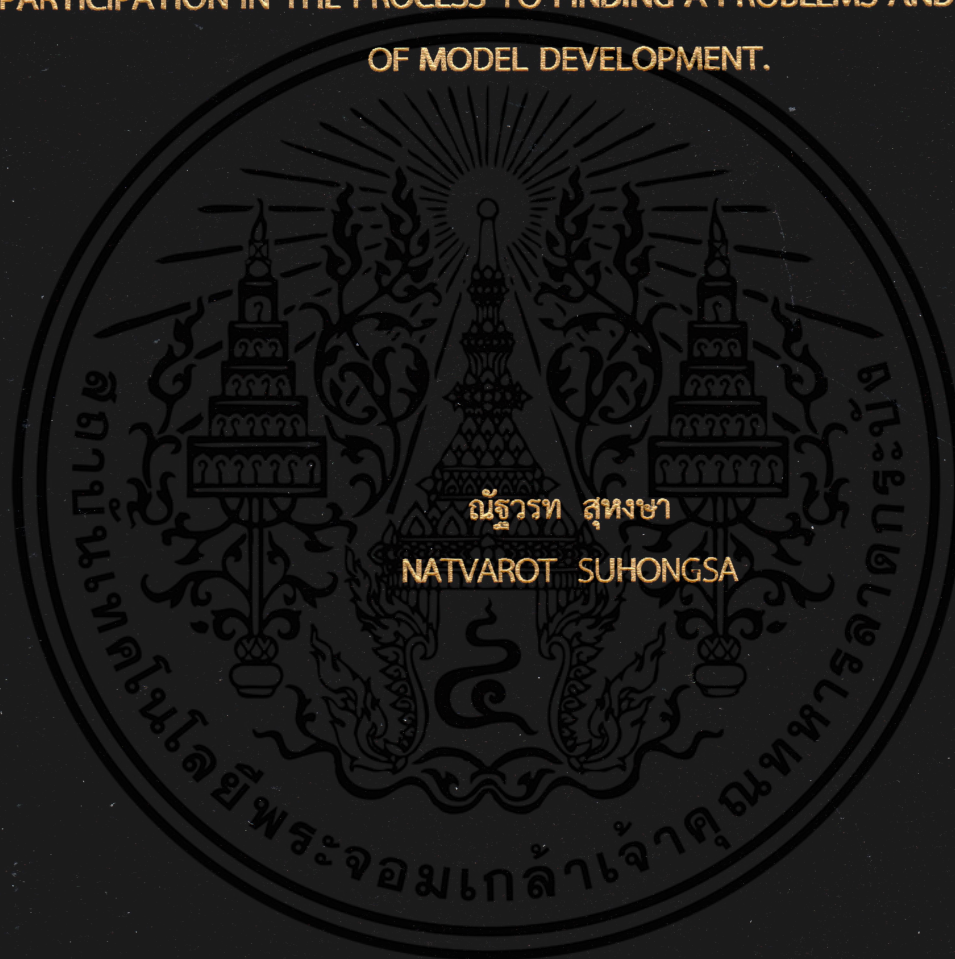

การศึกษาแนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร
เขตพระนครโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและ
แนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

THE STUDY DESIGN DEVELOPMENT OF THE BANGKOK LOCAL MUSEUM
PHRA NAKHON DISTRICT BY INVITATION GROUP COMMUNITY
PARTICIPATION IN THE PROCESS TO FINDING A PROBLEMS AND GUIDELINES
OF MODEL DEVELOPMENT.

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2562

การศึกษาแนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร
เขตพระนครโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและ
แนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

THE STUDY DESIGN DEVELOPMENT OF THE BANGKOK LOCAL MUSEUM
PHRA NAKHON DISTRICT BY INVITATION GROUP COMMUNITY
PARTICIPATION IN THE PROCESS TO FINDING A PROBLEMS AND GUIDELINES
OF MODEL DEVELOPMENT.

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2562

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การศึกษาแนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร
เขตพระนครโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและ
แนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

THE STUDY DESIGN DEVELOPMENT OF THE BANGKOK LOCAL MUSEUM
PHRA NAKHON DISTRICT BY INVITATION GROUP COMMUNITY
PARTICIPATION IN THE PROCESS TO FINDING A PROBLEMS AND GUIDELINES
OF MODEL DEVELOPMENT.

ณัฐวรท สุหงษา
NATVAROT SUHONGSA

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
พ.ศ. 2562

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

THE STUDY DESIGN DEVELOPMENT OF THE BANGKOK LOCAL MUSEUM
PHRA NAKHON DISTRICT BY INVITATION GROUP COMMUNITY
PARTICIPATION IN THE PROCESS TO FINDING A PROBLEMS AND GUIDELINES
OF MODEL DEVELOPMENT.

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT
OF THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
MASTER OF ARCHITECTURE PROGRAM IN INTERIOR ARCHITECTURE
FACULTY OF ARCHITECTURE
KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

2019

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

COPYRIGHT 2019

FACULTY OF ARCHITECTURE

KING MONGKUT'S INSTITUTE OF TECHNOLOGY LADKRABANG

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

หัวข้อสารนิพนธ์

การศึกษาแนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น
กรุงเทพมหานคร เขตพระนครโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน
ในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

นักศึกษา

นายณัฐวรท สุหงษา

รหัสประจำตัว

57602069

ปริญญา

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา

สถาปัตยกรรมภายใน

พ.ศ.

2562

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

ผศ.ดร.ญาณินทร์ รักรวงศ์วาน

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์นี้เป็นการศึกษารูปแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการออกแบบพัฒนารูปแบบการจัดแสดงเนื้อหาและผังในการจัดแสดงให้เหมาะสม และสอดคล้องกับเรื่องราวชุมชนในเขตพระนคร จากการศึกษาโดยลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าตัวพิพิธภัณฑ์ได้กล่าวถึงชุมชนโดยรอบไว้น้อยมาก ในเนื้อหาที่จัดแสดงส่วนใหญ่อ้างถึงเขตพระนครในเชิงกว้าง มีการกล่าวถึงชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ๆกัน เช่น ชุมชนวัดสามพระยา ที่เป็นชุมชนใกล้กับพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ แต่ไม่ได้มีเรื่องราวของชุมชนเท่าที่ควร หลังจากลงพื้นที่ในการสำรวจและเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ทั้งจากทางเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพระนคร และชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชุมชนวัดสามพระยา ได้นำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบร่างครั้งที่ 1 พร้อมภาพจำลองการออกแบบภายในเพื่อนำไปเสนอกับเจ้าหน้าที่และชุมชน โดยใช้สื่อกลางของ face book ชุมชนวัดสามพระยา เป็นพื้นที่ในการแสดงข้อคิดเห็นจากแบบร่างที่ได้ออกแบบไว้ แล้วนำมาปรับปรุงในแบบร่างครั้งที่ 2

ผู้จัดทำสารนิพนธ์ ได้มุ่งหมายให้การออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งนี้ได้จัดแสดงเรื่องราววิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นผังผังการจัดแสดงบอกเล่าเรื่องราวของชุมชน ให้ตรงกับวิถีชีวิตของคนพื้นที่ ซึ่งคาดหวังว่าจะทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนครแห่งนี้ได้รับความสนใจจากบุคคลภายในชุมชน และนอกชุมชนมากยิ่งขึ้น

Thesis Title	The study design development of the Bangkok Local Museum Phra Nakhon District by Invitation group community participation in the process of finding a problems and Guidelines for model development.
Student	Mr. Natvarot Suhongsa
Student ID	57602069
Degree	Master of Architecture
Program	Interior Architecture
Year	2019
Thesis Advisor	Assistant Professor Yanin Rugwongwan,Ph.D.

ABSTRACT

This thesis is to study the content format of the Bangkok Local Museum, Phra Nakhon District, with the objective of studying the guidelines for the design, development, format, display of content and layout panels in suitable exhibitions. And consistent with the story of the community in Phra Nakhon from the study, it was found in the field that the museum did not mention the surrounding community very little. In the content displayed, most of the capital area is broadly described. There are talks about nearby communities such as "Wat Sam Phraya" Community. That is a community near this museum But does not have a community story as it should be After surveying and collecting data from the interview Both from the community development staff Phra Nakhon District Office And villagers living in the Sam Phraya Temple community The data was used in the draft design no. 1, with interior design images to be presented to staff and communities. By using the face book medium of the Sam Phraya Community is the area for displaying ideas from designed drafts And bring it to improve in the draft for the 2nd time

Thesis Producer Aiming to design and improve develop, this local museum showcases the lives of peoples in the community Is a display panel that informed the story of the community to match the lifestyle of the local peoples Which is expected to make the Bangkok Local Museum This metropolitan area Receive

attention from peoples in the community. And even more outside the community area.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าฉบับนี้สำเร็จได้ ผู้จัดทำสารนิพนธ์ขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.ญาณินทร์ รั้ววงศ์วาน ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้คำปรึกษาและแนะนำให้การช่วยเหลือในการศึกษาค้นคว้า ให้เป็นไปตามกรอบแนวทางที่วางไว้ พร้อมทั้งแนะนำแนวทางและประสบการณ์ในการทำวิจัยเพื่อใช้ต่อยอดในการลงพื้นที่ภาคสนามในการทำงานอีกทางหนึ่ง

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าที่ให้คำแนะนำและแนวทางในการปรับปรุงสารนิพนธ์ เล่มนี้ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น ขอขอบคุณคณะอาจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังทุกท่าน ที่สั่งสอนวิชาความรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ พร้อมทั้งมุมมองในการศึกษาหลายๆด้านให้กับการนำมาใช้ในงานสารนิพนธ์นี้

ขอขอบคุณหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานเขตพระนคร คุณอัญชลี ศรีสวัสดิ์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสังคม และเจ้าหน้าที่ภายในสำนักงานเขตพระนคร เจ้าหน้าที่ประจำพิพิธบางลำพู เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ช่วยอนุเคราะห์ข้อมูลในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบคุณ ชุมชนวัดสามพระยา และประธานชมรม ที่อนุญาตให้ใช้พื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ในการกระจายข้อมูลเพื่อแสดงความคิดเห็นขอขอบคุณภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน เจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลและข่าวสารเป็นอย่างดี

สำหรับคุณประโยชน์และคุณงามความดีอันใดที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอมอบให้มารดาและบิดาผู้เป็นที่รักและเคารพยิ่ง ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้ามาตลอดจนถึงทุกวันนี้

ณัฐวรท สุหงษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	II
กิตติกรรมประกาศ.....	IV
สารบัญ.....	V
สารบัญตาราง.....	VIII
สารบัญภาพ.....	IX
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 ขอบเขตสารนิพนธ์.....	2
1.4 สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	3
1.5 ขั้นตอนการศึกษาสารนิพนธ์.....	3
1.6 วิธีการเก็บข้อมูล.....	3
1.7 ข้อจำกัดของการศึกษา.....	4
1.8 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในสารนิพนธ์.....	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นเขตกรุงเทพ เขตพระนคร.....	5
2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพิพิธภัณฑท์และพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.....	9
2.2.1 ความหมายของพิพิธภัณฑท์ และพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.....	9
2.2.2 การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑท์.....	12
2.2.3 หน้าที่ของพิพิธภัณฑท์.....	13
2.2.4 บทบาท หน้าที่ และความสำคัญของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.....	17
2.2.5 องค์ประกอบในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.....	20
2.2.6 การจัดแสดงพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในระดับชุมชน.....	21
2.2.7 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	22
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	26

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
2.3.1 งานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.....	26
2.3.1 งานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน กับพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นร่วมของชุมชน.....	27
บทที่ 3 ระเบียบวิธีในการทำสารนิพนธ์.....	31
3.1 วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	31
3.2 การศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี.....	32
3.3 การศึกษาและเก็บข้อมูลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณโดยรอบ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร.....	32
3.3.1 ศึกษารูปแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณรอบ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร.....	32
3.3.2 ศึกษารูปแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณรอบ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.....	33
3.4 ขั้นตอนการการออกแบบกระบวนการการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น.....	36
3.5 ขั้นตอนการศึกษาลงพื้นที่ภาคสนามสำหรับการกำหนดแนวทางการจัดแสดง พิพิธภัณฑท์.....	36
3.5.1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนรอบพิพิธภัณฑท์ เขตพระนคร.....	36
3.5.2 การลงพื้นที่ภาคสนาม.....	37
3.6 การคัดเลือกความสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑท์กับชุมชนท้องถิ่น.....	37
3.6.1 ด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑท์.....	37
3.6.1 ด้านสังคมชุมชน โดยรอบพิพิธภัณฑท์.....	37
3.6.2 ด้านศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม.....	37
บทที่ 4 กรณีศึกษาเปรียบเทียบ.....	38
4.1 การศึกษาพิพิธบางลำพู โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม.....	38
4.1.1 ลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธบางลำพู.....	41

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
4.1.2 การสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนาม.....	43
4.2 การศึกษาพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม.....	44
4.2.1 ลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก.....	47
4.2.2 การสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนาม.....	48
4.3 การศึกษาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม.....	50
4.3.1 ลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร.....	54
4.3.2 การสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา.....	55
4.4 อภิปรายผลการศึกษาเพื่อหาแนวทางออกแบบภายในพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น เขตพระนคร.....	58
บทที่ 5 บทสรุปผลการศึกษา.....	63
5.1 แบบร่างพิพิธภัณฑสถานครั้งที่ 1.....	63
5.1.1 ร่างแบบแผนผังภายใน พร้อมทั้งภาพจำลองภายในแบบ 3 มิติ.....	63
5.1.2 นำเสนอแบบร่างให้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นและ มีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบ.....	67
5.1.3 บันทึกรายละเอียดและข้อเสนอแนะเพื่อใช้ในการปรับปรุงแบบร่างครั้งที่ 2.....	68
5.2 แบบร่างพิพิธภัณฑสถานครั้งที่ 2.....	68
5.3 สรุปผลรูปแบบที่นำเสนอ.....	69
5.4 บทสังเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ สถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร.....	70
บรรณานุกรม.....	71
ภาคผนวก.....	73
ประวัติผู้เขียน.....	78

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.3.1 ตารางเปรียบเทียบบทความ งานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นเนื้อหาที่ สอดคล้องกัน.....	29-30
4.4.1 ตารางการวิเคราะห์รูปแบบพิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการบริหารจัดการ.....	58
4.4.2 ตารางการวิเคราะห์รูปแบบพิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาและการจัดแสดง.....	59
4.4.3 ตารางเปรียบเทียบแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์.....	60
4.4.4 ตารางเปรียบเทียบจุดเด่นและข้อดีข้อเสียของพิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 แห่ง.....	61

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 ตำแหน่งที่ตั้ง พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร.....	7
2.2 แผนผังทางเข้า-ออก บริเวณอาคารพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเขตพระนคร.....	8
2.3 พื้นที่บริเวณถนนด้านข้างพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเขตพระนคร	8
3.1 ขั้นตอนการศึกษาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตพระนคร.....	33
3.2 กรอบวิธีการเลือก และ การศึกษากรณีศึกษา.....	34
3.3 กรอบแนวทางในการศึกษาวิจัย	35
4.1 ตำแหน่งที่ตั้ง พิพิธบางลำพู.....	39
4.2 แผนผังอาคารพิพิธบางลำพู.....	39
4.3 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าพิพิธบางลำพู (ตำแหน่ง A).....	40
4.4 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าพิพิธบางลำพู (ตำแหน่ง B).....	40
4.5 พื้นที่บริเวณถนนด้านหลังพิพิธบางลำพู (ตำแหน่ง C).....	41
4.6 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธบางลำพู.....	42
4.7 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธบางลำพู.....	43
4.8 การลงพื้นที่สังเกตอย่างมีส่วนร่วม.....	43
4.9 ตำแหน่งที่ตั้ง พิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก.....	44
4.10 แผนผังอาคารพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก.....	45
4.11 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก (ตำแหน่ง A).....	46
4.12 พื้นที่บริเวณถนนด้านข้างพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก (ตำแหน่ง B).....	46
4.13 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก.....	47
4.14 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก.....	48
4.15 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก.....	49
4.16 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะภายในพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก.....	50
4.17 ตำแหน่งที่ตั้ง พิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร.....	51
4.18 แผนผังอาคารพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร.....	51
4.19 แผนผัง บริเวณอาคารพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเขตพระนคร สำนักงานเขตพระนคร.....	52
4.20 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าทางออกพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น เขตพระนคร.....	53
4.21 พื้นที่บริเวณถนนด้านข้างทางเข้าพิพิธภัณฑสถานพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น เขตพระนคร	53

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พิพิธภัณฑ์ประเภทพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนั้น ถือได้ว่าเป็นชุมทรัพย์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่มีไว้ให้ศึกษาหาความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ยังเป็นกลไกที่ช่วยสนับสนุนการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกัน ตัดสินใจ และร่วมกันดำเนินกิจการของท้องถิ่นเพื่อคนในท้องถิ่นเอง สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐบาลที่ต้องการขยายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอันเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน(ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน).2547) และจากกระแสการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชนนี้เอง ทางกรุงเทพมหานครตามมติที่ประชุมสภากรุงเทพมหานคร จึงได้เสนอโครงการ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร ขึ้นมาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครทั้ง 27 แห่ง โดยให้สำนักสวัสดิการสังคมกรุงเทพมหานคร จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขึ้นในแต่ละเขตการปกครอง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่และส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่นรูปแบบการจัดแสดงส่วนใหญ่จะเป็นอาคารบ้านเรือนเก่าที่อยู่ภายในเขตหรือชุมชนนั้นๆและการจัดแสดงวัตถุซึ่งจะบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เขตนั้นๆ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง ที่สั่งสมมา จากประวัติศาสตร์อันยาวนานของกรุงเทพมหานคร ก่อให้เกิดความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณีวัฒนธรรม และจิตวิญญาณอันงดงามของผู้คนในท้องถิ่น จนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ควรค่าแก่สืบสานและอนุรักษ์ไว้มิให้เลือนหายไปกับกาลเวลา (โครงการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร.2547)

ในขณะที่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเกิดขึ้นอย่างมากมาย ส่วนใหญ่จะเน้นนำเสนอในด้านประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมชุมชนเป็นหลัก โดยจะมุ่งเน้นในการสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นได้รู้จักตนเอง และการมีจิตสำนึกร่วมให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน แต่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีหลายแห่งไม่ได้ตอบโจทย์กับท้องถิ่นนั้นๆ เพราะปัญหาด้านการบริหารจัดการในตัวพิพิธภัณฑ์ รวมไปถึงขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบอกเล่าเรื่องราวต่างๆให้ตรงตามเป้าหมายในการจัดตั้ง และการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน จึงเป็นปัจจัยในการหาแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงให้พิพิธภัณฑ์เกิดความยั่งยืนและมีความน่าสนใจต่อไป

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

เป็นอาคารเรือนไม้ปั้นหยา 2 ชั้น ตั้งอยู่ภายในสำนักงานเขตพระนคร ภายใต้การกำกับดูแลของ กองวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร เดิมอาคารหลังนี้เป็นเรือนพักของพระยาบริรักษ์ราชา หรือเจียรตนทัศนีย์ ซึ่งเคยรับราชการในตำแหน่งนายตำรวจหลวงรักษาพระองค์ (กระทรวงวัง) ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงช่วงรัชสมัยรัชการที่ 7 ภายในพิพิธภัณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จัดแสดงประวัติกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ วิถีชีวิตชาวเมืองเก่า ย่านเก่าและสถานที่สำคัญในพื้นที่ตลอดจนงานฝีมือช่างชุมชนโบราณของเขตพระนคร ทั้งนี้ในส่วนบริเวณพื้นที่ภายในอาคารได้มีการจัดแบ่งในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากอดีตในสมัยกรุงธนบุรี จนมีการพัฒนามาเป็นในปัจจุบัน

หากแต่ในปัจจุบันกลับพบว่าข้อมูลและเนื้อหาที่นำมาจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร ไม่ได้มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับชุมชนภายในท้องถิ่นเท่าที่ควร หากแต่เป็นการจัดแสดงที่เล่าถึงเขตพระนครในมุมกว้าง ที่เล่าถึงประวัติศาสตร์และภาพรวมของเขตพระนคร มีการจัดเนื้อหาและสิ่งของเช่นเครื่องดนตรีไทย ที่ไม่ได้สื่อถึงการเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของคนโดยรอบ ซึ่งมีความแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์บางลำพู ที่ถึงแม้จะมีเนื้อหาของเขตพระนครเช่นกัน แต่ก็มีเนื้อหาเรื่องของชุมชนทั้ง 7 แห่ง โดยรอบให้ผู้ที่สนใจได้ทราบข้อมูลความเป็นไปของชุมชน

ทั้งนี้ได้ศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานครอีก 2 แห่ง เพื่อให้เห็นรูปแบบแนวทางการมีส่วนร่วมกับชุมชนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ดังนี้

- พื้นที่พิพิธภัณฑ์บางลำพู ถนนพระอาทิตย์ เขตพระนคร
- พื้นที่พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก

1.2 วัตถุประสงค์

- เพื่อศึกษารูปแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร
- เพื่อศึกษาและออกแบบปรับปรุงเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

1.3 ขอบเขตสารนิพนธ์

งานสารนิพนธ์ชิ้นนี้เป็นการใช้หลักการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร ให้มีความน่าสนใจ ทั้งนี้มีการเข้าร่วมปานกลางในฐานะผู้ร่วมชม เพื่อรักษาสมดุลของการเป็นคนภายนอกกับการเข้าร่วม มีการสอบถามและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ และลงพื้นที่ภาคสนามภายในชุมชนเป็นระยะเวลาประมาณ 6 เดือน โดยได้ทำการศึกษา 2 แนวทางหลัก ดังนี้

1. ศึกษารูปแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. ศึกษาผลที่ได้จากการออกแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตพระนคร ให้มีความสอดคล้องกับชุมชนโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและแนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

1.4 สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า

การมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ จะสามารถช่วยในการพัฒนารูปแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ได้

1.5 ขั้นตอนการศึกษาสารนิพนธ์

1. ศึกษาเอกสาร และทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2. ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมเป็นข้อมูลเบื้องต้นและการสร้างเครื่องมือวิจัย ในการสัมภาษณ์
3. การศึกษาโดยการสัมภาษณ์พูดคุยแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย
 - หน่วยงานภาครัฐ ในตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารโครงการ
 - ภาคประชาชน ผู้นำชุมชน และ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน

1.6 วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นไปตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ศึกษาจะใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ทำการศึกษาจากเอกสาร บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสารงานวิจัย และสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต
2. การสัมภาษณ์ และพูดคุยแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งใน ส่วนของเจ้าหน้าที่รัฐจากทางสำนักงานเขตพระนคร โดยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ ข้อมูล และแบบไม่เป็นทางการกับ คนในชุมชนเกี่ยวกับประเด็นคำถามที่ได้ตั้งไว้
3. การสังเกต จะใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตสภาพแวดล้อม การเข้าเยี่ยมชมสถานที่ ปฏิบัติการของผู้คนในชุมชนในการเข้ามาใช้พื้นที่ในพิพิธภัณฑ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

1.7 ข้อจำกัดของการศึกษา

เป็นการศึกษาสารนิพนธ์ในเฉพาะพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเขตกรุงเทพฯ เขตพระนคร โดยมีอยู่ในส่วนพื้นที่ความรับผิดชอบ สำนักงานเขตพระนครเป็นผู้ดูแล ทำให้มีข้อจำกัดที่อาจเกิดจากนโยบายในการบริหาร จึงทำให้งานวิจัยชิ้นนี้เป็นเพียงแนวทางในการข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปต่อยอดในการปฏิบัติงาน

1.8 คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในสารนิพนธ์

การมีส่วนร่วมของชุมชน , พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น,พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร
 ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนเขตพระนคร
 หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง สำนักงานเขตกรุงเทพมหานคร
 เจ้าหน้าที่ หมายถึง เจ้าหน้าที่ภายในเขตกรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพชุมชนโดยรอบบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในเขตกรุงเทพมหานครผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาทบทวนวรรณกรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาได้ดังนี้

- 2.1 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานและพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น
 - 2.2.1 ความหมายของพิพิธภัณฑสถาน และพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น
 - 2.2.2 การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑสถาน
 - 2.2.3 หน้าที่ของพิพิธภัณฑสถาน
 - 2.2.4 บทบาท หน้าที่ และความสำคัญของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น
 - 2.2.5 องค์ประกอบในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น
 - 2.2.6 การจัดแสดงพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นในระดับชุมชน
 - 2.2.7 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 พิพิธภัณฑสถานกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

อาคารเรือนไม้ปั้นหยาในสำนักงานเขตพระนคร แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร เป็นพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นไม่กี่แห่งของกรุงเทพมหานครที่ตั้งอยู่ในสำนักงานเขต เพราะพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณ วัด หรือโรงเรียน เดิมเรือนไทยทรงปั้นหยาหลังนี้เป็นของพระยาบริรักษ์ราชา หรือ เจ๊ก รัตนทัศนีย์ ท่านรับราชการในตำแหน่งนายตำรวจหลวงรักษาพระองค์ (กระทรวงวัง) มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึง รัชกาลที่ 7 ปัจจุบันเรือนปั้นหยาได้ถูกดัดแปลงนำมาทำเป็นพิพิธภัณฑสถาน ที่จะบอกเล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญและชุมชนที่หลากหลายวัฒนธรรมของเขตพระนคร โดยแบ่งการจัดแสดงได้ดังนี้

ห้องจัดแสดงชั้นที่ 1 จัดแสดงประวัติศาสตร์ที่สำคัญของท้องถิ่น แสดงภาพการต่อตั้งกรุงธนบุรี ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จนมาเป็นกรุงเทพมหานคร วางตามตำราของพิชัยสงครามแบบนาค ส่วนที่เป็นพระบรมมหาราชวัง และวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นส่วนท้องนาค ซึ่งถือเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดและเป็นศูนย์กลางของเมืองทั้งหมดถัดไปอีกห้องจัดแสดงวิถีชีวิตในวังชุมชนสามแพร่ง คือ แพร่งนรา แพร่งสรรพศาสตร์ และแพร่งภูธร ถัดมาด้านข้างทางขวามือเราจะพบกับงานฝีมือวิจิตรของชุมชนชาวมอญ เช่นการร้อยพวงมาลัย การประดิษฐ์ งานแกะสลักผลไม้ต่างๆ บริเวณด้านซ้ายมือ ใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนบริเวณหน้าบันไดทางลงอาคารชั้น 2 จัดแสดงภาพบุคคลสำคัญที่มีที่พำนักอยู่ในเขตพระนคร เช่น โชติ แพร่พันธุ์ (ยาขอบ) ผู้ประพันธ์นิยาย “ผู้ชนะสิบทิศ” ศ.ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อดีตนายกรัฐมนตรี และรัฐบุรุษอาวุโส นายเลื่อน พงษ์โสภณ ผู้ประดิษฐ์สามล้อขึ้นใช้ในประเทศไทยเป็นคนแรก ก่อนทางขึ้นอาคารชั้น 2 บริเวณห้องข้างบันได เป็นห้องที่จัดแสดงภาพโบสถ์พราหมณ์ เทวสถานในศาสนาฮินดู รัชกาลที่ 1

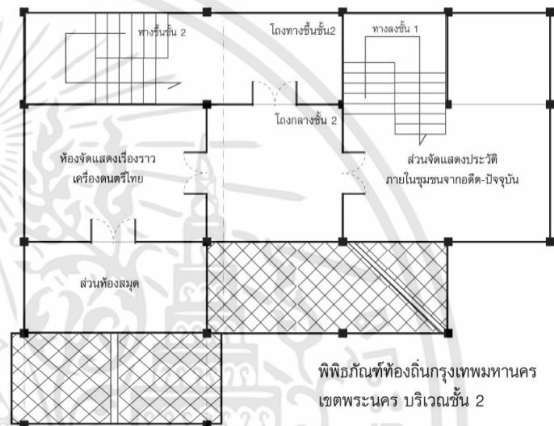
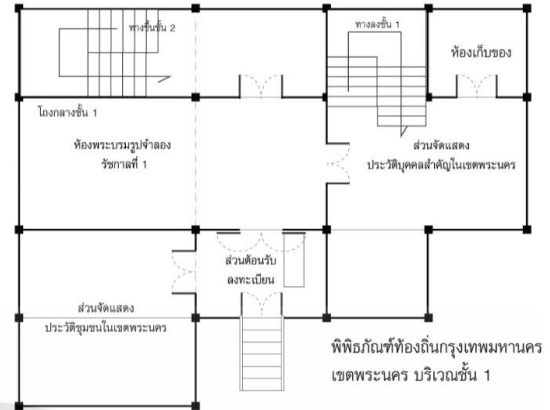
ห้องจัดแสดงบนชั้น 2 ทางด้านซ้ายมือของบันได จัดแสดงภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของชุมชนในเขตพระนคร เช่น ชุมชนบ้านบาตร ชาวบ้านในชุมชนนี้จะผลิตบาตรพระ บ้านสายรัดประคต ในตระกูล รามโกมุท ได้สืบสานการถักทอสายรัดประคตตั้งแต่โบราณมาจนถึงรัชกาลปัจจุบัน ด้วยความประณีตในการถักทอ บ้านสายรัดประคตแห่งนี้มีโอกาสทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสายรัดประคตทรงเมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงผนวช ถือเป็นทั้งความภาคภูมิใจ และทั้งเกียรติประวัติของชุมชน นอกจากนี้ยังแสดงย่านต่างๆ ที่อยู่ในเขตพระนคร เช่น ทุ่งสนามหลวง ในภาพถ่ายกำลังบอกเล่าถึงการละเล่นว่าวไทย ย่านสังฆภัณฑ์ ย่านพาหุรัด ย่านบางลำพู ย่านสำเพ็ง ตลาดมิ่งเมือง พร้อมทั้งจำลองสิ่งของที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของย่านต่างๆ เหล่านี้

บริเวณทางด้านขวาของบันได เป็นทางเดินเชื่อมต่อไปห้องพระ และห้องนอนของเจ้าของเรือนเดิม ห้องนี้จัดแสดงการคมนาคมทางน้ำ มีคลองรอบๆ กรุงที่ขุดเพื่อเป็นคูเมืองของกรุงเทพฯ ไม่ว่าจะคลองบางลำพู หรือคลองโอ่งอ่าง ภาพของเรือสุพรรณหงส์ และกระบวนเรือพยุหยาตราทางชลมารค ซึ่งเจ้าของเรือนเดิมท่านเป็น 1 ใน 4 ของตำรวจหลวงผู้นำเสด็จ ห้องก่อนถึงห้องพระของเจ้าของบ้านเดิม จัดแสดงชุมชนบ้านพานถม แหล่งผลิตเครื่องถมต่างๆ ชุมชนวัดใหม่อมตรสกกับการแทงหยวก ไว้ในพิพิธภัณฑ์ และยังแสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่สามารถผลิตเครื่องดนตรีไทย และผลิตภัณฑ์จากใบลาน สมุดใบลานโบราณ ผลิตภัณฑ์จากหวาย เป็นต้น ห้องด้านในสุดทางพิพิธภัณฑ์ แสดงเรื่องราวของท่านเจ้าของบ้านเดิม คือ พระยาบริรักษ์ราชา อีกทั้งยังเป็นห้องสมุดเล็กๆ เพื่อค้นคว้าเรื่องราวของเขตพระนครเพิ่มเติม

ภาพที่ 2.1 ตำแหน่งที่ตั้ง พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร
อยู่ภายใน สำนักงานเขตพระนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 2.2 แผงผังทางเข้า-ออก บริเวณอาคารพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นเขตพระนคร สำนักงานเขตพระนคร
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 15 มี.ค. 2561

ภาพที่ 2.3 พื้นที่บริเวณถนนด้านข้างพิพิธภัณฑที่ท้องถิ่นเขตพระนคร
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 15 มี.ค. 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

2.2.1 ความหมายของพิพิธภัณฑ์ และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

พิพิธภัณฑ์(พี-พีต-ทะ-พัน) มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี-สันสกฤตจากคำว่า วิวิท ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า ต่างๆกัน สมาสกับคำว่า ภัณฑ์ ซึ่งเป็นคำนาม แปลว่า สิ่งของเครื่องใช้ ดังนั้นเมื่อรวมกันจึงได้คำว่า วิวิทภัณฑ์ หรือตามสำเนียงไทยคือคำว่า พิพิธภัณฑ์ ซึ่งถ้าแปลตามรูปศัพท์แล้วหมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าแปลโดยเอา ความหมายที่สื่อสารกันแล้ว ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวไว้ว่า พิพิธภัณฑ์, พิพิธภัณฑ์สถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 789) หมายถึง สถานที่เก็บรวบรวมและ แสดงส่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ เป็นประโยชน์ต่อการศึกษ และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ

สมลักษณ์ เจริญพจน์ (2547: 5) ให้ความหมายว่า พิพิธภัณฑ์ มีรากศัพท์มาจากคำ ว่า “พิพิธ” แปลว่า ต่าง ๆ กัน ผนวกกับคำว่า “ภัณฑ์” ซึ่งแปลว่า สิ่งของ เมื่อนำมารวมกันจึงมีความหมายว่า สิ่งของต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ เพื่อประโยชน์ในการศึกษา เมื่อเติมคำว่า “สถาน” เข้าไป เป็น “พิพิธภัณฑ์สถาน” แปลว่า สถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงส่งของต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ ทั้งคำว่า “พิพิธภัณฑ์” และ “พิพิธภัณฑ์สถาน” ในภาษาอังกฤษ ตรงกับคำว่า “MUSEUM”

หม่อมหลวงสุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (2538: 270) ให้ความหมายว่า พิพิธภัณฑ์ คือ ความทรงจำคนเราควรจะนำความทรงจำกลับคืนสู่สังคม ให้สังคมได้ระลึกถึงความเป็นมาของตนเอง หรืออาจกล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑ์ คือ การสืบทอดความทรงจำจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

วราภรณ์ เผือกเล็ก (2542: 14) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์โดยทั่วไปถือกันว่าเป็นสถานที่ตั้ง แสดงศิลปวัตถุและเป็นที่ยอมรับของสมบัติทางสติปัญญา (Intellectual Property) ทั้งนี้เพื่อการ พักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อเป็นหลักฐานที่บรรดาผู้มีสติปัญญาจะใช้เป็นสถานที่ค้นคว้าและเป็นพยาน อ้างอิงความรู้ตามศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ ตั้งแต่ความรู้ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด พิพิธภัณฑ์จึงมิใช่สมบัติ เฉพาะของประชาชนและประเทศชาติแต่ประเทศใดประเทศหนึ่ง หากแต่เป็นสมบัติส่วนรวมของโลก

นิคม มุสิกคามะ, กุลพันธ์ธาดา จันทรโพธิ์ศรี และมณีนรัตน์ท้วมเจริญ (2521: 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พิพิธภัณฑ์ คือ สถาบันที่ตั้งขึ้นเพื่อการรวบรวม สงวนรักษา และจัดแสดงวัตถุ อันมีความสำคัญทางวัฒนธรรมและทางวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้า การศึกษา และ เพื่อความเพลิดเพลิน ตามคำจำกัดความนี้ได้รวมความหมายถึงหอศิลป์ อนุสรณ์สถานทาง ประวัติศาสตร์ และได้กินความไปถึงสวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน สถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำ และ อื่น

กูเจอร์ลด์ จอร์จ และอินดี แชรเรล-เสียว (Gerald George and Cindy Sherrell-Leo, 1989: เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

25) ผู้เขียนหนังสือ Starting Right: A Basic Guide to Museum Planning ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า พิพิธภัณฑ์ คือ องค์กรที่ทำหน้าที่ในการดูแลจัดการวัตถุที่มีความสำคัญให้เป็นประโยชน์ต่อ การพัฒนาปัญญาของมนุษยชาติ จอร์จ บี กูด (George B. Goode อ้างถึงใน Gerald George and Cindy Sherrell-Leo, 1989) นักการพิพิธภัณฑ์ผู้มีบทบาทในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์สมัยใหม่ได้ให้ ความหมายไว้ว่า พิพิธภัณฑ์ คือ สถานอภิบาลความคิดที่มีชีวิต : a nursery of living thoughts ไม่ใช่เป็นสุสานของเก่า: not as a cemetery of bric-a-brac

สภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ หรือ ICOM (International Council of Museums) (อ้างถึง โดย ปรีตตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล และคณะ, 2547) ให้ความหมายว่า พิพิธภัณฑ์ คือ สถาบัน บริการสังคมที่ไม่มุ่งสร้างกำไร ทำหน้าที่ในการรวบรวม สงวนรักษา ศึกษาวิจัย ให้ความรู้ และจัด แสดงสิ่งที่เป็นหลักฐานสำคัญของมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อม เพื่อประโยชน์ทางการค้นคว้า การศึกษา และความเพลิดเพลิน ซึ่งสิ่งสำคัญนั้นประกอบด้วยโบราณวัตถุ โบราณสถาน สิ่งมีชีวิต พืช และสัตว์ วัตถุตามธรรมชาติ ดังนั้นพิพิธภัณฑ์จึงมีความหมายรวมไปถึงสวนพฤกษศาสตร์ สวน สัตว์ สถานอภิบาลสัตว์น้ำ วนอุทยาน ศูนย์วิทยาศาสตร์ และศูนย์แสดงทางดาราศาสตร์ ฯลฯ

A museum is a non-profit making, permanent institution in the service of society and of its development, and open to the public, which acquires, conserves, researches, communicates, and exhibits, for purposes of study, education and enjoyment, material evidence of man and his environment. Addition to museum designates as such, ICOM recognizes that the following comply with the above definition: a) Conservation institutes and exhibition galleries permanently maintained by libraries and archive center; b) Natural, archaeological, and ethnographic monuments and sites and historical monuments and sites of a museum nature , for their acquisition conservation and communication activities; c) Institutions displaying live specimen, such as botanical and zoological gardens, aquaria, vivarium, etc. d) Nature reserves; and e) Science Centre and planetariums.

คำจำกัดความข้างต้นให้ความเข้าใจอย่างชัดเจนว่าอะไรบ้างที่ถือว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ใน ความหมายปัจจุบันและชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันพิพิธภัณฑ์มีหลากหลายประเภท และมีหน้าที่ในตนเอง เดียวกันคือ รวบรวม สงวนรักษา ศึกษาวิจัย และจัดแสดงสิ่งที่เป็นหลักฐาน มีความสำคัญแก่มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีความมุ่งหมายเพื่อการค้นคว้า การศึกษา และความเพลิดเพลิน สิ่งที่สงวน รักษาและจัดแสดงนั้นไม่ใช่เพียงวัตถุแต่รวมถึงสิ่งที่มีชีวิตด้วย ความหมายของพิพิธภัณฑ์จึงกิน ความ ไปถึงสวนสัตว์ สวนพฤกษชาติ วนอุทยาน สถานที่สงวนสัตว์น้ำ และสถานที่ที่จัดเป็นเขตสงวน อื่นๆ รวมทั้งโบราณสถานและอนุสรณ์สถาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ทั้งนี้ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกำลังได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับมาก โดยกระแสพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะเน้นเนื้อหาในการจัดแสดงที่มาจาก ประวัติศาสตร์ หรือวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนด โดยวัตถุประสงค์หลักเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นให้รู้จักตนเอง สร้างจิตสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นตนเอง ดังนั้นรูปแบบของการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนั้นจะต้องหาแนวทางในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ผู้วิจัยได้รวบรวมแนวคิดด้านพิพิธภัณฑ์ไว้ดังนี้

ศรีศักร วัลลิโภดม (2539:1-4) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประเทศไทยมีการดำเนินการจัดตั้งอยู่ 2 รูปแบบ รูปแบบแรกคือ การดำเนินการจัดตั้งจากคนภายนอกที่มีความรู้ในเรื่องของการจัดพิพิธภัณฑ์ เช่นหน่วยงานราชการ นักวิชาการ โดยรวบรวมโบราณวัตถุ ทั้งทางด้านโบราณคดี และชาติพันธุ์ที่มีข้อมูลในท้องถิ่นมาจัดแสดง โดยไม่ได้เชื่อมตามสภาพความเป็นไปของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นเลย คำว่า ท้องถิ่น จึงหมายถึงพื้นที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้ที่อาศัยอยู่ภายในท้องถิ่นนั้น รูปแบบที่สอง คือการดำเนินการโดยคนภายในท้องถิ่นเอง เช่น พิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นภายในวัดอันเนื่องมาจากพระภิกษุรวบรวมสิ่งของไว้ แล้วทำการจัดสร้างอาคารขึ้นเพื่อนำวัตถุดังกล่าวมาจัดแสดง ซึ่งการจัดตั้งกล่าวก็ยังไม่มีการสื่อความหมายและเนื้อหาของสังคมวัฒนธรรม จึงมีสภาพคล้ายกับห้องเก็บของ การดำเนินการเพื่อการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ควรเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคนภายนอก ที่มีความรู้ในเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์กับคนภายในท้องถิ่นที่มีความรู้ในเรื่องของท้องถิ่นเป็นอย่างดี มาร่วมกันระดมความคิดเห็นในการจัดตั้ง

ปรีตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (2548: 23-24) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีชื่อเรียกขานแตกต่างกันหลายชื่อ เช่น พิพิธภัณฑ์ชุมชน พิพิธภัณฑ์ชาวบ้าน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน หรือ พิพิธภัณฑ์มานุษยวิทยา เป็นต้น การเกิดขึ้นของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสืบเนื่องมาจากเงื่อนไขสำคัญหลาย ประการ เช่น เงื่อนไขนโยบายของรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเห็นความสำคัญของรากเหง้าและประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดความภูมิใจ ในอัตลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อส่งเสริมนโยบายการสร้างงานและอาชีพให้กับชุมชนผ่านการท่องเที่ยว หรือเงื่อนไขความต้องการของคนในท้องถิ่นที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนที่กำลังจะสูญหายไป เช่น วิถีชีวิต ประเพณีสำคัญขนบธรรมเนียมและความเชื่อ เป็นต้น

เพ็ญพรรณ เจริญพร, 2556. ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชน ดังนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับชุมชน ดังนั้นจะต้องให้ความสำคัญกับชุมชน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การออกแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ รวมถึงการจัดแสดงโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ เพราะคนที่เล่าเรื่องชุมชนได้ดีที่สุดคือ คนในชุมชนและคนที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ได้ดีคือ ผู้เฒ่าผู้แก่ เพราะคนกลุ่มนี้ไม่ออกไปทำงานที่ไหน โดยเฉพาะคนที่เคยเป็นครู เพราะครูจะชอบสอนชอบเล่าเรื่องราวต่างๆ และนำมาเปรียบเทียบกับยุคปัจจุบัน ทำให้เด็กรุ่นใหม่ได้เห็นความแตกต่าง และคนกลุ่มนี้จะเป็นแรงผลักดันให้พิพิธภัณฑ์สืบต่อไป

ศุภยมา นุชยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) (2540: 123) กล่าวว่า พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น คือ พิพิธภัณฑท์ที่เกิดขึ้นและดำเนินการโดยสถาบันหรือองค์กรท้องถิ่น สารระในพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น แตกต่างจากพิพิธภัณฑท์สถานในเรื่องของมุมมองทางประวัติศาสตร์ โดยพิพิธภัณฑท์สถานจะมอง ประวัติศาสตร์จากส่วนกลาง แต่หากเป็นพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นแล้วจะเป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่นที่มาจากมุมมองของท้องถิ่นจริงๆ โดยได้จำกัดความตามลักษณะพิเศษที่แตกต่างกันดังนี้

1. ท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม จัดทำ และดำเนินการ พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นที่แท้จริงจะต้อง เกิดจากความต้องการหรือเกิดจากการริเริ่มของชาวบ้าน บางแห่งอาจมีหน่วยงานภายนอกมา ช่วยเหลือบ้าง แต่ชาวบ้านจะมีหน้าที่ในการจัดการ ดูแลรักษา และดำเนินการเอง

2. เนื้อหาที่นำเสนอเป็นเรื่องราวของชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน การทำมาหากิน ศาสนาและความเชื่อ ตลอดจนความสัมพันธ์ภายในชุมชนหรือ ท้องถิ่นเป็นสำคัญ อาจมีการกล่าวถึงสังคมอื่นโดยเฉพาะส่วนที่ท้องถิ่นมีการติดต่อสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมกับสังคมภายนอกเท่านั้น

3. มีความหลากหลาย พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นแต่ละที่จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ช่วยลดทอนการหลงตัวเองและการดูถูกเหยียดหยาม อันนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและ กันของสังคม

4. เน้นความเรียบง่ายที่มีความหมายต่อชุมชน สิ่งของที่จัดแสดงมีอยู่ในชุมชน ท้องถิ่นนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นของมีค่า อาจเป็นศิลปวัตถุทางศาสนาที่ทางวัดเก็บรวบรวมไว้ หรือ ศิลปหัตถกรรมประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ที่เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

สรุปได้ว่า พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น หมายถึง พิพิธภัณฑท์ที่จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมา ของท้องถิ่น ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต ภายในท้องถิ่นนั้นๆ จากอดีต ไปจนถึงปัจจุบัน ประเพณี วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม ชาติพันธุ์ สิ่งของ เครื่องใช้ ที่ถูกจัดเก็บรวบรวม รวมทั้งทางเอกสารต่างๆ ตลอดจนวัตถุสิ่งของ ที่จะบอกเล่าถึงท้องถิ่น ให้ผู้คนที่ศึกษาต่อไป

2.2.2 การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑท์

การแบ่งประเภทของพิพิธภัณฑท์แบ่งได้ 2 ทาง คือ แบ่งตามลักษณะของการบริหาร หรือผู้เป็นเจ้าของอย่างหนึ่ง กับแบ่งตามลักษณะของสิ่งที่รวบรวมไว้ หรือตามแขนงวิชาอีกอย่างหนึ่ง พิพิธภัณฑท์ตามลักษณะการบริหารหรือผู้เป็นเจ้าของ ได้แก่ พิพิธภัณฑท์แห่งชาติ พิพิธภัณฑท์แห่งรัฐ พิพิธภัณฑท์เทศบาล พิพิธภัณฑท์จังหวัด พิพิธภัณฑท์มหาวิทยาลัย พิพิธภัณฑท์ โรงเรียน พิพิธภัณฑท์เอกชน เป็นต้น การแบ่งดังกล่าวแสดงถึงลักษณะการควบคุมหรือผู้เป็นเจ้าของ เช่น พิพิธภัณฑท์แห่งชาติก็แสดงว่าเป็นของรัฐบาลแห่งชาตินั้น พิพิธภัณฑท์เทศบาลก็ขึ้นอยู่กับเทศบาล พิพิธภัณฑท์เอกชนก็เป็นของเอกชน เป็นต้น แต่พิพิธภัณฑท์ดังกล่าวแต่ละแห่งอาจจะเป็นพิพิธภัณฑท์ใน วิชาการแขนงต่างๆกัน ได้ พิพิธภัณฑท์ในด้านแขนงวิชาการ ได้แก่ ศิลปะประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ วิทยา เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พิพิธภัณฑ์ในสมัยเริ่มแรกก็มีการแบ่งแยกประเภท แต่เป็นพิพิธภัณฑ์รวม วิชาการทุกแขนง ต่อมาเมื่อวิทยาการในโลกเจริญก้าวหน้าขึ้นและมีการรวบรวมของมากประเภท จำนวนมากขึ้น จึงเริ่มแบ่งประเภทแยกศิลปวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ พิพิธภัณฑ์ที่ตั้งมาช้านานมี วัตถุประสงค์ของวิชาต่างๆ ทั้งศิลปะและวิทยาศาสตร์ก็จัดแบ่งออกเป็นแผนก ๆ ส่วนพิพิธภัณฑ์ที่ตั้งขึ้น ภายหลังก็พยายามจำกัดเป็นประเภท และนับวันพิพิธภัณฑ์ยิ่งเฉพาะเจาะจงเป็นชนิดหนึ่งชนิดใด มากขึ้นทุกที บางแห่งจัดแสดงสิ่งของเพียงอย่างเดียว เช่น พิพิธภัณฑ์เรือไวกิง พิพิธภัณฑ์อะตอมมิค เป็นต้น ได้มีผู้พยายามรวบรวมชนิดของพิพิธภัณฑ์เข้าเป็นกลุ่มเป็นหมวด บางท่านได้แบ่งเป็น 3 หมวดใหญ่ คือ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ บางท่านแบ่งออกเป็น 4 หมวด คือ ศิลปะ เทคโนโลยี ธรรมชาติวิทยา และมานุษยวิทยา หรือถ้าแบ่งอย่างกว้างๆ ก็มีเพียง 2 หมวด คือ วัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ หรือเรื่องของมนุษย์และธรรมชาติ

เมื่อสภาการพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ หรือ ICOM จัดตั้งคณะกรรมการระหว่างชาติ ว่าด้วยพิพิธภัณฑ์แขนงต่างๆ ก็ได้พิจารณาถึงชนิดของพิพิธภัณฑ์ซึ่งแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน ในการสัมมนาของ UNESCO เรื่องบทบาททางการศึกษาของพิพิธภัณฑ์ (The Educational Role of Museums) ที่ประเทศบราซิล เมื่อ พ.ศ. 2501 ได้แบ่งประเภทของพิพิธภัณฑ์ในการอภิปรายไว้ รวม 9 ประเภท ได้แก่

- 1) พิพิธภัณฑ์ศิลปะ (Art museums)
- 2) พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art museums)
- 3) พิพิธภัณฑ์โบราณคดีและประวัติศาสตร์ (Archaeology and History museums)
- 4) พิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาและพื้นเมือง (Ethnology and Folklore museums)
- 5) พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติวิทยา (Natural Science museums)
- 6) พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museums of science and technology)
- 7) พิพิธภัณฑ์ส่วนภูมิภาคหรือท้องถิ่น (Regional museums)
- 8) พิพิธภัณฑ์เฉพาะเรื่อง (Specialized museums)
- 9) พิพิธภัณฑ์มหาวิทยาลัย (University museums)

2.2.3 หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์

กิจการพิพิธภัณฑ์ในปัจจุบันต้องคำนึงถึงหน้าที่ (Museum functions) กล่าวได้ว่า ได้ก้าวหน้ามาถึงการเป็นสถาบันของประชาชน พิพิธภัณฑ์ต้องเป็นศูนย์กลางของชุมชนและบริการชุมชน หนึ่งประกอบด้วยประชาชนทุกประเภท ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา เป็นสถานที่หนึ่งให้ทั้งความรู้และความสนุกเพลิดเพลินบันเทิงใจ ยิ่งกว่านั้นยังนำพิพิธภัณฑ์ไปสู่ชุมชนทุกแห่งหนที่อยู่ห่างไกล

พิพิธภัณฑ์จะต้องปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของชุมชน เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และ อนาคต เริ่มด้วยการรวบรวม สงวนรักษาวัตถุสำคัญให้ดำรงอยู่ตลอดไปไม่สูญสลาย ทำการศึกษา ค้นคว้า เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เรื่องราวของวัตถุที่รวบรวมขึ้น นำออกจัดแสดงเผยแพร่ความรู้แก่ประชาชน งานในหน้าที่ ของพิพิธภัณฑ์อันเป็นหน้าที่โดยตรงที่ละเลยไม่ได้นั้นได้แก่หน้าที่หนึ่งเป็นหลักสำคัญ ดังที่ UNESCO ได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง The museum and its functions ของคัลลาส เอ. แอตแลน (Douglas A. Atlan) ไว้ในหนังสือ The Organization of Museums: Practical Advice เมื่อ พ.ศ. 2503 ได้จำแนก หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ไว้ 8 ประการ (นิคม มูลิกะคามะ กุลพันธ์ธาดา จันทรโพธิ์ศรี และมณีนรัตน์ ท้วมเจริญ, 2521: 4) ได้แก่ การรวบรวม การตรวจพิสูจน์การทำหลักฐานการสงวนรักษา การจัดแสดง การให้การศึกษ และหน้าที่ต่อประชาชน (Collecting, identify, recording, preservation, exhibition, and the public)

หลักการดังกล่าวนี้เป็นหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ทุกชนิด ทุกประเภท นึ่งยอมรับและ ปฏิบัติกันอยู่ ความแตกต่างนั้นอยู่ที่การเน้นหนักในหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเป็นพิเศษ โดยเฉพาะบรรดา ภัณฑารักษ์จะเน้นหน้าที่งานศึกษาค้นคว้าวิจัย (Research function) ว่าเป็นหน้าที่สำคัญ ถ้าไม่มี การศึกษาค้นคว้าแล้วพิพิธภัณฑ์ก็เป็นเพียงสถานที่เก็บรักษาของและศูนย์กิจกรรมของชุมชน ดังนั้น ในที่นี้จะได้พิจารณาถึงหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ทุกๆด้าน

ในการพิจารณาหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์จะพบว่า พิพิธภัณฑ์ต้องทำงานทั้งงานหลังฉาก และงานหน้าฉาก งานภายในหรืองานหลังฉากก็คือ หน้าที่รวบรวมวัตถุ หน้าที่ศึกษาค้นคว้า และ หน้าที่สงวนรักษา ส่วนงานหน้าฉากที่เป็นกิจกรรมบริการชุมชน ได้แก่ การจัดแสดง การให้ การศึกษา และการเผยแพร่ความรู้ทางเอกสารสิ่งพิมพ์

1) การรวบรวมวัตถุ (Collecting) หน้าที่ประการแรกของพิพิธภัณฑ์จะต้องรวบรวมวัตถุ ถ้าไม่มีการรวบรวมก็ไม่เกิดเป็นพิพิธภัณฑ์ขึ้นได้ ในยุคเริ่มต้นของกิจการพิพิธภัณฑ์สำหรับประชาชน (Public museum) พิพิธภัณฑ์ได้รับสิ่งของที่มีผู้บริจาค มอบให้มากมาย พิพิธภัณฑ์ของรัฐในยุคแรกเริ่มนั้นจึงต้องรวบรวมวัตถุทุกชนิดที่มีผู้บริจาค ไม่ว่าจะ เป็นโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ สิ่งของแปลกประหลาดซึ่งเกิดขึ้นจากธรรมชาติ เช่นไม้กลายเป็นหิน เหล็กไหล ลูกอุกกาบาต หิน แร่ ไข่นกกระจอกเทศ ฯลฯ จึงปรากฏว่าพิพิธภัณฑ์แห่งชาติสมัยแรกๆจะจัดห้องของแปลก (Curiosity) ซึ่งพิพิธภัณฑ์แห่งชาติพระนครก็เคยจัดไว้ห้องหนึ่ง โดย จัดแสดงไม้กลายเป็นหิน เหล็กไหล รูปฝาแฝดอินจัน เครื่องรางของขลัง ตลอดจนจำลองเพชร สำคัญที่มีชื่อเสียงในโลก เป็นห้องที่ประชาชนทั่วไปชอบดู แม้ในปัจจุบันเมื่อได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ ยังมีประชาชนต้องการชมอยู่อีก วิธีการรวบรวมวัตถุพิพิธภัณฑ์มีหลายวิธี ได้แก่ รับบริจาควัตถุจาก ประชาชน รวบรวมจากผลการขุดค้นทางโบราณคดี และการรวบรวมวัตถุโดยการจัดซื้อ

2) หน้าที่ตรวจสอบ จำแนกแยกประเภท และศึกษาวิจัย (Identifying, Classifying, Research)คืองานหน้าที่ทางวิชาการของพิพิธภัณฑ์เมื่อพิพิธภัณฑ์เก็บรวบรวมวัตถุโดยเข้าพิพิธภัณฑ์จะต้องตรวจสอบบอกได้ว่าเป็นอะไร สามารถจำแนกแยกประเภท กำหนดอายุ แบบยุคสมัย ที่มาของวัตถุ จะต้องรู้ว่า เป็นศิลปวัตถุอะไร กำหนดแบบศิลปะ ตามอายุสมัยได้ในพิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

วิทยาก็ต้องรู้ว่า ดิน หิน แร่ สัตว์ พืช ที่รวบรวมนั้นคืออะไร แหล่งกำเนิดที่ไหน หากรวบรวมวัตถุได้แล้วยังไม่สามารถตรวจสอบจำแนกตามลักษณะวัตถุได้ก็จะต้องทำการศึกษาวิจัย ค้นคว้าให้ได้แบบยุคสมัยโดยวิธีการศึกษาเปรียบเทียบและวิธีทดลองตรวจสอบหรือพิสูจน์หาอายุ ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเรื่องราวที่แน่นอน

3) การทำบันทึกหลักฐาน (Recording) คือการจัดทำทะเบียนวัตถุทุกชิ้นที่รวบรวม เก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ การทำหลักฐานวัตถุถือว่าเป็นงานหลักที่สำคัญอย่างยิ่ง ทำเป็นหลักฐานทางวิชาการ เป็นทะเบียนประวัติหลักฐานแน่นอนในเรื่องที่มาของวัตถุ การตรวจสอบ จำแนกแยกประเภท กำหนดอายุสมัย ซึ่งมีความสำคัญสำหรับการศึกษาค้นคว้า การทำทะเบียนวัตถุเป็นงานเทคนิคอย่างหนึ่ง เมื่อวัตถุโดยรวบรวมหรือได้รับเข้ามาเป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์จะต้องตรวจสอบว่าคืออะไร จำแนกแยกประเภทกำหนดอายุสมัย จัดทำทะเบียนทั้งโน้มนสมุดทะเบียนและบัตรทะเบียนตลอดจนถึงบัตรค้นวัตถุ มีภาพถ่าย การทำทะเบียนหลักฐานวัตถุเป็นงานใหญ่ที่ต้องใช้ความละเอียดถี่ถ้วน ระมัดระวังไม่ให้ผิดพลาดได้การทำหลักฐานนั้นต้องให้เลขทะเบียนไว้ที่วัตถุด้วย ปัจจุบันบันทึกได้ด้วยคอมพิวเตอร์

4) หน้าที่ซ่อมสงวนรักษาวัตถุ (Conservation and Preservation) ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่พิพิธภัณฑ์จะต้อง “สงวนรักษา” วัตถุที่รวบรวมไว้ให้คงทนถาวร ไม่มีการเสื่อมสภาพในปัจจุบัน ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามาก การดูแลรักษาวัตถุของพิพิธภัณฑ์จึงใช้หลักการ และเทคนิคทางวิทยาศาสตร์ที่จะทำการ “สงวนรักษาและซ่อมรักษา” วัตถุทุกประเภทให้คงสภาพดี ตลอดไป พิพิธภัณฑ์แต่ละแห่งจึงต้องมีห้องปฏิบัติการสงวนรักษา (Conservation laboratory) มีนักวิทยาศาสตร์ทำหน้าที่ดูแล ซ่อมสงวนรักษา และปกป้องคุ้มครองวัตถุทุกๆที่ไม่ให้เสื่อมสภาพ ในหลักการที่เป็นทางปฏิบัตินั้น วัตถุทุกๆที่จะรวบรวมรักษาไว้เป็นสมบัติของพิพิธภัณฑ์จะต้องให้เจ้าหน้าที่สงวนรักษา (Conservator) ตรวจสอบสภาพ ทำความสะอาด หรือปฏิบัติการป้องกันการเสื่อมสภาพก่อนส่งเข้าจัดแสดงหรือเก็บรักษาในคลัง วัตถุที่ชำรุดจะต้องซ่อมรักษาเสียก่อน

5) หน้าที่รักษาความปลอดภัย (Museum security) พิพิธภัณฑ์ต้องปกป้องคุ้มครองวัตถุที่รวบรวมไว้ให้ปลอดภัย ได้แก่ การสงวนรักษาให้ปลอดภัยจากการเสื่อมชำรุดตาม สภาพกาลเวลา และคุ้มครองความปลอดภัยจากโจรภัยและอัคคีภัย พิพิธภัณฑ์ทุกแห่งจะต้องมี เจ้าหน้าที่ฝ่ายรักษาความปลอดภัยเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงและมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย (Security system) งานรักษาความปลอดภัยต้องวางแผนตั้งแต่เริ่มสร้างอาคาร พิพิธภัณฑ์ ทุกแห่งโดยเฉพาะประเภทศิลปะต้องเน้นหนักเรื่องการรักษาความปลอดภัยเป็นพิเศษกว่าประเภทอื่นๆ พิพิธภัณฑ์จะต้องเน้นคงปลอดภัยเช่นเดียวกับธนาคาร จะต้องเป็นสถานที่ซึ่งปลอดภัย เป็นที่ไว้วางใจเชื่อถือของประชาชน พิพิธภัณฑ์จะต้องมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ยามรักษาการณ์ (Guard) เจ้าหน้าที่ประจำห้อง (Attendant)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

6) การจัดแสดง (Exhibition) พิพิธภัณฑ์สถานแห่งใดจัดแสดงได้ดี ดึงดูดความ สนใจของ ประชาชนได้มากก็มักจะได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าทันสมัย น่าชม ประชาชนทั่วไปจะ มอง พิพิธภัณฑ์เพียงฉาบฉวย และไม่สนใจงานในหน้าที่หลังฉาก ฉะนั้นพิพิธภัณฑ์ทั้งหลายใน ปัจจุบันจึง หันมาสนใจปรับปรุงงานกันอย่างกว้างขวาง ในสมัยก่อนพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึง เทคนิคการ จัดแสดงมากนัก วัตถุประสงค์สำคัญก็คือนำวัตถุที่มีความสำคัญจัดแสดงจำแนกแยก ประเภทให้คำ บรรยาย เพื่อการศึกษาค้นคว้าของนักปราชญ์นักวิชาการผู้สนใจเข้าศึกษาค้นคว้าหา ความรู้จากการ จัดแสดงที่แบ่งหมวดหมู่ไว้อย่างเป็นระเบียบ จึงเป็นการจัดแสดงที่ประชาชนทั่วไปไม่ สนใจและรู้สึก ว่าสูงเกินกว่าความเข้าใจ พิพิธภัณฑ์สมัยก่อนจึงกล่าวกันว่ากลุ่มนักปราชญ์ นักศึกษา และผู้มีพื้น ความรู้สูงหรือปัญญาชนเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากสถาบันพิพิธภัณฑ์ เมื่อแนวคิด (Concept) ของ พิพิธภัณฑ์เปลี่ยนไป พิพิธภัณฑ์จะต้องเป็นสถาบันที่ให้ทั้งความรู้ความเพลิดเพลินแก่ ประชาชนทุก ประเภท ทุกวัย ทุกระดับการศึกษา และแนวคิดนี้ได้เปลี่ยนแปลงงานจัดแสดงของ พิพิธภัณฑ์ใหม่ พิพิธภัณฑ์จะต้องจัดแสดงด้วยเทคนิคที่ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าชม การจัดแสดง จะต้องให้ทั้ง ความรู้และให้ทั้งความเพลิดเพลินด้วย

7) หน้าที่ให้การศึกษา (Museum education) แต่เดิมนั้นพิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่ศึกษา ค้นคว้าวิจัยและให้ความรู้แก่ผู้สนใจ เรื่องการศึกษาเป็นเรื่องใหม่ คำว่า “Museum education” เป็น คำใหม่ เป็นเรื่องที่เพิ่งตื่นตัวรับเข้าเป็นหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์กันอย่างจริงจังเมื่อภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 พิพิธภัณฑ์สมัยก่อนเป็นที่ยกย่องว่าเป็นสถาบันค้นคว้าวิจัย (Research institution) แห่ง หนึ่ง ที่มีถาวรวัตถุเป็นหลักฐาน ครั้นต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาคความหมายของ ศึกษาไม่ใช่เพียงภายในรั้วโรงเรียนหรือวิทยาลัย ไม่เพียงการศึกษาในแบบ (Formal education) เท่านั้น ศึกษานอกแบบหรือนอกระบบ (Non-formal education) ก็มีความสำคัญอย่างมากแก่ เยาวชนและประชาชนทั่วไป และสถานที่สำคัญสำหรับการศึกษานอกแบบแห่งหนึ่งก็คือพิพิธภัณฑ์

8) หน้าที่ทางสังคม (Social function) หน้าที่ทางสังคมของพิพิธภัณฑ์มีความสัมพันธ์ ไกลชิด กับงานในหน้าที่การศึกษา เมื่อกล่าวว่าพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่รับผิดชอบต่อสังคม หมายความว่า พิพิธภัณฑ์นั้นจะต้องเป็นสถาบันที่เปลี่ยนแปลงปรับตัวไปตามสภาพความ เปลี่ยนแปลงของสังคม ดำเนินกิจการตามความต้องการของสังคม จัดบริการแก่ชุมชนอย่าง กว้างขวาง พิพิธภัณฑ์มากแห่งได้ พัฒนาบริการแก่ประชาชนหนึ่งมีผลให้พิพิธภัณฑ์ได้กลายเป็น ศูนย์กลางของชุมชน (Community center) และเป็นสถานที่ยกระดับจิตใจของประชาชนในชุมชนด้วย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.2.4 บทบาท หน้าที่ และความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกำลังเป็นกระแสความคิดแนวใหม่ในการจัดพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย แม้ปัจจุบันจะมีพิพิธภัณฑ์ตามจังหวัดต่าง ๆ แต่กระนั้นก็เป็นส่วนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับ จำนวนชุมชน และท้องถิ่นจำนวนมากในประเทศไทยที่ยังขาดแคลนชุมชนปัญญาท้องถิ่นไว้ให้ลูกหลาน ศึกษาหาความรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาท้องถิ่นของตน นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังเป็นกลไกที่ช่วยสนับสนุนการรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อร่วมภักดี ร่วมภัก์ คัดสินใจ และร่วมกัน ดำเนินกิจการของท้องถิ่นเพื่อคนในท้องถิ่นเอง สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของ รัฐบาลที่ต้องการขยาย การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก่ชุมชนอันเป็นแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโดยทั่วไปมี ลักษณะเด่นที่แตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ทั่วไป ดังนี้

- 1) ท้องถิ่นเป็นผู้ริเริ่ม จัดทำและดำเนินการ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่แท้จริงจะต้องเกิด จาก ความต้องการของชาวบ้าน และชาวบ้านจะทำหน้าที่ในการจัดการดูแลรักษาและ ดำเนินการเอง
- 2) เนื้อหาที่เสนอเน้นเรื่องราวของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ประวัติของชุมชน การทำมาหา กิน ศาสนาและความเชื่อ ตลอดจนความสัมพันธ์ภายในชุมชน อาจกล่าวถึงสังคมอื่นที่ มีการติดต่อสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง
- 3) มีความหลากหลายพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแต่ละที่จะมีลักษณะพิเศษเฉพาะอันเป็น เอกลักษณะของแต่ละชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจถึงความแตกต่าง ความ หลากหลายทาง วัฒนธรรม ช่วยลดทอนการดูถูกเหยียดหยาม
- 4) เน้นความเรียบง่ายแต่มีความหมายต่อชุมชน สิ่งของที่จัดแสดงไม่จำเป็นต้อง เป็นของ มีค่ามาก อาจเป็นศิลปวัตถุทางศาสนาที่ทางวัดเก็บรวบรวมไว้ หรืออาจเป็นงานศิลปะ หัตถกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน

ธวัชชัย ผลเพิ่ม (2523: 110-111) กล่าวว่า บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์จากรากศัพท์ คำ ว่า Museum หมายถึง Temple of the Muses เป็นสถานที่รวมของสรรพวิทยาการต่างๆ ที่ศึกษา ในสมัยกรีก โดยพิพิธภัณฑ์เป็นสถาบันการศึกษาตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับอุดมศึกษา เพราะในสมัย นั้นยังไม่มีโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย พิพิธภัณฑ์เป็นศูนย์กลางของการเก็บรวบรวมวัตถุและสิ่งของ ตัวอย่าง เป็นศูนย์กลางของการวิจัยค้นคว้า และเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนให้แก่ชุมชน โน ยุคต่อมาเมื่อมีแหล่งวิทยาการมากขึ้นสภาพและสถานะของพิพิธภัณฑ์ได้กลายเป็นสถาบันวิชาการ เพื่อการศึกษาวิจัยระดับสูง เป็นสถานที่สำหรับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขา ครั้นถึงปัจจุบันที่การศึกษา ขยายตัวมากขึ้น ประกอบกับอัตราการเพิ่มของประชากรที่มากขึ้นทำให้การจัดบริการการศึกษาใน ระบบโรงเรียนไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึงต้องมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน พิพิธภัณฑ์ จึงเปลี่ยนบทบาทให้สนองการบริการการศึกษาแก่สังคมและประชาชนทั่วไปในรูปแบบของการศึกษา นอก โรงเรียน โดยไม่มีการจำกัดเวลาศึกษาไม่จำกัด พื้นความรู้ ไม่จำกัดเพศและวัย กล่าวคือเป็น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สถาบันการศึกษาเปิดสำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัย เพื่อการแสวงหาความรู้ได้ตามความสนใจตาม เอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล สิ่งที่พิพิธภัณฑน์นำมาเป็นตัวกลางก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้แก่ สื่อการศึกษาอาจจะเป็นวัตถุสิ่งของ ตัวอย่าง หุ่นจำลอง วัสดุอุปกรณ์และวิธีการต่างๆอันจะนำไปสู่การเรียนรู้ ของผู้ศึกษาด้วยตัวเอง

พิพิธภัณฑน์มีความน่าสนใจในฐานะที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ทั้งในระบบและตลอดชีวิตที่สำคัญให้กับนักเรียนและชุมชน รวมทั้งผู้สนใจที่เป็นนักท่องเที่ยวทั่วไปได้เข้าชมเพื่อเป็นการพักผ่อนหย่อนใจอย่างประเทืองปัญญา และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ การเข้าไปศึกษาค้นคว้าหาความรู้อย่างเป็นระบบและลึกซึ้ง นอกจากนี้หน้าที่และบทบาทหลักของพิพิธภัณฑน์คือสามารถเสริมสร้าง ความรู้ลึกที่ดีและมีคุณค่าโนการเชื่อมต่อระหว่างอดีตกับปัจจุบัน ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงแนวโน้ม พฤติกรรมต่างๆในอนาคตได้อีกด้วย จึงกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑน์เป็นสถานที่ที่มีคุณค่าในการเชื่อมต่อ และสืบทอดทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความรู้ ได้อีกทางหนึ่ง (สาวิตรี สุวรรณสถิตย์, 2550: 28-29)

ศรีศักร วัลลิโกดม (2548:บทบรรณาธิการ) กล่าวว่า การจัดตั้งพิพิธภัณฑน์ท้องถิ่นทั้งของรัฐองค์กรท้องถิ่น และเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นที่รวบรวมบรรดาสิ่งของที่เป็นมรดกทาง วัฒนธรรม ข้อมูล ความรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อให้คนภายในได้เรียนรู้และถ่ายทอดแก่คนรุ่น หลัง และโน้มน้าวกันก็เพื่อให้คนภายนอกได้เรียนรู้ว่าแต่ละท้องถิ่นต่างมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของสังคมที่แตกต่างกันไป อันจะมีผลให้เกิดความเข้าใจใน การที่จะมีชีวิตอยู่ร่วมกันในชาติบ้านเมืองและในโลกได้อย่างสันติสุข

สมลักษณ์ เจริญพจน์ (2547:15-16) กล่าวถึง การพัฒนาบทบาทหน้าที่ของ พิพิธภัณฑน์ท้องถิ่น ซึ่งควรตระหนักถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่คนในท้องถิ่น สังคม และประเทศชาติเป็น สำคัญ โดยอาจแบ่งบทบาทของพิพิธภัณฑน์ท้องถิ่นได้ ดังนี้

1) บทบาททางสังคมและวัฒนธรรม ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาให้สอดคล้องกับความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้นได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนต่างๆในสังคมอย่างมาก เนื่องจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจยังไม่สัมพันธ์กับความเติบโต ทางวัฒนธรรม ประกอบกับความเจริญทางการสื่อสาร ทำให้ท้องถิ่นได้รับข่าวคราวความเจริญด้านต่างๆ แต่ในทางกลับกัน ความรู้ “ดีกว่า-ด้อยกว่า” ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อชาวบ้านลดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน เกิดความนิยมต่อสิ่งใหม่ที่รับรู้ จึงทำให้ละเลยขนบธรรมเนียม ประเพณีที่สืบทอดกันมาและปรับวิถีการดำเนินชีวิตตามค่านิยมสมัยใหม่ สภาวะการณ์เช่นนี้จะทำให้ มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสูญหายไปได้ในที่สุด Ambrose นักวิชาการพิพิธภัณฑน์ ท่านหนึ่งได้ให้ความ เห็นว่า พิพิธภัณฑน์ท้องถิ่นนั้นมีหน้าที่หลักในการสงวนรักษาอนุรักษ์ จัดแสดง และให้การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมอยู่แล้ว จึงน่าจะมียบทบาทสำคัญในการนำมาซึ่งความ ภาคภูมิใจ ความมั่นใจและสามารถสร้างกำลังให้แก่คนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาไปได้อย่างค่อยเป็น ค่อยไปตามศักยภาพของตน พิพิธภัณฑน์ท้องถิ่นจึงควรมีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ต่าง ชูได้แก่ (1) มีบทบาทใน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

การสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในการรักษาเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น (2) เป็นองค์กรที่สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น (3) มีบทบาทในการเป็นศูนย์รวมทาง วัฒนธรรมของท้องถิ่น (4) มีบทบาทในการให้บริการการศึกษา ให้แก่คนในท้องถิ่นและคนต่างถิ่น และ (5) มีบทบาทในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้แก่คนใน ท้องถิ่น

2) บทบาททางเศรษฐกิจ พิพิธภัณฑสถานสามารถมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของ ชาติได้ทั้งใน ส่วนกลางและในท้องถิ่นต่างๆ แม้ว่าบทบาทด้านเศรษฐกิจจะไม่เด่นชัดเท่าบทบาททาง สังคม แต่ใน การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในท้องถิ่นต่าง ๆ นั้น พิพิธภัณฑสถาน น่าจะเป็นองค์กรกลางที่สามารถอธิบายถึงความคงอยู่ และความเปลี่ยนแปลงของ ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี บทบาทที่พิพิธภัณฑสถานน่าจะปรับให้สอดคล้องกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจนั้น มีหลายอย่าง เช่น (1) บทบาทในการสร้างกิจกรรมเสริมภารกิจเดิม คือ การอนุรักษ์โดยการสร้าง ห้องสมุดดี ๆ สร้างโรงหนัง โรงละครและเวทีการแสดงต่าง ๆ เพื่อสอดรับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสร้างกิจกรรมเหล่านี้ จะเป็นโอกาสที่จะขอความสนับสนุนจากองค์กรของรัฐและเอกชนได้ (2) บทบาทในอันที่จะส่งเสริม การลงทุนในธุรกิจประเภทต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับภารกิจของ พิพิธภัณฑสถาน (3) บทบาทในการพัฒนา เศรษฐกิจในท้องถิ่นด้วยการขยายอาชีพใหม่ เช่น การทำของที่ระลึก การแสดงเสริมกิจกรรมหลัก (4) บทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยเป็นแหล่งดึงดูด นักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม นอกจากจะเป็น การเพิ่มรายได้ให้แก่พิพิธภัณฑสถานแล้ว ร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม ตลาดในชุมชนพลอยได้เงินจาก นักท่องเที่ยวด้วย (5) บทบาทในการสร้างงานที่เกี่ยวกับ พิพิธภัณฑสถานสำหรับ เยาวชนและคนในท้องถิ่น เป็นต้น

3) บทบาททางการเมือง พิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการ สร้างความรู้ ลึกท้องถิ่นนิยมให้แก่คนในท้องถิ่น โดยปลูกฝังให้คนในท้องถิ่นเข้าใจถึงประวัติความเป็นมา พัฒนาการของสังคม ภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นได้ศึกษา ถึง รากเหง้าและเห็นคุณค่าของท้องถิ่นของตน ความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้คนในท้องถิ่นเกิดความรู้สึก รักถิ่น และสามารถรกรงวัฒนธรรมอันทิให้สืบเนื่องต่อไป และยึดคนให้อยู่ร่วมภพเป็นกลุ่ม สร้าง ความมั่นคงเป็นปึกแผ่นให้แก่ชาติ นอกจากนั้นพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นจะเป็นตัวประสานและเป็นสื่อกลาง ในการ ประชาสัมพันธ์ให้คนต่างถิ่นเข้าใจถึงความเป็นท้องถิ่นของชุมชนได้อีกด้วย

2.2.5 องค์ประกอบในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

พิสิษฐ์ ณีฎประเสริฐ และกัมปนาท บริบูรณ์ ,2560 ปัญหาของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ได้แก่ ปัญหาโครงสร้างการบริหารงาน,การบริหารจัดการงบประมาณ, แผนในการดำเนินกิจกรรม,ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดหาหลักสูตรท้องถิ่น, ผู้นำทางกิจกรรมการมีส่วนร่วม, เครือข่ายพิพิธภัณฑ์, การสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่น, ปัญหาการนำเสนอข้อมูล,การพัฒนาบุคลากร,การจัดแสดง, การบริการด้านพื้นที่พักผ่อน, ความรู้การบริการ และการประชาสัมพันธ์แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ด้วยการจัดเวทีเสวนาจำนวน 4 พิพิธภัณฑ์ พบว่าแนวทางการบริหารจัดการแบบสมดุล 4 มิติประกอบด้วย 18 องค์ประกอบ มิติที่1) การบริหารจัดการด้านโครงสร้างและแผนงาน องค์ประกอบด้วย 1.จุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ พันธกิจของการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ 2.โครงสร้างการบริหาร 3.แผนในการดำเนินกิจกรรมรายปี มิติที่2) การจัดการด้านการมีส่วนร่วม องค์ประกอบด้วย 1.การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน 2.การมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษา 3.เครือข่ายภายในและภายนอก 4. ผู้นำทางกิจกรรมในท้องถิ่น มิติที่ 3) การบริหารจัดการด้านทรัพยากร องค์ประกอบด้วย 1.การบริหารจัดการงานบุคลากร 2.การบริหารจัดการงานงบประมาณ 3.การจัดการด้านทรัพยากรวัสดุ ทรัพยากรโบราณสถาน การดูแลรักษา 4.การจัดแสดง นิทรรศการ 5.สถานที่ตัวอาคารพิพิธภัณฑ์ 6.สื่อ วัสดุ เทคโนโลยี มิติที่4)การบริหารจัดการด้านการบริการ องค์ประกอบด้วย 1.กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ 2.บริการป้ายและนิทรรศการถาวรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ 3.บริการนำชม เส้นทางนำชมในชุมชน 4.การประชาสัมพันธ์ 5.การจำหน่ายของที่ระลึกอาหารและเครื่องดื่ม องค์ประกอบในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นประกอบไปด้วย

1) คณะทำงาน การจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้ประสบผลสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ได้แก่ (1) ชาวบ้าน คือกลุ่มเจ้าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างแท้จริง ถ้าคนในท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเกิดขึ้นได้ยาก ชาวบ้านจึงมีความสำคัญมากที่สุดทั้ง โน้มนำแหล่งข้อมูลและที่มาของวัตถุจัดแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่จะต้องดูแลพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ให้คงอยู่ต่อไป (2) ฝ่ายวิชาการ ทำหน้าที่ศึกษาวิจัยท้องถิ่นเพื่อให้ได้เนื้อหาที่จะจัดแสดง คำบรรยายประกอบเรื่องราว ตลอดจนการกำหนดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ กลุ่มนี้อาจประกอบด้วยชาวบ้านที่ มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นหรือชุมชนของตนเป็นอย่างดี พระสงฆ์ ครู อาจารย์ ตลอดจนนักวิชาการ จากสถาบันการศึกษาภายในท้องถิ่น (3) ภัณฑารักษ์ ทำหน้าที่จัดทำทะเบียนวัตถุ ทำความสะอาด วัตถุซ่อมแซม วัตถุที่เสียหาย ตลอดจนคัดเลือกวัตถุที่จะจัดแสดง โดยประสานงานกับฝ่ายวิชาการ โน้มนำของภัณฑารักษ์นี้อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายในท้องถิ่นที่มีความรู้ เช่น สถาบันการศึกษา ด้านศิลปะต่าง ๆ

2) งบประมาณไม่ใช่อุปสรรคที่สำคัญ การจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นควรพิจารณา ดำเนินการตามอัตภาพ โดยถือคติทำเท่าที่ทำได้ดีกว่าไม่ทำเลย เพราะพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนั้น มีเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

กระบวนการที่ค่อยๆพัฒนา โดยอาจเริ่มจากห้องเล็กๆ แล้วค่อยขยายไปไม่ต้องให้สมบูรณ์แบบ เลยทีเดียว สิ่งสำคัญคือสร้างความเข้าใจแก่คนในท้องถิ่นให้ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีต่อชุมชน

3) เนื้อหาที่นำมาเสนอเป็นเรื่องราวความเป็นมาของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ สงแวดล้อม นิทาน ตำนานความเชื่อ ศาสนาประเพณี การละเล่น ประวัติ บุคคลสำคัญในท้องถิ่น การทำมาหากินของผู้คน

4) สิ่งของที่จัดแสดง เป็นสงของที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ธรรมมาสน์ สงของเครื่องใช้โบราณ จานโบราณ ต้นฉบับคัมภีร์ต่างๆ

5) สถานที่จัดแสดง อาจเป็นบ้าน ตึก โกดังเก่า ห้องเรียน ศาลาการเปรียญ โดยมากแล้วมักเป็นสถานที่ของวัด เพราะนอกจากวัดจะเป็นสถานที่ให้การศึกษาอบรมในอดีตและเป็น ศูนย์กลางของชุมชนแล้ว วัดยังเป็นศูนย์รวมของศิลปวัตถุ สงของเครื่องใช้ของชุมชนที่ชาวบ้านนำมาถวายไว้ กรณีที่มีงบประมาณ การออกแบบตัวอาคารควรคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเป็นหลัก เช่น จะมีกิจกรรมอะไรบ้าง ใครบ้างที่จะมาใช้พิพิธภัณฑ์

2.2.6 การจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในระดับชุมชน

การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์เป็นกระบวนการที่สามารถพัฒนาได้เรื่อยๆ สิ่งของที่นำมาจัดแสดง ควรจะบอกว่ามาจากชุมชนอะไร และแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ ทำความเข้าใจชุมชนในระดับหมู่บ้านเป็นระดับๆขึ้นมา ก็จะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น ข้อมูลที่ควรเก็บในระดับชุมชน มีดังนี้

1) ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง ขนาดชุมชน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคม การสื่อสาร โครงสร้างชุมชน สถานที่สำคัญของชุมชน โรงงานตลาด โรงเรียนร้านค้าพืชและสัตว์ เป็นต้น

2) ข้อมูลเกี่ยวกับประชากร ควรให้ข้อมูลจำนวนประชากร เพศ โครงสร้างอายุ อาชีพ โครงสร้างประชากร และพยายามให้สถิติเกี่ยวกับการศึกษา สาธารณสุข ศาสนา ชนชั้น รายได้ กลุ่มชาติพันธุ์ ข้อมูลเหล่านี้มักมานุษยวิทยาอาจเก็บรวบรวมเองหรืออาจได้จากหน่วยงาน ของรัฐบาลหรือเอกชน

3) ข้อมูลเกี่ยวกับเครือญาติ ในบางชุมชนเครือญาติเป็นระบบที่สำคัญมาก จึงควรเก็บรวบรวมข้อมูลด้านนี้เพื่อเรียนรู้ว่าใครเป็นญาติใครบ้าง

4) ประวัติความเป็นมา ข้อมูลประเภทนี้สำคัญมากจึงต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ ของชุมชน ทุกชุมชนมักมีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน เรื่องเล่าเกี่ยวกับผู้ บุคเบิกว่าเป็นใคร มาจากไหน และเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกๆ ของชุมชน

5) ข้อมูลเกี่ยวกับวงจรชีวิต 1 ปีของชุมชน ควรให้ความสนใจกับชีวิตประจำวันของเอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชาวบ้านหรือประชากรในชุมชน โดยจัดแสดงว่าชาวบ้านมีชีวิตประจำวันอย่างไร ในรอบเดือนต่างๆ จนครบ 1 ปี ของคนรวย คนจน ผู้ชาย ผู้หญิง คนชรา และกลุ่มย่อยกลุ่มอื่นๆของชุมชน

6) ข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มทางสังคม ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับสมาคม ชมรมต่างๆคือ กลุ่มที่ชาวบ้านจำนวนหนึ่งมารวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น ใน หมู่บ้านต่างๆในสังคมไทย กรมพัฒนาชุมชนได้ส่งพัฒนากรเข้าไปช่วยจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่ม ออกทรัพย์ กลุ่มสตรีทอผ้า กลุ่มเลี้ยงไก่ กลุ่มทำสวน เลี้ยงสัตว์ และอื่นๆ

7) ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางวัตถุและเทคโนโลยี ควรสังเกตและให้ข้อมูล เกี่ยวกับวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น ลักษณะบ้านเรือนของคนรวย คนจน เสื้อผ้า ของผู้ชาย ผู้หญิง คนชรา และเด็ก เครื่องใช้ในบ้านเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ ที่จะใช้เป็นตัวชี้ฐานะทางสังคมได้ นอกจากนี้ ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับเทคโนโลยี เช่น เครื่องมือทำไร่ ทำนา พาหนะขนส่ง การสื่อสารและอื่นๆ

8) ประวัติชีวิต นักวิจัยต้องรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว และเก็บรวบรวม ประวัติคนในวัยต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นชีวิตคนในชุมชนว่าคนแต่ละเพศ แต่ละวัยมีชีวิตความเป็นอยู่ อย่างไรในชุมชน จึงต้องเก็บประวัติชีวิตของผู้หญิง เด็ก วัยรุ่น คนวัยหนุ่มสาว วัยกลางคน และวัย ชรา โดยแสดงให้เห็นชีวิตแต่ละช่วงของแต่ละคน ตั้งแต่เกิดและการผ่านวัยต่างๆ มารวมกันจะทำให้ เห็นภาพรวมที่สมบูรณ์ของชุมชนได้ และทำให้ผู้อ่านเห็นภาพชุมชนในหลายมิติ

9) ภาษาท้องถิ่นและศิลปะ ควรบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผลผลิตของวัฒนธรรมที่ แสดงออกมาในรูปของภาษา เช่น นิทาน เกม เพลง การละเล่น การเต้นรำ นิยายปรัมปรา เป็นต้น

10) วัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ควรเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมด้านต่างๆ ของมนุษย์ทุกด้าน คือ ด้านครอบครัว เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและความเชื่อ การศึกษา การแพทย์ และสาธารณสุข การคมนาคม สื่อสาร ศิลปะ และนันทนาการ

2.2.7 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิดซึ่งเป็นการสื่อสาร สองทางระหว่างบุคคลกลุ่มบุคคลชุมชนหรือองค์การในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือ หลายกิจกรรมทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันของกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มด้วย (ยพุภาพ รุปงาม, 2545 : 5) การให้ความหมายจำกัดความการมีส่วนร่วม มีมากมายหลายทัศนะมีทั้งความหมาย กว้างและความหมาย แคบ ในบริบทของลักษณะงาน ในแง่มุมมองประเด็นต่างๆแต่ก็เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน ในแง่ของการพัฒนา “การมีส่วนร่วม” (Participation) หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักชวน และสร้างโอกาสให้กับประชาชนทั้งส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัคร เข้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มาบิบทบาทในการดำเนินกรในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่อง แล้วแต่กรณี (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527: 5)

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, (2526 : 25)ให้ความหมายว่า เป็นกิจกรรมในการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบ ในเรื่องต่างๆ อันเป็นผลกระทบมาถึงตน

ยพุพร รูปงาม, (2545 : 6) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่าคือ กระบวนการ ให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดตัดสินใจ แก้ไขปัญหาด้วยตนเอง สารสำคัญของกรมีส่วนร่วมของประชาชน คนในชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่มพิจารณาวางแผน ตัดสินใจ ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบติดตามผลในเรื่อง อันเป็นผลกระทบถึงตัวประชาชน มีผู้เชี่ยวชาญได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531:10) ได้สรุปไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้นจะได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นและมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

กระบวนการมีส่วนร่วม ร่วมเป็นขั้นตอนที่แสดงวิธีการและแนวทางการดำเนินงานที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมชุมชน ทั้งนี้มีองค์กรหน่วยงานนักวิชาการได้เสนอแนวคิด กระบวนการมีส่วนร่วมไว้ ในประเด็นต่างๆหลายทัศนะแต่ก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตั้งแต่ขั้นตอน เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด กระบวนการ ทั้งนี้้องค์กร อนามัยโลก (WHO and UNICEF, 1978 : 41) ได้เสนอ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) การวางแผนประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดอันดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผลและประการที่สำคัญ คือ ต้อง ตัดสินใจด้วยตนเอง
- 2) การดำเนินกิจกรรมประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการและบริหารการใช้ทรัพยากรมีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน
- 3) การใช้ประโยชน์ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม
- 4) การได้รับประโยชน์ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนใน พื้นฐานที่เท่าเทียมกันซึ่งเป็นผลประโยชน์ส่วนตัวสังคมหรือในรูปวัตถุก็ได้

ทั้งนี้ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามีกระบวนการขั้นตอนดังนี้(เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527 : 272-273,อศิน รพีพัฒน์, 2527 : 104-111 และวิรัช วิรัชนิภาวรรณ., 2530 : 61-63)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- 1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนร่วมกันตัดสินใจและปฏิบัติงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

นอกจากนี้ ในแง่การพัฒนาท้องถิ่น สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต (2531 : 43-44) กล่าวว่า ประชาชนอาจเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นได้ 5 ลักษณะ คือ

- 1) การค้นหาปัญหาสาเหตุของปัญหาตลอดจนแนวทางแก้ไข
- 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
- 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนา
- 4) การได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา
- 5) ประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

ขั้นตอนของการมีส่วนร่วม โกวิทย์ พวงงาม (2545:8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี 4 ขั้นตอนคือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน เช่น การร่วมลงทุนในด้านการเงินหรือการปฏิบัติงานที่อาจใช้แรงงานที่สามารถช่วยได้
- 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน หากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนย่อมจะไม่ทราบว่ามีผลดีหรือประโยชน์ที่ได้รับจากงานอย่างไร

กล่าวโดยสรุป การจะเกิดสภาพของการมีส่วนร่วมของประชาชนตามความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จะเกิดสภาพการณ์หรือเงื่อนไขสำคัญได้คือ การมีความตระหนักและความเห็นพ้องต้องกันของประชาชนที่มีจำนวนมากพอต่อการริเริ่มโครงการ กิจกรรมหนึ่งกิจกรรมใด ที่เป็นความต้องการของส่วนรวม โดยความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้ามารับผิดชอบเพื่อการดำเนินการพัฒนา และการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยมีลักษณะเป็นการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ (กรรณิการ์ ชมดี, 2524:5)

ทั้งนี้ในส่วนข้อมูลของชุมชนที่จะนำมาจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นนั้น ควรแสดง ลักษณะทางกายภาพ (Ecological mapping) ได้แก่ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรต่างๆของ ชุมชน รวมถึงการเก็บเรื่องราวชีวิตประจำวันของคนในชุมชน จนถึงเวลา 1 ปี เพื่อให้ได้ทราบถึงเรื่องราวของแต่ละช่วงเวลาของแต่ละช่วงฤดูกาลที่แตกต่างกัน อันเป็นข้อมูลที่สำคัญที่จะบอกเล่าเรื่องราวของชุมชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

สรุปความเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้ว่า พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หมายถึง สถานที่ตั้งที่รวบรวมสิ่งของต่างๆ รวมถึงเรื่องราวความเป็นมา ของท้องถิ่น ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต

ภายในท้องถิ่นนั้นๆจากอดีตไปจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังจัดเก็บเรื่องราวประเพณี วัฒนธรรม เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สแกนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สภาพแวดล้อม ชาติพันธุ์ สิ่งของ เครื่องใช้ ที่ถูกจัดเก็บรวม รวมทั้งทางเอกสารต่างๆ ตลอดจนวัตถุ สิ่งของ ที่จะบอกเล่าถึงท้องถิ่น ให้ผู้คนได้ศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในท้องถิ่นได้รู้จักตัวเอง เข้าใจและภูมิใจ ในรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นในหลายๆด้าน ทั้ง ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม,ด้านเศรษฐกิจ และด้านทางการเมือง นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจะเป็นตัวประสานและเป็นสื่อกลาง ในการประชาสัมพันธ์ให้คนต่างถิ่นเข้าใจถึงความเป็นท้องถิ่นของ ชุมชนได้

สรุปแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในแนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อาจไม่สามารถมุ่งเน้นให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชน แต่นำเอาหลักการบางส่วนมาปรับใช้ เพื่อให้เหมาะสมและตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการให้ชุมชนมามีส่วนร่วมกับการพิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้การจาก ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้สามารถสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกัน ได้ดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาค้นปัญหาและสาเหตุของปัญหา เป็นขั้นตอนที่ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน
- 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ชุมชนได้ร่วมกันคิดวางแผนการดำเนินงานในกิจกรรมต่างๆ ตามกรอบแนวทางที่ทางชุมชนได้มีส่วนร่วมหารือกัน
- 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนร่วมกันตัดสินใจและปฏิบัติงาน เป็นขั้นตอนที่ชุมชนร่วมมือกันในการลงทุนลงแรงร่วมกันในการพัฒนา ทั้งการจัดหาทุนทรัพย์ในการก่อตั้งรวมถึง การบริจาคสิ่งของต่างๆ
- 4) การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และประเมินผล เป็นขั้นตอนที่ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินการในกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้ และชุมชนจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากกิจกรรมที่ได้ทำมาถึงผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

ทั้งนี้ผู้ศึกษา ได้นำการมีส่วนร่วมในการพัฒนาค้นปัญหา และการมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินกิจกรรม มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชน และจะนำไปใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบกับมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ต่อไป

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในการศึกษาวิจัยเพื่อ แนวทางการศึกษามีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในเขต กรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตพระนคร ได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นของเนื้อหาแบ่งไว้ดังนี้

2.3.1 งานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

2.3.2 งานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

2.3.1 งานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

วารงคณา วงศ์อ้อย, 2558 ได้ทำการวิจัยศึกษาอัตลักษณ์ชาวไทหล่มเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์หล่มสัก หล่มสักเป็นอำเภอหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของจังหวัด เพชรบูรณ์ โดยศึกษาสภาพแวดล้อมของเมืองหล่มสักในอดีตและปัจจุบันเพื่อสามารถออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์หล่มสักให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในสมัยปัจจุบัน การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาหาอัตลักษณ์ของชาวไทหล่ม คือ กลุ่มผู้ที่อาศัยในอำเภอหล่มสักมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และได้ศึกษาหาอัตลักษณ์ความเป็นชาวไทหล่มผ่านทางวิถีชีวิตของชาวไทยหลังวัฒนธรรมไทยหลังประเพณีสถาปัตยกรรมการแต่งกายและความเชื่อที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน มีการศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทหล่ม ผลจากการศึกษาทั้งภาคเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่นำมาจัดเป็นระเบียบและแยกหมวดหมู่ของวัฒนธรรมได้ 8 หมวดหมู่เพื่อที่จะสามารถนำอัตลักษณ์จากแต่ละหมวดหมู่ที่ได้ไปเป็นข้อมูลในการออกแบบภายใน ในการเก็บข้อมูลภาคสนามสำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักของงานวิจัยนี้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือกลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มพระสงฆ์ นักวิชาการ และผู้อาวุโส โดยการศึกษาภาคสนาม Field Study และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่มย่อยและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม บทสรุปของงานวิจัยจากการศึกษาวิถีชีวิตวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆผลจากการศึกษาและสำรวจบริบททางวัฒนธรรมของชาวไทหล่มโดยการลงพื้นที่ภาคสนามและใช้ข้อมูลจากเอกสารผู้วิจัยสามารถคัดแยกข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ โดยแบ่งประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมได้ 8 ประเภท ดังนี้ 1 ด้านประเพณีพื้นบ้าน 2 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น 3 ด้านตำนานและความเชื่อ 4 ด้านศิลปะการแสดงและการละเล่น 5 ด้านเครื่องแต่งกาย 6 ด้านภาษาและวรรณกรรม 7 ด้านอาหาร

กฤษฎา ตัสมา, 2556 ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา มีวัตถุประสงค์ศึกษารูปแบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ รูปแบบการจัดแสดงและปัญหา เพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดแสดงโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณได้อย่างเหมาะสม โดยการนำกรอบแนวคิดในเรื่องของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการ พิพิธภัณฑ์ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน มาใช้เป็นแนวทางในการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ ในขั้นตอนการวิจัยเอกสาร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สื่อสิ่งพิมพ์และงานวิจัย และภาคสนามได้มีการสำรวจพื้นที่และการสอบถามสัมภาษณ์แบบสุ่มคนในพื้นที่ เพื่อรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ในการจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ

จาระไน ไชยโยธา,2557 ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการจัดการพิพิธภัณฑ์เฉพาะทางกรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ล้านของเล่นกรีกยูนพันธ์ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการพิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง จากกรณีศึกษา และเสนอแนะแนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์เฉพาะทางเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับกลุ่มผู้ชมเด็ก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) 4 กลุ่ม คือ 1.เจ้าของพิพิธภัณฑ์ 2.ผู้จัดการพิพิธภัณฑ์ 3.ผู้เชี่ยวชาญพิพิธภัณฑ์ 4. ผู้ชมเด็กอายุระหว่าง 5 ถึง 15 ปี

ผลจากการศึกษาพบว่าการจัดการพิพิธภัณฑ์ล้านของเล่นกรีกยูนพันธ์มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง (Special Museum) เนื่องจากเนื้อหาการจัดแสดงส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับของเล่นร่วมสมัยด้วยเหตุที่ว่าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ดำเนินการจัดการโดยเจ้าของพิพิธภัณฑ์จึงทำให้มีโครงสร้างและการจัดการแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์เฉพาะทางทั่วไป กล่าวคือมีโครงสร้างที่สุพรรณที่ไม่ซับซ้อน และมีการจัดการที่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการจัดแสดงวัตถุในพิพิธภัณฑ์ที่สามารถตอบสนองกลุ่มผู้ชมหลากหลายโดยเฉพาะกลุ่มผู้ชมเด็ก

2.3.2 งานวิจัยหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

ยุพาพร ธัญญะวิวัฒน์กุล,2551 รายงานการสำรวจศึกษาปัจจัยและแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้ยั่งยืน กรณีชุมชนมีส่วนร่วม รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของทุนสนับสนุนการวิจัยสำหรับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นศูนย์มยุขยวิทยาสิรินทรองค์การมหาชน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งและแผนการบริหารดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ที่เป็นกรณีศึกษา เพื่อศึกษาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่มีผลกระทบต่อสถานภาพและความยั่งยืนของพิพิธภัณฑ์ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ มีการศึกษากลุ่มตัวอย่างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่มีรูปแบบการบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วม 5 ปี รวมทั้งมีกิจกรรมและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากนั้นคัดเลือกพิพิธภัณฑ์กรณีศึกษาคงเหลือ 4 แห่ง ได้แก่ พิพิธภัณฑ์จันทร์เสนา จังหวัดนครสวรรค์ พิพิธภัณฑ์สถานชุมชนโป่งมะนาวจังหวัดลพบุรี พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลอง จังหวัดนครนายก และหอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา โดยมีวิธีการศึกษาและเก็บข้อมูลใช้ระเบียบวิธีวิจัย 2 แบบ 1 การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ 2 การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์โดยการสุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาทั้งจุดอ่อนและจุดแข็งขอพิพิธภัณฑ์ทั้ง 4 แห่ง ซึ่งได้แยกออกมาเป็น 2 ประเด็น 1. คือเรื่องของการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ทั้ง 4 แห่งต่างเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่ตั้งอยู่ในอาณา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บริเวณพื้นที่ของวัดรูปแบบการจัดตั้งครุฑที่ท้องถิ่นในวัดจึงมักจะ ร่วมมือสนับสนุนจากชุมชน การที่ พระสงฆ์แสดงบทบาทเป็นผู้นำการช่วยเก็บรักษาวัฒนธรรมจึงนับเป็นเรื่องกุศล ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็น อำนาจบารมีที่มาจากเจ้าอาวาสที่ชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธารวมทั้งเงินทุนจากการรับบริจาคซึ่ง เป็นการทำบุญที่สอดคล้องกับหลักปฏิบัติของวิถีพุทธ 2. อาสาสมัครมัคคุเทศก์ ที่บางแห่งก็มีความ พร้อมมีการให้ความรู้หลักสูตรมัคคุเทศก์เบื้องต้นแต่บางแห่งก็ยังไม่มียุทธศาสตร์การฝึกอบรมความรู้ ให้กับอาสาสมัครมัคคุเทศก์อย่างเป็นทางการผ่านกระบวนการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจาก โรงเรียนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นยังไม่เห็นความสำคัญและคุณประโยชน์ของพิพิธภัณฑ์

ญาณินทร์ รักรวงษ์วาน,2552 ได้ทำวิจัยเรื่องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกับการสงวนรักษามรดกทาง วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น งานวิจัยนี้มุ่งเน้นความสนใจในเรื่องการใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นการนำแนวคิดในการใช้การเรียนรู้เพื่อ นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นในด้านการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของ ชุมชนท้องถิ่น โดยบทความนำเสนอปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงในด้านการสงวนรักษามรดก ทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษา ที่เกิดจากการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มี กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง กระบวนการ เรียนรู้ร่วมกันในการจัดตั้งและดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น โดยศึกษาจากที่พื้นที่ท้องถิ่นที่เป็น กรณีศึกษาจำนวน 4 แห่ง ได้แก่พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วงจังหวัดราชบุรี พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านเขายี่ สารจังหวัดสมุทรสงคราม พิพิธภัณฑ์มีชีวิตตลาดสามชุกจังหวัดสุพรรณบุรี หอวัฒนธรรมไท-ยวน จังหวัดสระบุรี มีการเลือกรูปแบบวิจัยโดยนำวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาประยุกต์โดยใช้การเก็บข้อมูล เชิงคุณภาพที่มีลักษณะเป็นเรื่องราวความทรงจำความคิดเห็นข้อเท็จจริงจากซากเอกสาร รวมทั้ง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏเพื่อนำมาวิเคราะห์และหาคำอธิบายต่อปรากฏการณ์ของการสงวน รักษา มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่นที่มีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาตั้งอยู่ มีการ ตรวจสอบความเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า(Triangulation) เพื่อ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับมาระหว่างผู้ให้ข้อมูลในแต่ละกรณีศึกษาที่เกิดจากการ สัมภาษณ์ และการตรวจสอบผ่านการสังเกตการณ์

ผลจากการศึกษาพบว่าในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่เป็นกรณีศึกษาในแต่ละชนิดพันธุ์ได้นำไปสู่การ สร้างกลไกในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมด้วยตนเอง บทบาทของผู้สนับสนุนภายนอกมีผลต่อ ความเข้มข้นในการดำเนิน กิจกรรมในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงในการ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาก่อนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ชุมชนได้กระทำผ่านการขัดเกลาทางสังคม แต่เมื่อมีการจัดตั้ง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมจะเป็นกิจกรรมที่ กระทำในเชิงรุกเพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2.3.1 ตารางเปรียบเทียบระบบพัฒนา งานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นเนื้อหาที่สอดคล้องกัน					
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	รูปแบบงานวิจัย	รูปแบบพิพิธภัณฑ์ศึกษา	แนวคิดทฤษฎี	แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์	รูปแบบการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์
กฤษฎา ตัสมา,2556 การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ อำเภอมะเมีน จังหวัดพะเยา	การวิจัยเชิงคุณภาพ	พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อ.แม่ใจ จ.พะเยา	การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการ พิพิธภัณฑ์ วิทยุการมีส่วนร่วมของชุมชน	หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นผู้ให้การช่วยเหลือโดยกรมวิทย์ฯ และให้หน่วยงานรัฐ มหาวิทยาลัย เข้ามาช่วยเหลือ ให้รูปแบบการจัดแสดงสิ่งของกับทางวัด	จัดเก็บ รวบรวมสิ่งของที่ได้รับบริจาคจากชุมชน เพื่อนำมาเก็บรักษาและอนุรักษ์ให้คนนอกได้เข้ามาศึกษา
จาเรโน ไชโยธ,2557 การจัดการพิพิธภัณฑ์เฉพาะทางกรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ล้านของเล่นเกริกย์นพันธ์	การวิจัยเชิงคุณภาพ	พิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง จ.สุพรรณบุรี	จัดการพิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง	ภาคเอกชนเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์ และเป็นผู้ดูแล เก็บสะสมของเล่นเก่า	จัดแสดงของเล่นของสะสมแก่นานาชนิดให้ผู้สนใจเข้าเยี่ยมชม
ยุพพร ธิญะวิวัฒน์,2551 รายงานการสำรวจศึกษาปัจจัยและแนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ให้ยั่งยืน กรณีชุมชนมีส่วนร่วม	การวิจัยเชิงคุณภาพ	พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นทั้ง 4 แห่ง ได้แก่พิพิธภัณฑ์จังหวัดสุพรรณบุรี นครสวรรค์, พิพิธภัณฑ์สถานชุมชนโปงมะนาว จังหวัดบุรีรัมย์ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองนครนายก และหอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโตมคำ	การมีส่วนร่วมของประชาชน	หน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ดูแล เช่น ที่ พิพิธภัณฑ์จังหวัด นครสวรรค์, พิพิธภัณฑ์สถานชุมชนโปงมะนาวจังหวัดบุรีรัมย์ , พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดฝั่งคลองจังหวัดนครนายก และหอวัฒนธรรมนิทัศน์วัดศรีโตมคำ	จัดเก็บ รวบรวมสิ่งของที่ได้รับบริจาค จากชุมชน เพื่อนำมาเก็บรักษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	รูปแบบงานวิจัย	รูปแบบพิพิธภัณฑ์ที่ศึกษา	แนวคิดทฤษฎี	แนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์	รูปแบบการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์
วารสาร วังศิวิล, 2558 การวิจัยศึกษาอัตลักษณ์ชาวไทยเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์หล่มสัก	การวิจัยเชิงคุณภาพ	พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์	การมีส่วนร่วมของประชาชนและศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชน	หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเป็นผู้ให้การช่วยเหลือโดยการบริจาคและให้หน่วยงานรัฐ เช่น มหาวิทยาลัย เข้ามาช่วยเหลือให้รูปแบบการจัดแสดงสิ่งของกับทางวัด	จัดเก็บ รวบรวมสิ่งของที่ได้รับบริจาคจากชุมชน เพื่อนำมาเก็บรักษาและอนุรักษ์ให้คนนอกได้เข้ามาศึกษา
อรทัย พระทัต, 2558 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์	การวิจัยเชิงคุณภาพ	งานวิจัยที่ลงพื้นที่ศึกษาถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนและพิพิธภัณฑ์	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสะท้อนผลกระทบบนที่อยู่อาศัย	มีการรื้อถอนอาคารไม้หลังเก่าเพื่อนำพื้นที่มาจัดทำโครงการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งใหม่	พูดถึงแนวคิดในการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนแห่งใหม่บริเวณป้อมมหากาฬ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทที่ 3

ระเบียบวิธีในการทำสารนิพนธ์

สารนิพนธ์เรื่องแนวทางการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตพระนคร ได้นำหลักการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาใช้เป็นกรอบแนวทาง มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณโดยพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตพระนคร ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของเขตพื้นที่ใกล้เคียงว่าแตกต่างกันอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลถึงสาเหตุของความแตกต่างที่เกิดขึ้นกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตพระนคร โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนจากการทบทวนโดยเก็บข้อมูลจากภาคเอกสารและการสังเกตทั่วไป โดยมีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) มีการเข้าร่วมปานกลางในฐานะผู้ร่วมชม เพื่อรักษาสมดุลของการเป็นคนภายนอกกับการเข้าร่วม มีการสอบถามและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ และลงพื้นที่ภาคสนามภายในชุมชนเป็นระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการศึกษาวิจัย ประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

3.1 วิธีการศึกษาค้นคว้า

3.2 การศึกษาเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี

3.3 การศึกษาและเก็บข้อมูลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร

3.3.1 ศึกษารูปแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

3.3.2 ศึกษารูปแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นพิพิธภัณฑ์บางลำพู ถนนพระอาทิตย์ เขตพระนคร และ บริเวณพื้นที่พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก

3.1 วิธีการศึกษาค้นคว้า

งานสารนิพนธ์ชิ้นนี้เป็นการออกแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตพระนคร ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างจากพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของเขตพื้นที่ใกล้เคียงว่าแตกต่างกันอย่างไร โดยเก็บข้อมูลจากภาคเอกสารและการสังเกตทั่วไป โดยลงพื้นที่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคสนาม และทำการสอบถามและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑ์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ หาข้อสรุปว่ามีรูปแบบการจัดการตาทฤษฎีหรือแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนมากน้อยอย่างไร

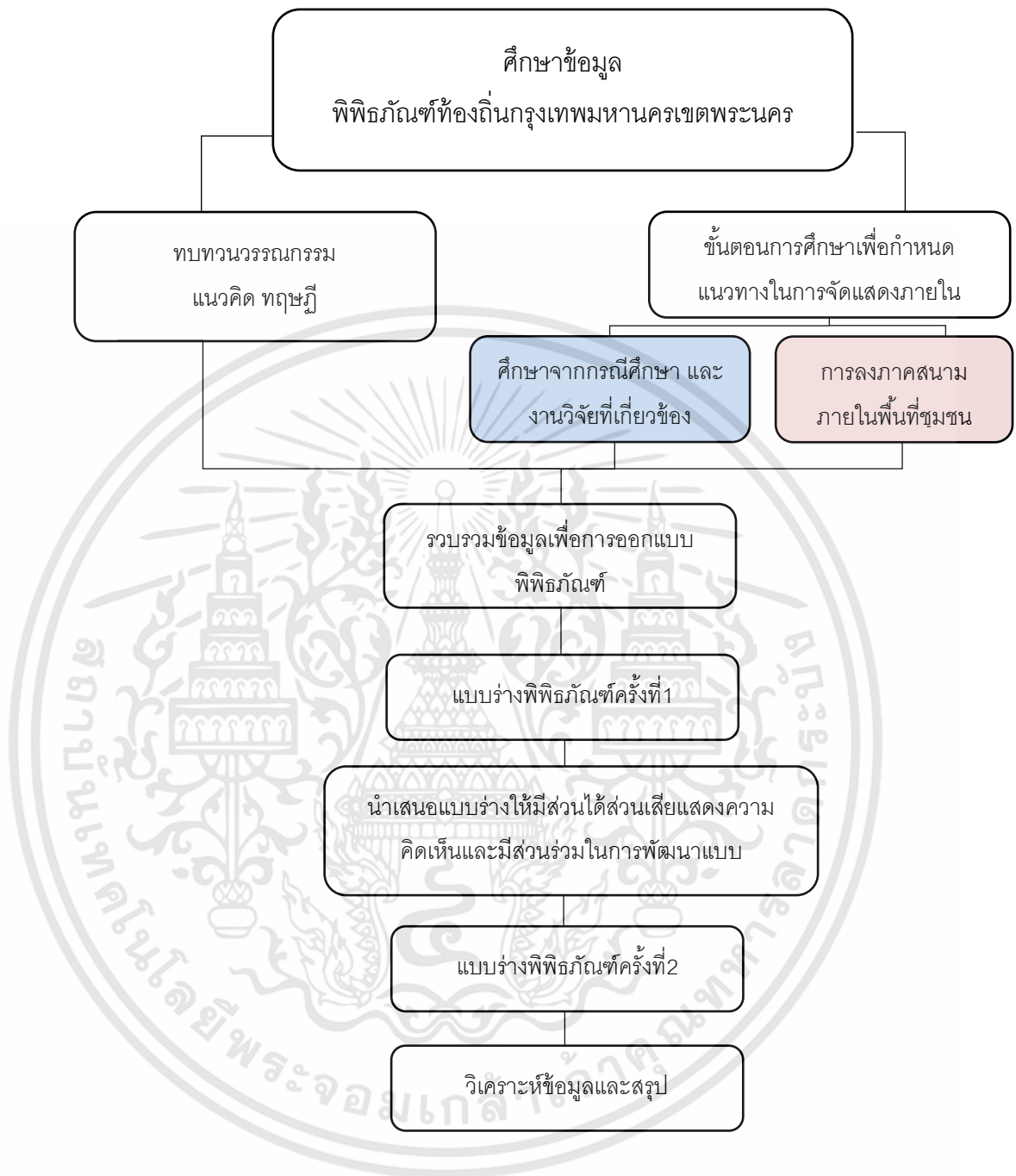
3.2 การศึกษาภาคเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎี

การศึกษาภาคเอกสารนั้นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ โดยทำการค้นคว้าจากหนังสือ เอกสาร สื่อสิ่งพิมพ์ Internet โดยการสืบค้นข้อมูลและเรียบเรียงลำดับตามความสำคัญ

3.3 การศึกษาและเก็บข้อมูลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชน บริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร

เป็นขั้นตอนในการออกแบบกรอบแนวทางในการการศึกษาและเก็บข้อมูลของสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชน บริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เพื่อหาความสอดคล้องของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ในการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนว่ามีมากน้อยอย่างไร

3.3.1 ศึกษารูปแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

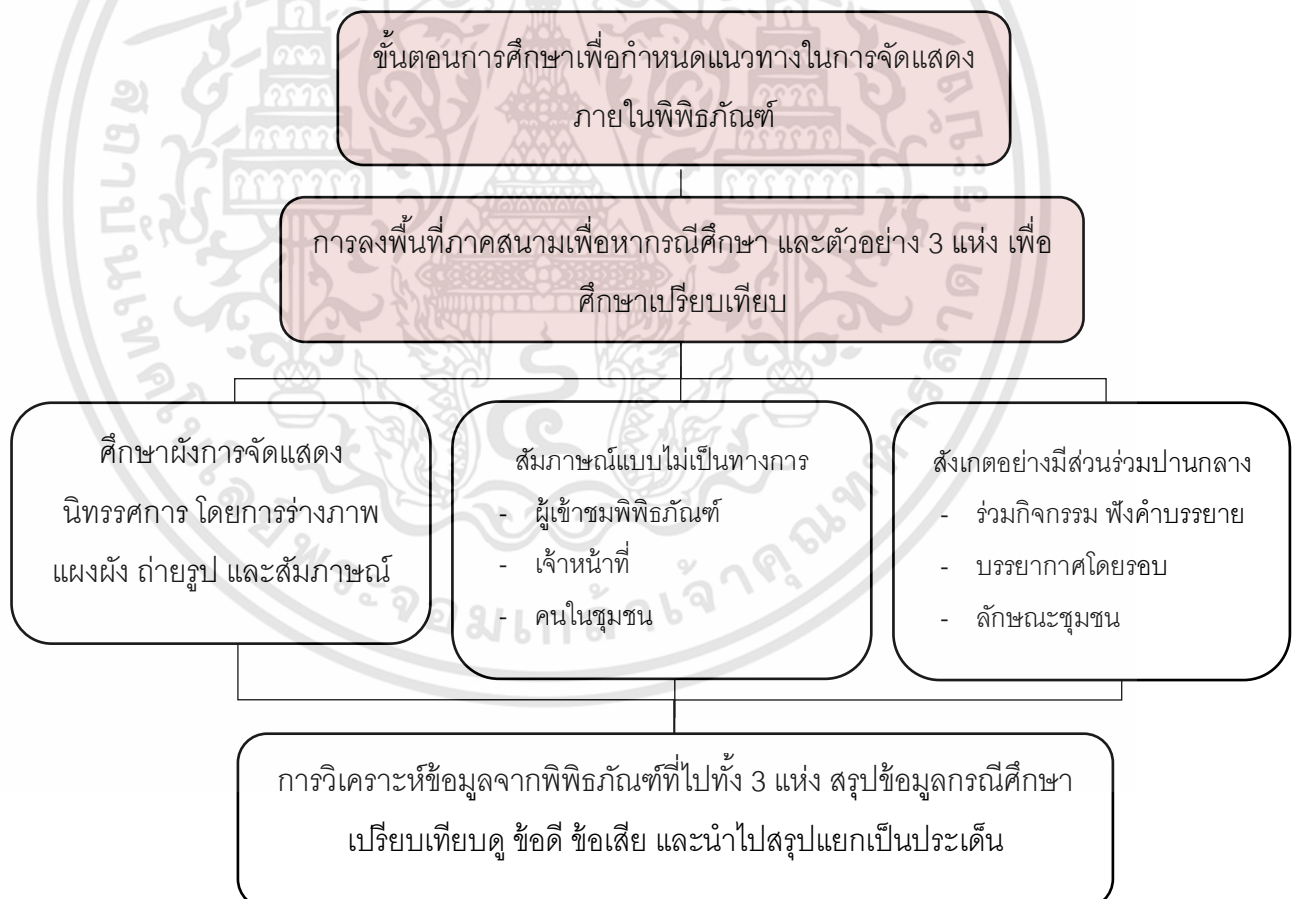
ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนการศึกษาพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตพระนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.3.2 ศึกษาารูปแบบสภาพแวดล้อมทางกายภาพชุมชนบริเวณรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

ศึกษาขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นโดยเก็บข้อมูลจากการสังเกตการสัมภาษณ์และการถ่ายรูปจากกรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครทั้ง 3 แห่งเพื่อศึกษาข้อดีและข้อเสียของแต่ละแห่ง

- ขอบเขตการศึกษา ต้องเป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งอยู่ในพื้นที่ภายในชุมชน และมีการใช้อาคารเก่าที่อยู่ในพื้นที่ภายในชุมชนจนมาก่อตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้การศึกษามีความคล้ายคลึงกับโครงการของผู้จัดทำสารนิพนธ์มากที่สุด
- วิธีการศึกษา โดยผู้วิจัยลงพื้นที่จริง เก็บข้อมูลโดยการถ่ายรูปและร่างแผนผังการจัดแสดงและสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยกำหนดบุคคลที่ต้องการสัมภาษณ์คือ เจ้าหน้าที่ที่ดูแลพิพิธภัณฑ์ ผู้มาเยี่ยมชม และผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนรอบพิพิธภัณฑ์
- ศึกษาเปรียบเทียบผลที่ได้จากการศึกษากรณีศึกษาทั้ง 3 ตัวอย่างแล้วนำผลการศึกษาที่ได้นำมาวิเคราะห์

ภาพที่ 3.2 กรอบวิธีการเลือก และ การศึกษากรณีศึกษา

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 3.3 กรอบแนวทางในการศึกษาวิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.4 ขั้นตอนการการออกแบบกระบวนการการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม ผู้ศึกษาได้นำขั้นตอนเริ่มต้นของแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ การพัฒนาค้นปัญหา และการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยเบื้องต้นจะทำการสัมภาษณ์ประธานชุมชนวัดสามพระยาและเจ้าหน้าที่เขตพระนครถึงปัญหาหรือสาเหตุต่างๆที่เกิดขึ้นกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและชุมชนวัดสามพระยา แล้วทำการจัดทำแบบร่างเพื่อใช้ในการร่วมแสดงความคิดเห็นถึงเนื้อหาที่จะนำมาจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

3.5 ขั้นตอนการศึกษาลงพื้นที่ภาคสนามสำหรับการกำหนดแนวทางการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์

ในขั้นตอนนี้ผู้ทำสารนิพนธ์มีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต สภาพสังคม และพัฒนา การของชุมชน เพื่อนำไปสู่แนวทางในการกำหนดหัวข้อเรื่องสำหรับนิทรรศการที่จะจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอน

3.5.1 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนรอบพิพิธภัณฑ์เขตพระนคร

- 1) กลุ่มชุมชนวัดสามพระยา, ชุมชนวัดสังเวช
นายสมประสงค์ ต่างใจ อายุ 56 ปี ประธานชุมชนวัดสามพระยา
- 2) ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้พักอยู่อาศัยโดยรอบ
- 3) กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐ
นายพงศธร ศิริธรรม ผู้อำนวยการเขตพระนคร
เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลในส่วนต้อนรับและประชาสัมพันธ์ภายในพิพิธภัณฑ์
นางสาวอัญชลี ศรีสวัสดิ์ หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชนและสังคม
- 4) กลุ่มผู้เข้ามาใช้บริการ
นายสัจจะ ปันแก้ว อายุ 39 ปี เข้ามาใช้บริการ 7 มีนาคม 2561
นายอภิชาติ แยมมูล อายุ 27 ปี เข้ามาใช้บริการ 13 มีนาคม 2561
นางพรพิมล พนคชา อายุ 40 ปี เข้ามาใช้บริการ 5 มีนาคม 2561
นางอรองค์ แสงตะวัน อายุ 59 ปี เข้ามาใช้บริการ 7 มีนาคม 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.5.2 การลงพื้นที่ภาคสนาม โดยผู้ทำสารนิพนธ์

ในชั้นตอนนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการลงพื้นที่ พิพิธภัณฑท์ทั้ง 3 แห่ง โดยมีการลงพื้นที่ภาคสนามดังนี้

- ลงพื้นที่พิพิธบางลำพู ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 7 ต.ค. 2560 , ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 2 มี.ค. 2561
- ลงพื้นที่พิพิธภัณฑท์ชาวบางกอก ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 5 ต.ค. 2560 , ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 15 พ.ย. 2560
- ลงพื้นที่พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 15 มี.ค. 2561, ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 29 ก.ย. 2561

3.6 การคัดเลือกความสัมพันธ์ของพิพิธภัณฑท์กับชุมชนท้องถิ่นได้ดังนี้

3.6.1 ด้านการบริหารจัดการพิพิธภัณฑท์

ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการของพิพิธภัณฑท์ทั้ง 3 แห่ง ถึงความเหมือนและความแตกต่างในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑท์อย่างไร พร้อมทั้งทำตารางแบ่งเปรียบเทียบเพื่อให้สามารถนำไปสรุปวิเคราะห์ได้

3.6.2 ด้านสังคมชุมชน โดยรอบพิพิธภัณฑท์

ทำการลงพื้นที่เพื่อศึกษา ถึงความสอดคล้องของเนื้อหาและชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑท์ทั้ง 3 แห่ง เพื่อให้ทราบถึงประเด็นปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งจัดทำตารางเปรียบเทียบจากข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ โดยการสังเกตและสัมภาษณ์คนในชุมชน

3.6.3 ด้านศิลปกรรม และ สถาปัตยกรรม

ทำการลงพื้นที่เพื่อสังเกตและบันทึกภาพถ่าย รูปแบบอาคารสถาปัตยกรรม ที่นำมาใช้ในการจัดตั้งพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นทั้ง 3 แห่ง เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑท์ว่ามีมากน้อยเพียงไร รวมถึงส่วนต่อเติมภายในพื้นที่ว่ามีการใช้งานในด้านใดบ้าง

บทที่ 4

กรณีศึกษาเปรียบเทียบ

การศึกษากรณีเปรียบเทียบ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและการออกแบบนิทรรศการสำหรับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ที่มีบริบทใกล้เคียงกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตพระนคร เพื่อให้ได้ถึงจุดเด่นจุดด้อย และนำไปสู่การนำเสนอ รูปแบบและการออกแบบนิทรรศการสำหรับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตพระนคร โดยผู้ทำสารนิพนธ์ได้ไปลงพื้นที่สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจำนวน 3 พิพิธภัณฑ์ คือ พิพิธภัณฑ์บางลำพู เขตพระนคร, พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก เขตบางรัก และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

4.1 การศึกษาพิพิธภัณฑ์บางลำพู โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม

ถนนพระอาทิตย์ เขตพระนคร (Pipit Banglamphu Local Heritage Museum) สถานที่ตั้ง ถนนพระสุเมรุ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร อาคารแห่งนี้เคยเป็น โรงพิมพ์คุรุสภา และก่อนหน้านั้นในปี พ.ศ. 2475 กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการเปิดโรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช นับเป็นโรงเรียนสอนวิชาการพิมพ์แห่งแรกของประเทศไทย รับนักเรียนที่จบระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรียนตามหลักสูตร 3 ปี ภาคเช้ามีการสอนทฤษฎี ภาคบ่ายฝึกให้นักเรียนได้พิมพ์งานจริง โดยสร้างอาคารด้านหน้าที่ติดกับถนนพระสุเมรุเป็นอาคารคอนกรีตรูปตัวแอล (L) เป็นอาคารแบบเบาแฮาส์ (Bauhaus) มีลักษณะเรียบง่าย บันไดภายในและพื้นเป็นไม้ รวมทั้งมีการก่อสร้างโรงงานของโรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช บริเวณริมคลองบางลำพู ข้างซอยวัดสังเวชฯ เป็นอาคารเรือนไม้ 2 ชั้น รูปสี่เหลี่ยม พื้นผ้า กว้าง 7 เมตรยาว 23 เมตร และยังสร้างซุ้มประตูคอนกรีตทรงมูม ใกล้ปากซอยวัดสังเวช โดยทั้งหมดเป็นการออกแบบของพระสาโรชรัตนนิมมานก์ และควบคุมการก่อสร้างโดยหลวงวิศาลศิลปกรรม

ในปี พ.ศ. 2489 โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวชต้องยุติการสอนลงเนื่องจากมีนักเรียนเหลือน้อย และมีภาระการจ้างครูรวมถึงภาระอื่นๆ คณะกรรมการควบคุมและดำเนินการองค์การการค้าคุรุสภา ลงมติให้เปลี่ยนจากทั้งโรงเรียนและโรงพิมพ์ มาเป็นโรงพิมพ์เพียงด้านเดียว พ.ศ. 2493 โรงพิมพ์แห่งนี้จึงเปลี่ยนมาใช้ชื่อโรงพิมพ์คุรุสภา สังกัดองค์การการค้าคุรุสภา รับงานพิมพ์ทั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานราชการอื่นๆ จากนั้นในปี พ.ศ. 2501 องค์การการค้าคุรุสภา ได้สร้างโรงพิมพ์แห่งใหม่ขึ้นที่ถนนลาดพร้าว ในช่วงแรกใช้โรงพิมพ์ทั้งสองแห่งจนถึงปี พ.ศ. 2516 จึงได้เลิกการพิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา ถนนพระสุเมรุ เหลือเพียงใช้เป็นคลังสินค้าของคุรุสภา จนหมดสัญญาเช่า และส่งคืนพื้นที่แก่กรมธนารักษ์เมื่อปี พ.ศ. 2538 ภายหลังจากยุบโรงพิมพ์คุรุสภา พื้นที่นี้จึงร้างลง ในปี พ.ศ. 2541 – 2543 มีโครงการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อสร้างสวนสาธารณะ ทำให้อาคารไม้หลังที่อยู่ติดซอยทางเข้า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.3 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าพิพิธบางลำพู (ตำแหน่ง A)
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 7 ต.ค. 2560

ภาพที่ 4.4 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าพิพิธบางลำพู (ตำแหน่ง B)
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 7 ต.ค. 2560

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่บริเวณโดยรอบพิพิธบางลำพู

ภาพที่ 4.5 พื้นที่บริเวณถนนด้านหลังพิพิธบางลำพู (ตำแหน่ง C)

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 7 ต.ค. 2560

4.1.1 ลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธบางลำพู

ชุมชนตรอกเขียนนิวาสน์ หรือ ชุมชนตรอกไก่แจ้ ชุมชนตั้งอยู่ด้านหน้าพิพิธบางลำพู ชุมชนไก่แจ้ ที่ยังคงมีการเก็บ รักษา วัตถุร่องรอยจากอดีต เช่น รูปครุฑ ป้ายชื่อห้างต.เง็กชวน ร้านทำแผ่นเสียงตรากระต่าย ขายเข็มเครื่องเล่น แผ่นเสียงหลังกิจการก็เริ่มย่ำแย่ ผู้คนไม่นิยมฟัง แผ่นเสียง ปัจจุบันเป็นลูกหลานเปลี่ยนไปทำร้านขนมเบิ้ง เป็นขนมเบิ้งสูตรพิเศษ เจ้าต้นตำรับในย่านบางลำพูที่เป็นของเก่าเก็บ ลักษณะภายในร้านยังคงมีการรักษารูปแบบอาคารเดิม แต่รูปแบบการใช้พื้นที่หน้าร้านเปลี่ยนไปเป็นเตาทำขนมขนาดใหญ่แทน

ชุมชนบ้านบาตร ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนวัดใหม่อมตรส ชุมชนบวรรังษี เป็นอีกกลุ่มชุมชนที่อยู่โดยรอบพิพิธบางลำพูแห่งนี้ ซึ่งบางแห่งยังคงมีการรักษาเอกลักษณ์ เช่น ชุมชนบ้านบาตรที่ยังคงมีการทำบาตรพระให้ผู้สนใจได้ชม

ชุมชนวัดสังเวช ตั้งอยู่บริเวณด้าน หลังของพิพิธบางลำพู มีอาคาร สถานที่ที่สำคัญคือ วัดสังเวชวิศยารามวรวิหาร เดิมเรียกว่า วัดสามจีน หรือ วัดบางลำพู ตั้งอยู่ริมคลองบางลำพูในแขวงบางลำพู เขตพระนคร ปัจจุบันมีฐานะเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร โดยในสมัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่ 1 ทรงสถาปนากรุงเทพฯ เป็นราชธานีและสถาปนาพระอนุกรม คือ สมเด็จพระบวรราชเจ้า กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ขึ้นเป็นวังหน้า พระองค์ได้รับเอาวัดบางลำพูไว้ในพระอุปถัมภ์ เพื่อพระราชทานให้เป็นสถานที่อยู่แก่นักชี ซึ่งเป็นมารดาของนักร้อง (ยาย) ในพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้ากำพูนศุข ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปฏิสังขรณ์วัดและในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่ 4 พระราชทานนามใหม่ว่า "วัดสังเวชวิศยาราม" นอกจากนี้บริเวณใกล้เคียงยังมี โรงเรียนวัดสังเวช และ ดุริยประณีต หรือ บ้านดนตรี ที่เปิดเป็นโรงเรียนสอนดนตรีไทยให้แก่เด็กๆ ภายในชุมชน ร้านเสื่อนพรัตน์ ร้านซักรีดพรัตน์ในอดีต ที่ปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงเป็นร้านอาหารครัวนพรัตน์ภายในชุมชน ซึ่งปัจจุบันเป็นของ คุณอรศรี ศิลป์ หรือ ป่านิด ประธานประชาคมชาวบางลำพู

ทั้งนี้จากสำนึกของกลุ่มคนในชุมชนที่ต้องการรักษาวัฒนธรรมและอาคารสถานที่ไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลงเป็นตึกพาณิชย์สมัยใหม่ จึงเกิดการรวมกลุ่ม "ประชาคมบางลำพู" ที่เน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมอันดีงามของชุมชนเอาไว้ และได้สร้างเสริมเยาวชนในท้องถิ่นคนรุ่นใหม่ที่ใช้ชื่อว่า "ชมรมเกสรลำพู" ที่จะร่วมพัฒนาย่านบางลำพูในรุ่นต่อไป

ประชาคมบางลำพู และกลุ่มชมรมเกสรลำพู มีส่วนร่วมในการผลักดันการร่วมอนุรักษ์สถานที่ทางประวัติศาสตร์จนให้เกิด "พิพิธบางลำพู" อีกทั้งได้ให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการสร้างพิพิธบางลำพู

ชุมชนวัดสังเวช ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของพิพิธบางลำพู มีอาคารสถานที่ที่สำคัญคือ วัดสังเวช โรงเรียนวัดสังเวช และ ดุริยประณีต หรือ บ้านดนตรี

ภาพที่ 4.6 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธบางลำพู

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 7 ต.ค. 2560

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชนตั้งอยู่ถนนหน้าพิพิธบางลำพู
ชุมชนตรอกไก่แจ้ ยังคงมีการเก็บ
รักษา วัดอรุณรอยจากอดีต เช่น
รูปครุฑ ป้ายชื่อร้านที่เป็นของเก่าเก็บ
รวมถึงรูปแบบวัฒนธรรมจากอดีต
ที่ยังคงรักษาไว้

ภาพที่ 4.7 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธบางลำพู
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 7 ต.ค. 2560

4.1.2 การสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนาม

ทางผู้ศึกษานิพนธ์เข้าไปมีส่วนร่วมในสนามสนามรับชมและรับฟังข้อมูลของทาง
เจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑ์ ถึงประวัติ และความเป็นมาของสถานที่ เพื่อนำไปเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้
รับมาจากการสังเกตภายในบริเวณโดยรอบชุมชนแห่งนี้ นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลจากการสังเกตผู้
ที่มาเยี่ยมชมและทำกิจกรรมภายในพิพิธบางลำพูสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วม
พิพิธภัณฑ์ บางลำพูกับชุมชน

- 1.) การจัดกิจกรรมประจำปี เช่น ประเพณีสงกรานต์ งานลอยกระทง
- 2.) การจัดนิทรรศการให้ความรู้ งานเสวนาของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน
- 3.) การจัดพื้นที่ให้คนในชุมชนได้เข้ามาใช้ เช่น ห้องสมุดชุมชน
- 4.) มีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรลำพูขึ้น ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะมาสานต่อจากกลุ่มกลุ่ม
ประชาคมบางลำพูในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริการจัดการงานในชุมชนต่อไป

ภาพที่ 4.8 การลงพื้นที่สังเกตอย่างมีส่วนร่วม
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 2 วันที่ 2 มี.ค. 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.2 การศึกษาพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก โดยการลงพื้นที่ภาคสนาม

ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก (Bangkokian Museum)

ตั้งอยู่ที่ ซอยเจริญกรุง 43 ถนนเจริญกรุง เขตบางรัก พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก Bangkok Folk's museum ได้จัดตั้งขึ้นตามวัตถุประสงค์ของท่านอาจารย์วราพร สุรวดี ผู้เป็นเจ้าของซึ่งอยากจะจัดบ้าน และทรัพย์สิน ที่ได้รับจากมารดา คือนางสอาง สุรวดี (ต้นบุญเต็ก) ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ให้เยาวชน และคนรุ่นหลังที่ สนใจได้ศึกษา มารดาของท่าน อ.วราพรสร้างขึ้นใน ปี 2480 ลักษณะสถาปัตยกรรม ได้รับ อิทธิพลมาจากตะวันตกซึ่งเป็นที่นิยมในยุคนั้นคือเป็นอาคารไม้สองชั้นหลังคาทรงปั้นหยา มุง กระเบื้องว่าสีแดง งบประมาณในการก่อสร้าง 2,400บาท ภายในพื้นที่ของพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก จะมีอาคารแสดงหลักๆอยู่ 4 อาคาร อาคารไม้หลังแรก ได้รับรางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี รางวัลอนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมดีเด่น

พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก มีลักษณะเป็นบ้านพักอาศัยที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ของชาวบางกอกที่มีฐานะปานกลางในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2480-2500) เจ้าของบ้านเดิมคือรองศาสตราจารย์วราพร สุรวดี ที่ได้รับบ้านและทรัพย์สินตกทอดจากมารดา คือคุณสอาง สุรวดี (ต้นบุญเต็ก) รองศาสตราจารย์วราพร สุรวดี เกิดเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2478 มีพี่น้องทั้งหมด 5 คน

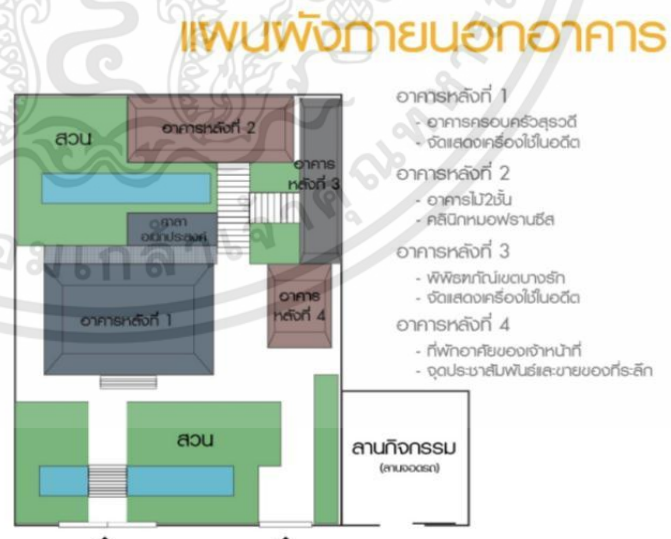
ภาพที่ 4.9 ตำแหน่งที่ตั้ง พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ในส่วนของการจัดแสดงให้ผู้สนใจได้เยี่ยมชม จะมีอาคารที่จัดแสดงให้เข้าชมได้อยู่ 3 อาคาร อาคารหลังที่ 1 ซึ่งเป็นบ้านไม้หลังเก่าของคุณพ่อท่าน อาจารย์วราพร มีการก่อสร้างเป็นบ้านไม้แบบไทย หลังคาทรงปั้นหยา โดยบริเวณด้านหน้าเดิมนั้นมีคลองตัดอยู่ตรงบันได้ทางขึ้นหน้าบ้าน ซึ่งปัจจุบันมีการถมที่ให้เป็นถนนแต่ก็ยังมีร่องรอยของคลองหลงเหลืออยู่ภายในบริเวณบ้าน

อาคารหลังที่ 2 เป็นอาคารเรือนไม้ จุดประสงค์ที่สร้างบ้านหลังนี้ คือ เพื่อใช้ชั้นล่างเป็นคลินิกของ คุณหมอพรานซิส คริสเตียน ชาวอินเดีย ซึ่งเป็นสามีคนแรกของคุณแม่ของ อาจารย์ วราพร ท่านจบการศึกษาทางด้านศัลยแพทย์ จากอังกฤษ แต่ครั้งบ้านหลังนี้สร้างเสร็จยังไม่ทันเข้าอยู่ คุณหมอพรานซิส ก็ล้มป่วยลง และเสียชีวิต บ้านหลังนี้จึงไม่ได้ใช้และได้รื้อบ้านที่ทุ่งมหาเมฆ มาจัดสร้างไว้ที่นี่ โดยมีขนาดย่อส่วนลงตามพื้นที่ที่มีจำกัด ตกแต่งบ้านด้วยสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆของคุณหมอ พรานซิสคริสเตียน เพื่อเป็นอนุสรณ์ให้กับคุณหมอผู้ล่วงลับไปแล้ว

อาคารหลังที่ 3 แต่เดิมอาคารหลังนี้เป็นอาคารพาณิชย์ให้เช่า อยู่ติดถนนด้านข้างบ้านของท่าน อาจารย์วราพร ซึ่งท่านอาจารย์ ได้ทำการซื้อไว้เพื่อจัดเป็นที่เก็บรวบรวมสิ่งของ วัตถุข้าวของเครื่องใช้ภายในชีวิตประจำวันของคุณในชุมชน ปัจจุบันมีการต่อเติมดัดแปลงให้เป็นพิพิธภัณฑ์จัดแสดงสิ่งของเก่าที่ได้จากการเก็บรวบรวมของท่านอาจารย์ วราพรเอง และได้รับมาจากการบริจาค บริเวณชั้น 2 เป็นอาคารไม้ มีการจัดแบ่งพื้นที่ 2 ส่วน ส่วนที่ 1 จัดเป็นลานอเนกประสงค์ ที่คนในชุมชนสามารถใช้เป็นที่จัดกิจกรรม หรือมีการใช้เป็นที่จัดสอนวาดภาพระบายสีน้ำ ให้การเด็กๆและผู้ทีสนใจได้เข้ามาใช้งาน ส่วนที่ 2 จะเป็นพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตบางรัก มีการจัดแสดงข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนเขตบางรัก บอกเล่าเรื่องราวถึงเชื้อชาติ ที่หลากหลายภายในชุมชน ให้ผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษาและเยี่ยมชม

ภาพที่ 4.10 แผนผังอาคารพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 5 ต.ค. 2560

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

พื้นที่บริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑชาวบางกอก

ภาพที่ 4.11 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าพิพิธภัณฑชาวบางกอก (ตำแหน่ง A)
 ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 5 ต.ค. 2560

พื้นที่บริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑชาวบางกอก

ภาพที่ 4.12 พื้นที่บริเวณถนนด้านข้างพิพิธภัณฑชาวบางกอก (ตำแหน่ง B)
 ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 5 ต.ค. 2560

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.2.1 ลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก

ที่พักอาศัยของคนในชุมชนโดยรอบบริเวณพิพิธภัณฑ์ยังคงมีร่องรอย ของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความใกล้เคียงกับตัว พิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในอาคารบางส่วน บริเวณโดยรอบ มีร่องรอยของความหลากหลาย ทางเชื้อชาติภายในชุมชนเช่น สมาคมการค้าไต้หวัน ที่เปิดเป็นศูนย์ภาษาเยอรมัน และ Bangkok Mosque ที่อยู่ในบริเวณชอยใกล้เคียงกัน ความเป็นอยู่ของชุมชนโดยรอบ บ้านแต่ละหลังจะทำแนวกำแพงที่สูง และมีลักษณะทางสังคมแบบคนเมือง ที่เน้นในเรื่องของความเป็นส่วนตัวสูง บริเวณด้านข้างพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก ก็เป็นเขตพื้นที่ของญาติทำนอ. วราพร แต่กลับพบว่าไม่ได้มีส่วนร่วมกับพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอกเลย ซึ่งจากการสอบถามก็ทำให้ทราบว่าบางครั้งก็มีประเด็นขัดแย้งกับทางพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอกเองอีกด้วย ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งในผลกระทบที่เกี่ยวข้องเนื่องกันระหว่างพิพิธภัณฑ์กับชุมชนท้องถิ่น ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมกันของชุมชน

ที่พักอาศัยของคนในชุมชนโดยรอบ บริเวณพิพิธภัณฑ์ยังคงมีร่องรอย ของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความใกล้เคียงกับตัว พิพิธภัณฑ์ที่อยู่ในอาคารบางส่วน ก็ถูกปรับเปลี่ยนให้เป็นร้านค้า หรือ ร้านอาหาร

ภาพที่ 4.13 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก

ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 5 ต.ค. 2560

บริเวณโดยรอบ มีร่องรอยของความหลากหลายทางเชื้อชาติภายในชุมชนเช่น สนามการกีฬาไทยเบ๊ ก็เปิดเป็นศูนย์กีฬาเยาวชน และ Bangkok Mosque ก็อยู่ในบริเวณชอยใกล้เคียงกัน

ภาพที่ 4.14 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑสถานชาวลาวบองกอก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 5 ต.ค. 2560

4.2.2 การสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนาม

เข้าไปมีส่วนร่วมในสนามวิจัย รับชมและรับฟังข้อมูลของทางเจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑสถานถึงประวัติ และความเป็นมาของสถานที่ เพื่อนำไปเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้รับมาจากการสังเกตภายในบริเวณโดยรอบชุมชนแห่งนี้ นอกจากนี้ยังมีการเก็บข้อมูลจากการสังเกตผู้ที่มาเยี่ยมชม และทำกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑสถานชาวลาวบองกอกสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ภายในพิพิธภัณฑสถานชาวลาวบองกอกกับคนภายในชุมชน

เจ้าหน้าที่

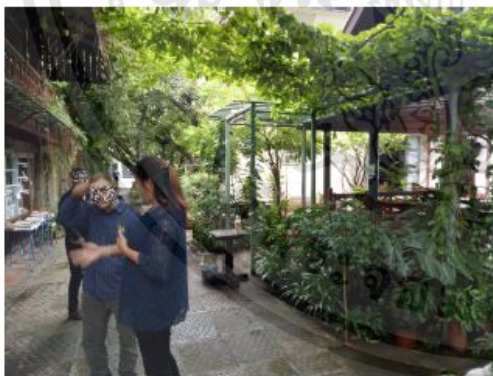
1. ผู้มาเยี่ยมชมในวันธรรมดาส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ รวมอยู่ที่ประมาณ 70 คนต่อวัน
2. อาคารที่ 1 และ 2 จะเป็นรูปแบบจัดแสดงอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ไม่สามารถใช้จัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆได้
3. ศาลาอเนกประสงค์ จะมีการใช้งานในการจัดกิจกรรมต่างๆเช่นงานเสวนา งานพับดอกไม้ จักรพรรดิถึงลานจอดรถที่สามารถใช้เป็นลานออกกำลังกาย
4. มีการจัดกิจกรรมตะลอนทัวร์ ของทางเขตบางรัก เพื่อเป็นการพาไปเยี่ยมชมและให้ความรู้แก่ผู้สนใจ โดยเป็นกิจกรรมของทางเขตบางรัก ที่จัดให้เดินทาง เยี่ยมชมกันทางเรือ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. ในบริเวณอาคารหลังที่ 3 บริเวณชั้น 2 นอกจากจะมีการจัดนิทรรศการให้ความรู้เกี่ยวกับเขตบางรักแล้ว ในส่วนบริเวณระเบียงด้านหน้ายังเป็นจุดกิจกรรมหลายอย่าง เช่นการวาดรูปสีน้ำ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ เป็นต้น

คนภายในชุมชน

1. กังวนการเข้ามาดูแลจัดการภายในของเขตบางรักแทนท่าน อ.วราพร ที่ท่านได้เสียไป
2. มีการใช้พื้นที่ในรูปแบบของการมานั่งพักบริเวณด้านหน้าพิพิธภัณฑ์เป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยมาใช้พื้นที่ด้านในมากนัก นอกจากจะมีกิจกรรมที่สนใจ
3. บางส่วนของพิพิธภัณฑ์ก็เป็นของทางญาติ ท่าน อ.วราพร เลยมีความต้องการเป็นพื้นที่ส่วนบุคคลที่ไม่ต้องการให้คนมาพลุกพล่านมากนัก
4. ในช่วงหนึ่งทางพิพิธภัณฑ์ได้ขอเปิดรับบริจาคเงินเพื่อจัดซื้อที่ดิน ด้านข้าง ในราคา 40 ล้านบาท ซึ่งท่านอ.วราพรได้ใช้เงินส่วนตัวทั้งหมด 30 ล้าน ในการซื้อที่ยังขาดอีก 10 ล้านบาท ซึ่งในขณะนั้นก็ใกล้กำหนดเวลาที่จะต้อง จ่ายให้ครบตามจำนวนเงินที่ได้ตกลงซื้อขาย ทางท่านอ.วราพร จึงได้ขอความช่วยเหลือไปทางสื่อต่างๆ เพื่อช่วยในการบริจาคเงินช่วยเหลือ เพื่ออีก 10 ล้านบาท ประชาชนและคนในชุมชนที่ใกล้เคียงที่ได้ทราบข่าว ก็ได้ร่วมบริจาคเงินจนครบตามจำนวน และได้ที่ดินด้านข้าง ซึ่งปัจจุบันใช้เป็นที่จอดรถและลานกิจกรรมออกกำลังกายของคนในชุมชน

ภาพที่ 4.15 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 2 วันที่ 15 พ.ย. 25

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.16 การลงพื้นที่สังเกตลักษณะภายในพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 2 วันที่ 15 พ.ย. 2560

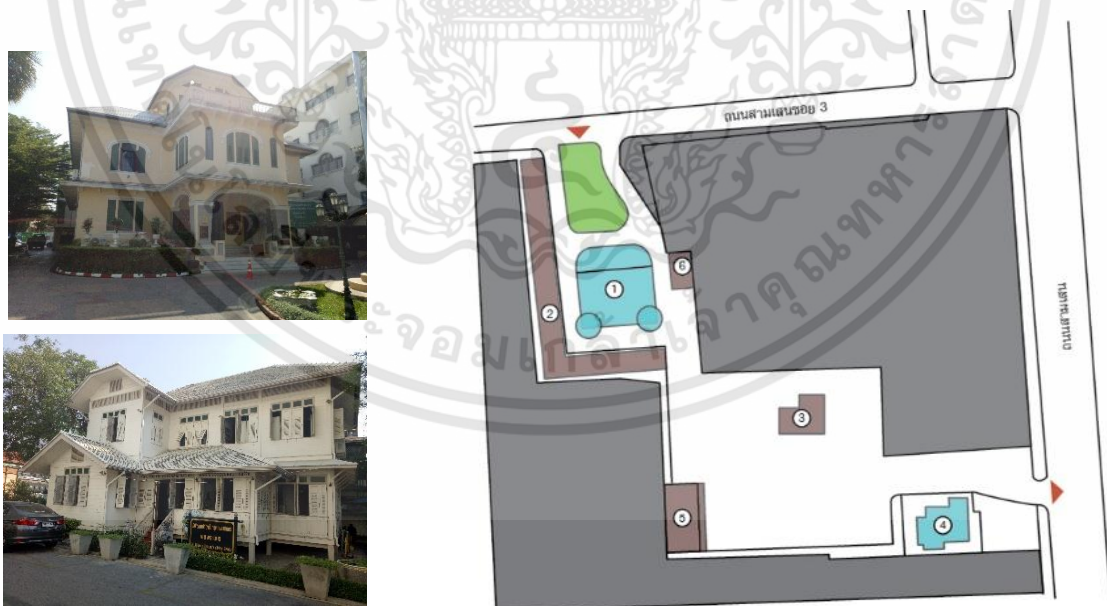
4.3 การศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยการลงพื้นที่ ภาคสนาม (The BMA local museum pra nakron district.)

ตั้งอยู่ที่สำนักงานเขตสำนักงานเขตพระนคร ซอยสามเสน 3 แขวงวัดสามพระยา เขตพระนคร ภายใต้การกำกับดูแลของ กองวัฒนธรรม สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร เดิมอาคารหลังนี้เป็นเรือนพักของพระยาปริรักษราชา หรือเจ็กรัตนทัตศินีย์ ซึ่งเคยรับราชการในตำแหน่งนายตำรวจหลวงรักษาพระองค์ (กระทรวงวัง) ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 7 ภายในพิพิธภัณฑ์จัดแสดงประวัติกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ วิถีชีวิตชาวเมืองเก่า ย่านเก่าและสถานที่สำคัญในพื้นที่ตลอดจนงานฝีมือช่างชุมชนโบราณของเขตพระนคร ทั้งนี้ในส่วนบริเวณพื้นที่ภายในอาคารได้มีการจัดแบ่งในการนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากอดีตในสมัยกรุงธนบุรี จนมีการพัฒนามาเป็นกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน อีกทั้งจัดแสดงวิถีชีวิตชาวชุมชนสามแพร่ง ชุมชนปากคลองตลาด เป็นต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

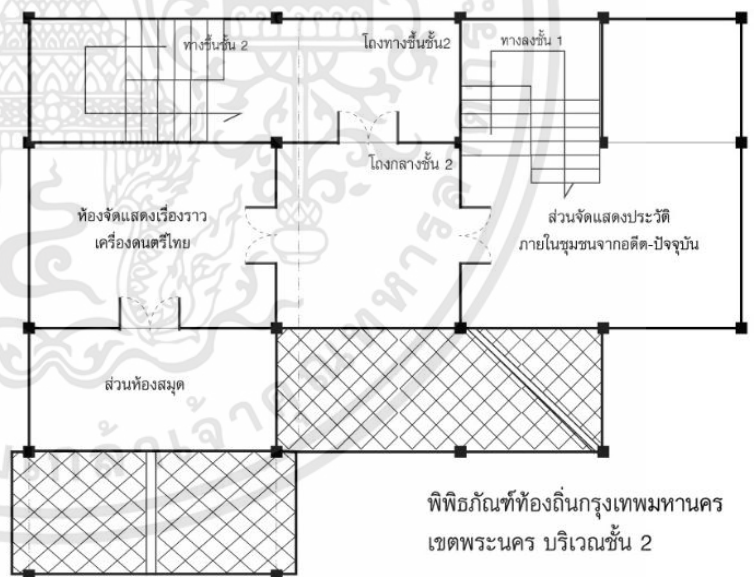
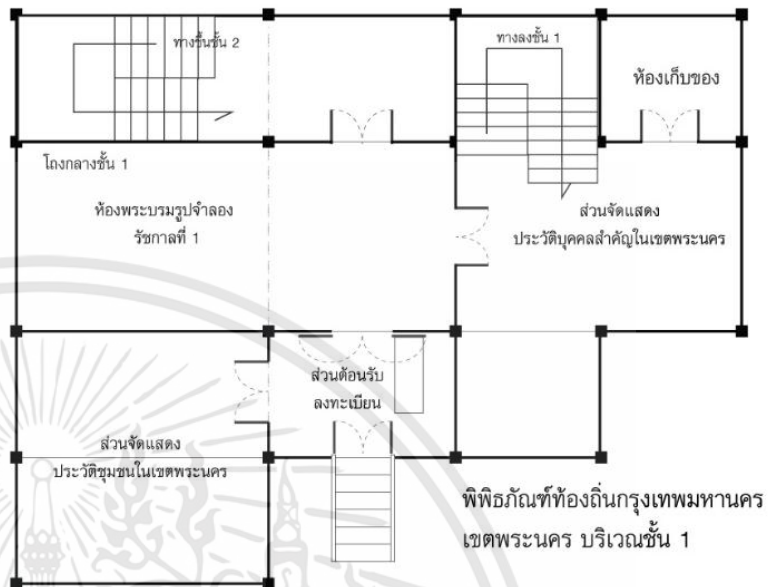
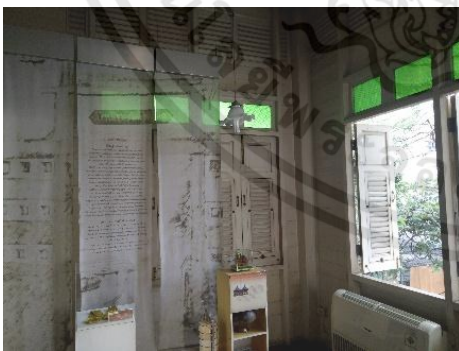
ภาพที่ 4.17 ตำแหน่งที่ตั้ง พิพิธภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

ภาพที่ 4.18 แผนผังอาคารพิพิธภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 26 มิ.ย. 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการลงพื้นที่สอบถามเจ้าหน้าที่ภายในสำนักงานเขตพระนคร ทำให้ทราบว่าในอดีตพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นที่ทำการของสถานทูตเวียดนามในสมัยก่อน

ภาพที่ 4.19 แผงผัง บริเวณอาคารพิพิธภัณฑที่ท้องถื่นเขตพระนคร สำนักงานเขตพระนคร
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่ 1 วันที่ 15 มี.ค. 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.20 พื้นที่บริเวณถนนด้านหน้าทางออกพิพิธภัณฑพิพิธภัณฑท้องถิ่น เขตพระนคร
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่1 วันที่ 15 มี.ค. 2561

ภาพที่ 4.21 พื้นที่บริเวณถนนด้านข้างทางเข้าพิพิธภัณฑพิพิธภัณฑท้องถิ่น เขตพระนคร
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่1 วันที่ 15 มี.ค. 2561

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3.1 ลักษณะบริเวณชุมชนโดยรอบพิพิธภัณฑสถานกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

ที่พักอาศัยของคนในชุมชนโดยรอบบริเวณพิพิธภัณฑสถานยังคงมีร่องรอย ของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความใกล้เคียงกับตัวพิพิธภัณฑสถาน อยู่ในอาคารบางส่วนมีลักษณะเป็นอาคารพาณิชย์หรือตึกแถวในสมัยอดีต ซึ่งอาจเกิดการลักษณะการอยู่อาศัยที่ติดกับถนนเส้นหลัก จึงเกิดเป็นอาคารพาณิชย์ หรือตึกแถว เพื่อใช้ในการค้าขายในสมัยอดีต รูปแบบอาคารบางส่วนยังคงมีร่องรอยจากอดีต เช่น ป้ายหน้าร้าน ประตูหน้าต่าง ถึงแม้ส่วนใหญ่วิถีชีวิตของคนในชุมชนจะเปลี่ยนไป ลักษณะแวดล้อมของชุมชนที่เป็นตึกแถวเรียงติดๆกัน ทำให้มีการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน โดยไม่มีแนวกำแพงหรือสิ่งก่อสร้างมาคั่นขวาง ด้านหน้าสำนักงานเขตพระนครจะติดกับ ฝั่งด้านหลังของวัดสามพระยา โดยมีชุมชนวัดสามพระยา เป็นชุมชนเล็ก ในอดีตที่ตั้งอยู่บริเวณแห่งนี้ที่เคยถูกเรียกว่า "บ้านลาน" และต่อมาถูกเรียกว่า "บางขุนพรหม" จนมาถึง "ชุมชนวัดสามพระยา"

อาณาเขตบริเวณตั้งแต่ถนนสามเสน 3 จนถึงถนนสามเสน 5 เป็นชุมชนเก่าแก่ ซึ่งในปัจจุบันก็ได้มีการโยกย้ายเข้ามาของชาวชุมชนใหม่เพิ่มขึ้นมากเช่นกัน นอกจากอาชีพค้าปลีก ที่ได้ทำกันมาเก่าแก่แต่โบราณ ซึ่งปัจจุบันได้ลดความต้องการและความนิยมลงไปเป็นอย่างมากแล้ว ชุมชนแห่งนี้ยังมีอาชีพเก่าแก่อีกประการหนึ่งคือ การทำขนมหวาน ไม่ว่าจะเป็นการทำลอดช่องใบเตย (ปัจจุบันไม่มีแล้ว) หรือ "ข้าวต้มน้ำอุ่น" ที่ยังคงมีการอนุรักษ์และจำทำไว้อยู่เจ้าเดียวภายในชุมชน

วัดสามพระยา เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ ตั้งอยู่ถนนสามพระยา ซึ่งเป็นถนนซอยแยกจากถนนสามเสน ปัจจุบันคือ ถนนสามเสน 5 ขึ้นกับแขวงบางขุนพรหม เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยหลวงวิสุทธโยธามาตย์ (ตรุษ) ขุนนางเชื้อสายมอญ พร้อมด้วยญาติได้ร่วมใจกันยกที่ดินพร้อมทั้งบ้านเรือนของขุนพรหม (สารท) ผู้เป็นน้องชาย อุทิศถวายเป็นวัดเพื่อเป็นผลบุญและเป็นอนุสรณ์แก่ ขุนพรหม ซึ่งเสียชีวิตด้วยไข้ป่า ในคราวที่ได้ร่วมกับหลวงวิสุทธโยธามาตย์เป็นนายช่างฝีมือควบคุมการสร้างมณฑปพระพุทธรูปตามพระบรมราชโองการภายในวัดนี้จึงได้ชื่อว่า "วัดบางขุนพรหม" และบริเวณที่ตั้งนั้นเดิมเรียกว่า "บ้านลาน" เพราะมีตระกูลที่ผูกขาดค้าปลีกมาแต่เดิม จึงได้ถูกเปลี่ยนมาเรียกเป็น "บางขุนพรหม" สืบมา ปัจจุบันยังมีกิจการค้าปลีกขนาดเล็กอยู่บริเวณทางเข้าถนนสามเสน 5 ชื่อว่า "ร้านลานทอง" ซึ่งก็ไม่ทราบว่ามีเชื้อสายมาจากขุนนางตระกูลนี้หรือไม่ แต่ด้วยความนิยมใช้ใบลานในปัจจุบันลดลง การเขียนหนังสือใบลานน้อยลง ผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัตถุดิบจากใบลานจึงมีเพียงของชำร่วย และของที่ระลึกเล็กน้อยเท่านั้น รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดบางขุนพรหม ชำรุดทรุดโทรมลง พระยาราชนิกูล (ขุนทอง) พระยาราชนิกูล (ทองคำ) และพระยาเทพอรชุน (ทองหล่อ) ซึ่งเป็นบุตรของน้องสาวคนสุดท้าย (พวา) ของหลวงวิสุทธโยธามาตย์ (ตรุษ) และขุนพรหม (สารท) จึงพร้อมใจกันปฏิสังขรณ์วัดจนสำเร็จบริบูรณ์ แล้วน้อมเกล้า น้อมกระหม่อม ถวายแด่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เป็นพระอารามหลวงตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2366

ภาพที่ 4.22 พื้นที่บริเวณถนนด้านข้างทางเข้าพิพิธภัณฑ์พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เขตพระนคร
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่1 วันที่ 15 มี.ค. 2561

ภาพที่ 4.23 พื้นที่บริเวณทางเข้าวัดสามพระยาบริเวณฝั่งด้านหน้าและฝั่งด้านหลัง
ที่มา : ภาพถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่3 วันที่ 24 พ.ย. 2562

4.3.2 การสังเกตจากการลงพื้นที่ภาคสนามในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

ในอดีตพื้นที่แห่งนี้เป็นย่านการค้าที่ทันสมัย เนื่องจากอยู่ในเขตพระนครจึงถือเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญในสมัยก่อน ประกอบกับพื้นที่ติดกับย่านการค้าอย่างบางลำพูล จึงเป็นเหตุให้ชุมชนส่วนใหญ่นั้นประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก ดังจะเห็นได้จากร่องรอยจากอดีต เช่น ป้ายหน้าร้านในสมัยก่อน ทั้งร้านตัดเสื้อผ้า โรงพิมพ์เก่า ร้านขายของชำและร้านตัดผม ทั้งนี้ในส่วนของโครงสร้างอาคารพานิชย์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

มีการยื่นระเบียบชั้น 2 ให้เป็นส่วนที่คอยบังแดดบังฝนให้กับทางเท้าด้านล่าง เพื่อให้ผู้คนที่สัญจรไปมาได้ใช้ประโยชน์ จึงเห็นได้ว่าในอดีต บริเวณนี้เคยเป็นแห่งสัญจรและค้าขายที่สำคัญ ลักษณะบ้านเรือนส่วนใหญ่ในชุมชนวัดสามพระยาเป็นอาคารพาณิชย์ ก่ออิฐถือปูน สภาพทั่วไปของชุมชนจัดว่าแออัด มีทางเดินเท้าแยกเป็นซอยเล็กๆอีกกว้างประมาณ 1.5 เมตร ซอยทุกซอยเชื่อมถึงกันได้ การที่จะเข้าไปในชุมชนวัดสามพระยาสามารถเดินทางได้จากถนนสามเสน

จากการสัมภาษณ์คุณสมประสงค์ หรือพี่หน้อย อายุ 56 ปี ประธานชุมชนวัดสามพระยา ได้กล่าวว่าชุมชนแห่งนี้มี ประมาณ 75 ครัวเรือน ประกาศเป็นชุมชนที่จัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานครเมื่อปี 2535 ในอดีตชุมชนแห่งนี้จัดตั้งขึ้นตามนโยบายจัดตั้งชุมชน แต่เดิมซอยสามเสน 5 เคยเป็นคลองเก่ามาก่อน ส่วนใหญ่ตนจะทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เวลาที่วัดหรือเขตมีเรื่องอะไรก็ตาม

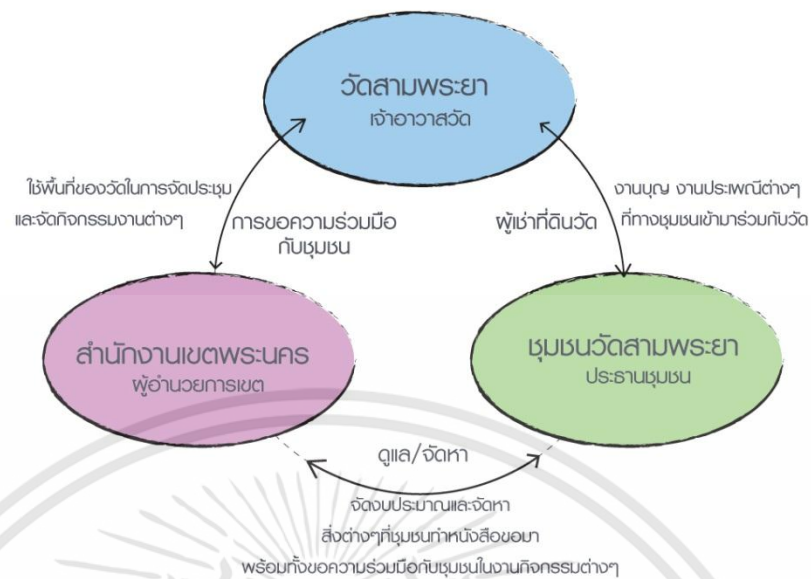
คุณป้าสงวนศรี อายุ 84 ปี ผู้อาศัยอยู่ในชุมชนแห่งนี้ ได้กล่าวว่า ที่ดินโดยรอบที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่เป็นที่ของวัด โดยเช่าที่เดือนละ 1,000 บาท ตนอาศัยอยู่ในส่วนที่วัดอนุญาตให้อยู่ โดยไม่เก็บค่าที่ แต่ทุกวันที่ 1 เมษายน ของทุกปี ชาวบ้านจะมีการนำอิฐไปทำบุญเลี้ยงพระที่วัด เป็นเหมือนการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระหว่างวัดและชุมชนแห่งนี้ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมน้อย หากไม่ได้เป็นงานพิธีที่สำคัญๆ อาจเนื่องมาจากการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยของคนในพื้นที่ ที่อาจมีฐานะแล้วปล่อยให้บ้านพักอาศัยให้เช่า ทั้งนี้จากการสอบถามเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตและผู้อยู่อาศัยในชุมชน ทำให้สามารถแบ่งแยกประเด็นได้ดังนี้

ภาพที่ 4.24 สัมภาษณ์ผู้อาศัยในชุมชนวัดสามพระยา

ที่มา : ภายถ่ายจากการลงพื้นที่ภาคสนามครั้งที่3 วันที่ 24 พ.ย. 2562

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 4.25 แผนผังความสัมพันธ์ของชุมชน วัด และสำนักงานเขตพระนครศรีอยุธยา

เจ้าหน้าที่

1. ผู้มาเยี่ยมชมในวันธรรมดา ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติ รวมอยู่ที่ประมาณ 10-20 คนต่อสัปดาห์
2. การบริหารจัดการเป็นไปตามนโยบายของผู้อำเภอเขต
3. ในอดีตอาคารแห่งนี้เคยเป็นสถานทูตเวียดนาม ต่อมามีการซื้อที่เพื่อขยายทางเข้าออก จึงได้อาคารพร้อมที่ดินแห่งนี้มา ซึ่งในตอนแรกถูกใช้เป็นที่เก็บของก่อนจะมีนโยบายปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์
4. การออกแบบและการจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์เป็นการจัดซื้อจัดจ้างจากส่วนกลาง กรุงเทพมหานคร
5. การร่วมมือในชุมชนมีน้อยมาก เจ้าหน้าที่ต้องใช้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์หรือสิทธิบางอย่าง เพื่อขอความร่วมมือจากคนในชุมชนเอง
6. การเข้ามาอยู่ของคนในพื้นที่อื่นเพื่อมาทำงานในลักษณะประชากรแฝง ทำให้แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นไปได้น้อยมาก

คนภายในชุมชน

1. มีการรับรู้ภายในชุมชนว่ามี พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตพระนครศรีอยุธยาแต่ส่วนใหญ่เป็นที่เก็บของที่จะใช้แจกจ่ายชุมชนเช่าอื้อ ชุมชนแห่งนี้มีประชากรประมาณ 75 ครัวเรือน
2. มีคณะกรรมการทำงาน 7 ท่านภายในชุมชน และมีคุณทิวผู้ที่เคยเก็บรวบรวมข้อมูลเก่าๆของชุมชน ซึ่งสามารถเป็นแหล่งข้อมูลให้กับการจัดแสดงเนื้อหาได้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3. มีความใกล้ชิดกับวัดมากกว่าสำนักงานเขต เนื่องจากเช่าที่ของทางวัดอยู่โดยจ่ายเดือนละประมาณ 1,000 บาท ทั้งนี้หากมีงานบุญหรืองานช่วยเหลือทางวัดด้านอื่นๆอื่น เจ้าอาวาสจะติดต่อประธานชุมชน
4. จากการลงพื้นที่จัดระเบียบจากทางเขต ทางชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และหวังให้ทางเขตช่วยเหลือในความเดือดร้อนของชุมชนด้วย โดยใช้พื้นที่วัดในการจัดประชุมต่างๆ
5. ความปลอดภัยของชุมชน ที่ยังไม่ได้รับการจัดสรรจากเขตในเรื่องของกล้องวงจรปิดเพิ่มเติม

4.4 อภิปรายผลการศึกษาเพื่อหาแนวทางออกแบบภายในพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นเขตพระนคร

ผลจากการศึกษาทำให้สามารถนำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงเป็นสรุปตาราง เพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์หาแนวทางในการออกแบบปรับปรุงพิพิธภัณฑท์เขตพระนครได้ดังนี้

4.4.1 ตารางการวิเคราะห์รูปแบบพิพิธภัณฑท์ทั้ง 3 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการบริหารจัดการ

พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นในเขตกรุงเทพ	เขต	อาคารที่จัดตั้งพิพิธภัณฑท์	การบริหารจัดการ	หน่วยงานที่ดูแล
พิพิธบางลำพู	พระนคร	โรงพิมพ์คุรุสภา ในปี พ.ศ. 2475 ติดถนน บางลำพู	ภาครัฐ โดยกรมธนารักษ์ มอบให้เอกชนเป็นผู้บริหารดูแล	กรมธนารักษ์
พิพิธภัณฑท์ชาวบางกอก	บางรัก	เรือนพักครอบครัว อ.วราพร สร้างในสมัยรัชการที่ 7	ภาคเอกชน โดยท่าน อ.วราพร จัดตั้งแล้วมอบให้สำนักงานเขตบางรักเป็นผู้ดูแล	สำนักงานเขตบางรัก
พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตพระนคร	พระนคร	เรือนพักของพระยาบริรักษ์ราชา ที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 ติดถนนสามเสน	ภาครัฐ โดยสำนักงานเขตพระนครเป็นผู้ซื้อที่ดินและดูแลจัดตั้ง	สำนักงานเขตพระนคร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาพบว่าภายในเขตพระนคร พิพิธบางลำพู มีการบริหารจัดการร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีกรมธนารักษ์เป็นผู้ดูแล และมีการจัดจ้างให้บริษัทเอกชนเข้ามาดูแลและดำเนินการกิจกรรมต่างๆกับชุมชน ส่วนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร จะเป็นทางสำนักงานเขตเข้ามากำกับดูแลตามกรอบนโยบายที่ทางผู้อำนวยการเขตได้วางไว้ ในส่วนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบางกอก ทางเขตบางรักได้รับช่วงต่อมาจากท่าน อ.วราพร ในการเข้ามาดูแลและจัดกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้คนในชุมชนยังสามารถเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่ลานจอดรถด้านข้างเป็นลานออกกำลังกายได้

4.4.2 ตารางการวิเคราะห์รูปแบบพิพิธภัณฑสถานทั้ง 3 แห่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาและการจัดแสดง

พิพิธภัณฑสถานทั้ง 3 แห่งในเขตกรุงเทพมหานคร	ชุมชนโดยรอบ	เนื้อหาที่จัดแสดง	รูปแบบการนำเสนอเนื้อหา
พิพิธบางลำพู	ชุมชนบ้านบาตร ชุมชนบวรรังษี ชุมชนมัสยิดจักรพงษ์ ชุมชนวัดสังเวช, ชุมชนตรอก ไก่แจ้ ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนวัดใหม่อมตรส	จัดแสดงเนื้อหาของกรมธนารักษ์ และบอกเล่าเรื่องราวอดีตของเขตพระนคร ถึงความสำคัญในอดีต ก่อเกิดเป็นย่านการค้า เชื่อมโยงถึงชุมชนชาวบางลำพูทั้ง 7 แห่งโดยรอบ	บอกเล่าเรื่องราวของชุมชนบางลำพูว่าประกอบไปด้วยชุมชนอะไรบ้าง พร้อมทั้งจำลองสถานที่และวิถีชีวิตของคนบางลำพูในอดีต ผ่านการออกแบบที่สมจริงและจัดแสดงแนวคิดของคนในชุมชนในการบริหารชุมชน
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบางกอก	ชุมชนบางรัก	แบ่งส่วนจัดแสดงเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในยุคนครเก่าที่ อ.วราพรเป็นผู้เก็บรักษา อีกส่วนเป็นการบอกเล่าประวัติเขตบางรักพร้อมสิ่งของเก่าเก็บที่ทางเขตบางรักจัดรวบรวมมา	การจัดแสดงส่วนใหญ่เน้นจัดแสดงสภาพของบ้านและข้าวของเครื่องใช้ที่เก็บรักษาสภาพไว้ตามจริง และในส่วนของเขตใช้บอร์ดเนื้อหาในการนำเสนอพร้อมสิ่งของประกอบ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร	ชุมชนวัดสามพระยา ชุมชนวัดสังเวช	บอกเล่าประวัติเขตพระนคร, เครื่องดนตรีไทย, มุมห้องสมุด, ชุมชนและบุคคลสำคัญ	ใช้บอร์ดเนื้อหาในการนำเสนอเป็นหลัก มีการนำข้าวของเครื่องใช้บางประเภทมานำเสนอ เช่น ปิ่นโต และเครื่องดนตรีไทย มาจัดวางไว้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างในเทคนิคและเนื้อหาที่จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์คือเรื่องงบประมาณ ที่แต่ละแห่งมีงบประมาณในการจัดทำไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร ที่มีงบประมาณจำกัด ทั้งนี้ช่องทางในการจัดงบประมาณส่วนใหญ่มาจากสำนักงานกรุงเทพมหานครที่จัดสรรงบประมาณมาให้กับทางเขตพระนครนำไปบริหารตามนโยบายของผู้อำนวยการเขต จึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์

4.4.3 ตารางเปรียบเทียบแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในเขตกรุงเทพ	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแก้ปัญหาและสาเหตุของปัญหา	การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม	การมีส่วนร่วมในการลงทุนร่วมกัน ตัดสินใจและปฏิบัติงาน	การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์และประเมินผล
พิพิธบางลำพู	*	*	*	*
พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก				*
พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร				

ในส่วนของแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ จะเห็นได้ว่าพิพิธบางลำพูกับชุมชนนั้นมีรูปแบบการมีส่วนร่วมในทุกๆขั้นตอน โดยประชาคมบางลำพู และกลุ่มชมรมเกสรลำพู มีส่วนร่วมในการผลักดันให้เกิดพิพิธบางลำพูแห่งนี้ขึ้นมา และในส่วนพิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก ที่มีการให้ชุมชนได้เข้ามาใช้ประโยชน์จากลานจอดรถในการจัดลานกิจกรรมออกกำลังกาย หรือแม้กระทั่งใช้ศาลาภายในเป็นที่จัดกิจกรรมพุดอกไม้จันเป็นต้น ทั้งนี้ในส่วนของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร กับพบว่าไม่มีส่วนร่วมใดๆกับชุมชนเลย ทั้งแนวทางการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ การร่วมแรงร่วมลงทุนหรือผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ ทั้งนี้ส่วนใหญ่ภายในพิพิธภัณฑ์จะใช้เป็นที่เก็บของเช่น แก้วอี้ ที่ประธานชุมชนวัดสามพระยาเป็นผู้ได้รับมอบให้ไว้กับคนในชุมชน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.4.4 ตารางเปรียบเทียบจุดเด่นและข้อดีข้อเสียของพิพิธภัณฑ์ทั้ง 3 แห่ง

พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นในเขต กรุงเทพ	ข้อดีของพิพิธภัณฑ์	ข้อเสียของพิพิธภัณฑ์
พิพิธบางลำพู	รูปแบบการจัดแสดงบอกเล่าเรื่องราวของ กรมธนารักษ์ และเขตพระนครได้อย่าง น่าสนใจ มีการจัดองค์ประกอบนำเสนอ หลากหลาย ทั้งการสัมผัส การดูและการฟัง อีกทั้ง ทั้งจำลองบรรยากาศบางลำพูในยุคอดีต เช่นการ นำรถรางในสมัยก่อนมาจัดแสดงประกอบ ส่วน ในเรื่องราวของชุมชนท้องถิ่น ได้มีการให้ข้อมูล ต่างๆภายในชุมชน ให้ผู้เข้าชมได้ออกไปเยี่ยมชม เปลี่ยนชมชนให้เหมือนเป็นแหล่งเรียนรู้อีกทาง	เนื่องด้วยอาคารที่ใช้จัดแสดงพิพิธภัณฑ์ เป็น โรงพิมพ์คุรุสภาในอดีต จึงมีการต่อเติม โครงสร้างภายในขึ้นใหม่ ทำให้ร่องรอยทาง ประวัติศาสตร์ในอดีต เหลือแต่เพียงรูปทรงของ ตัวอาคารที่ยังคงเป็นแบบเดิมอยู่
พิพิธภัณฑ์ชาว บางกอก	บริเวณพื้นที่ภายในพิพิธภัณฑ์ ยังคงมีการ อนุรักษ์และรักษาไว้ได้อย่างดี ทั้งตัวเรือนพัก และข้าวของเครื่องใช้ภายใน ในส่วนของการจัด แสดงของเขตบางรัก พื้นที่บริเวณชั้น 2 มีการ จัดแสดงที่น่าสนใจ ทั้งการทำป้ายถนนจำลอง การนำข้าวของเครื่องใช้ในอดีตมาจัดวาง ให้มีความน่าสนใจนอกเหนือจากบอร์ดข้อมูล	เนื่องจาก อ.วราพร เป็นผู้คิดริเริ่มในการจัดตั้ง ด้วยความประสงค์ของตนเอง จึงทำให้ พิพิธภัณฑ์กับชุมชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดตั้ง หรือวางแผนดำเนินการ หรือส่วนร่วมในการ ลงทุน นำข้าวของมาร่วมในการจัดแสดงด้วย
พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร	รูปแบบเรือนไม้ที่ใช้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ มีความ น่าสนใจทั้งในเรื่องของสถาปัตยกรรม และ สถานที่ที่ติดถนนสามเสน รายละเอียดภายในอาศัยมีการเก็บรักษาได้เป็น อย่างดี มีสภาพที่ทรุดโทรมบ้างตามกาลเวลา ด้านเนื้อหาที่จัดแสดงมีการพูดถึงภาพรวมของ เขตพระนครในเชิงกว้าง	บอกเล่าประวัติเขตพระนครในเชิงกว้าง แต่ ไม่ได้มีการนำเสนอในส่วนท้องถิ่น เช่น ชุมชนวัดสามพระยาที่ตั้งอยู่ใกล้ๆ อีกทั้ง รูปแบบการจัดเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น ชุมชนเช่น เครื่องดนตรีไทย ที่ไม่เกี่ยวกับชุมชน และการใช้งานอย่าง ห้องสมุดที่อยู่ชั้น 2 เป็น ต้น

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จากการศึกษาโดยลงพื้นที่ภาคสนามตามสถานที่ทั้ง 3 แห่ง สามารถได้ข้อสรุปในประเด็นแนวทางการออกแบบได้ตามหัวข้อดังนี้

1.ด้านการจัดการ พิพิธภัณฑสถานทั้ง 3 แห่ง จุดเริ่มต้นในการก่อตั้งมีความแตกต่างกัน โดยพิพิธบางลำพูและพิพิธภัณฑสถานชาวบางกอก ทางภาคเอกชนเป็นผู้ร่วมก่อตั้งในช่วงแรก พิพิธบางลำพูจะเป็นกลุ่มชุมชนบางลำพูร่วมกับกรมธนารักษ์จัดหางบประมาณในการจัดตั้ง โดยการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ พิพิธภัณฑสถานชาวบางกอกผู้ก่อตั้งคือท่าน อ.วราพร ด้วยงบการการก่อสร้างของท่านเอง หลังจากนั้นจึงโอนย้ายมาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานเขตบางรัก ซึ่งชุมชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในตอนเริ่มต้นแต่อย่างใด ในส่วนของพิพิธภัณฑสถานเขตพระนคร เริ่มต้นเป็นที่ดินพร้อมอาคารไม้ ที่ทางสำนักงานเขตได้ทำการจัดซื้อไว้เพื่อให้เป็นทางเข้าออก ของสำนักงานเขตพระนครอีกทางหนึ่ง ภายหลังจากได้มีนโยบายนำอาคารไม้หลังนี้มาปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑสถาน ตามนโยบายของผู้ว่ากรุงเทพมหานคร ดังนั้นงบประมาณและการจัดการจึงเป็นไปอย่างจำกัด ไม่สามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงโดยใช้งบของสำนักงานเขตไปได้มาก

2.ด้านสังคมและชุมชนโดยรอบ พิพิธภัณฑสถานทั้ง 3 แห่ง ตั้งอยู่ภายในชุมชน อันได้แก่ชุมชนบางลำพู, ชุมชนเขตบางรัก, ชุมชนวัดสามพระยา เขตพระนคร ซึ่งแต่ละแห่งก็มีความหลากหลายทางชุมชนที่แตกต่างกันโดยเฉพาะชุมชนเขตบางรัก ที่มีในเรื่องของเชื้อชาติและศาสนาที่หลากหลายมาเป็นตัวแบ่งพื้นที่ชุมชน ในส่วนของชุมชนวัดสามพระยา เขตพระนคร วัดสามพระยาที่เป็นวัดที่ตั้งอยู่ภายในชุมชน นอกจากจะเป็นวัดภายในชุมชนแล้ว วัดสามพระยา ยังเป็นสถานที่จัดประชุมและจัดเสวนาแสดงความคิดเห็น ระหว่างเจ้าหน้าที่เขตและชุมชน จากอดีตจนถึงปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย จากร้านค้าที่ขายของเปลี่ยนมาเป็นร้านอาหาร ที่คอยต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านมา ทำให้เกิดการจ้างคนเข้ามาทำงาน การย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยและทำงานในลักษณะประชากรแฝง ทำให้การใช้แนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบปรับปรุงพิพิธภัณฑสถานเป็นไปได้น้อยมาก

3.ด้านศิลปะและงานสถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑสถานทั้ง 3 แห่งได้เก็บรักษา อาคารหลังเก่าให้เป็นตัวบอกเล่าเรื่องราวในอดีตโดยพิพิธบางลำพูได้นำอาคารโรงพิมพ์ครุสภาเก่า มาจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑสถานการเรือก่อนก่อสร้างใหม่ พิพิธภัณฑสถานชาวบางกอกเขตบางรักได้ใช้บ้านไทยเรือนไม้หลังคาปั้นหย่าเป็นสถานที่จัดแสดงและเก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ในอดีต พร้อมทั้งมีการเก็บรักษาและต่อเติมบ้านไม้เรือนไทย ให้ใช้เป็นที่จัดแสดงงานชั่วคราวและเป็นพิพิธภัณฑสถานทั้งอีกทางหนึ่ง ในส่วนของพิพิธภัณฑสถานเขตพระนคร ได้มีการนำเรือนพักของพระยาบริรักษ์ราชา ที่สร้างในรัชกาลที่ 5 มาใช้เป็นอาคารจัดแสดงโดยในบริเวณใกล้เคียงมีอาคารรูปแบบยุโรป ซึ่งได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดีเด่น เป็นอาคารที่ทำงานของผู้อำนวยการเขตพระนครในปัจจุบัน ซึ่งทั้ง 3 แห่งนี้ มีการอนุรักษ์อาคารเก่าเอาไว้เพื่อเป็นการบอกเล่าเรื่องราวในอดีตได้อีกทางหนึ่งด้วย

บทที่ 5

บทสรุปผลการศึกษา

แนวทางการออกแบบภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานครเขตพระนครหลังจากการศึกษาข้อมูลทางด้านต่างๆ จนได้ผลสรุปของการคัดเลือก บทนี้เป็นการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อเป็นการประยุกต์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เพื่อนำไปสู่แนวทางการออกแบบ ภายในพิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 แบบร่างพิพิธภัณฑ์ครั้งที่ 1

5.1.1 ร่างแบบแผนผังภายใน พร้อมทั้งภาพจำลองภายในแบบ 3 มิติ

5.1.2 นำเสนอแบบร่างให้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบร่าง

5.1.3 บันทึกรายละเอียดและข้อเสนอแนะเพื่อใช้ในการปรับปรุงแบบร่างครั้งที่ 2

5.2 แบบร่างพิพิธภัณฑ์ครั้งที่ 2

5.3 สรุปผลรูปแบบที่นำเสนอ

5.1 ขั้นตอนการพัฒนาแบบร่างขั้นที่ 1

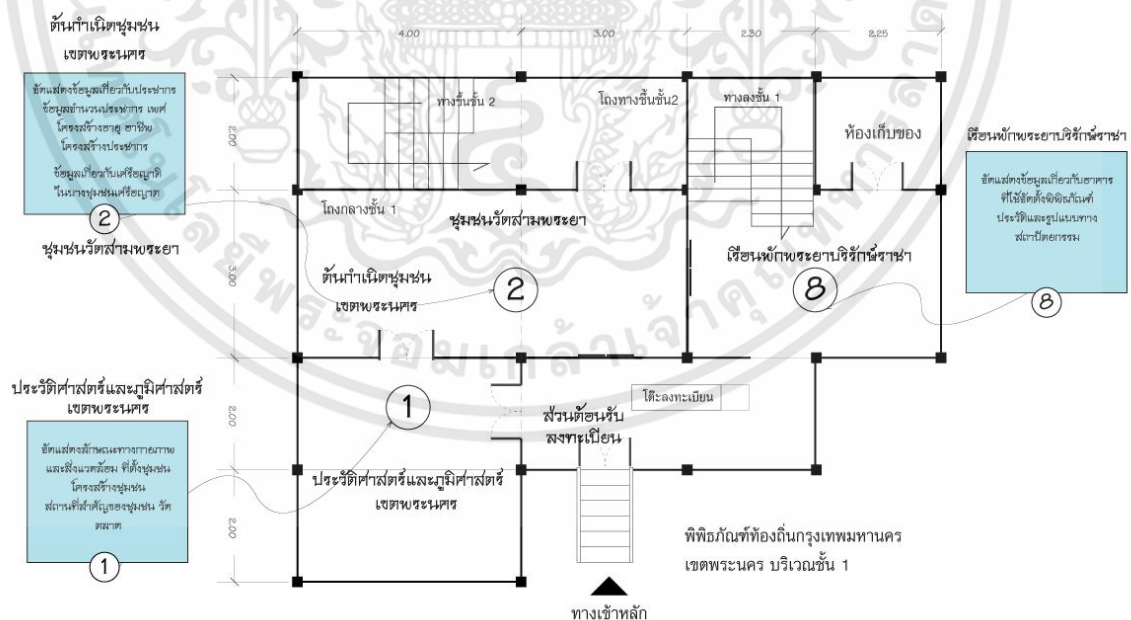
ในขั้นตอนนี้ได้นำแนวความคิดการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมมาจัดทำแบบร่างเพื่อให้ชุมชนได้มีการวางรูปแบบของเนื้อหาภายในชุมชน มาจัดเรียงเพื่อนำเสนอ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามในบทที่ 4 ที่ได้วิเคราะห์แล้วนั้น มาทำการจัดวางรูปแบบ Zoning เพื่อลำดับแนวทางเนื้อหา โดยใช้ข้อมูลการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในระดับชุมชน ในบทที่ 2 มาเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางกรออกแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์

5.1.1 ร่างแบบแผนผังภายใน พร้อมทั้งภาพจำลองภายในแบบ 3 มิติ

จากการศึกษาเนื้อหาในเรื่ององค์ประกอบในการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ทำให้สามารถแบ่งลำดับการเล่าเรื่อง เนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเขตพระนครได้ดังนี้

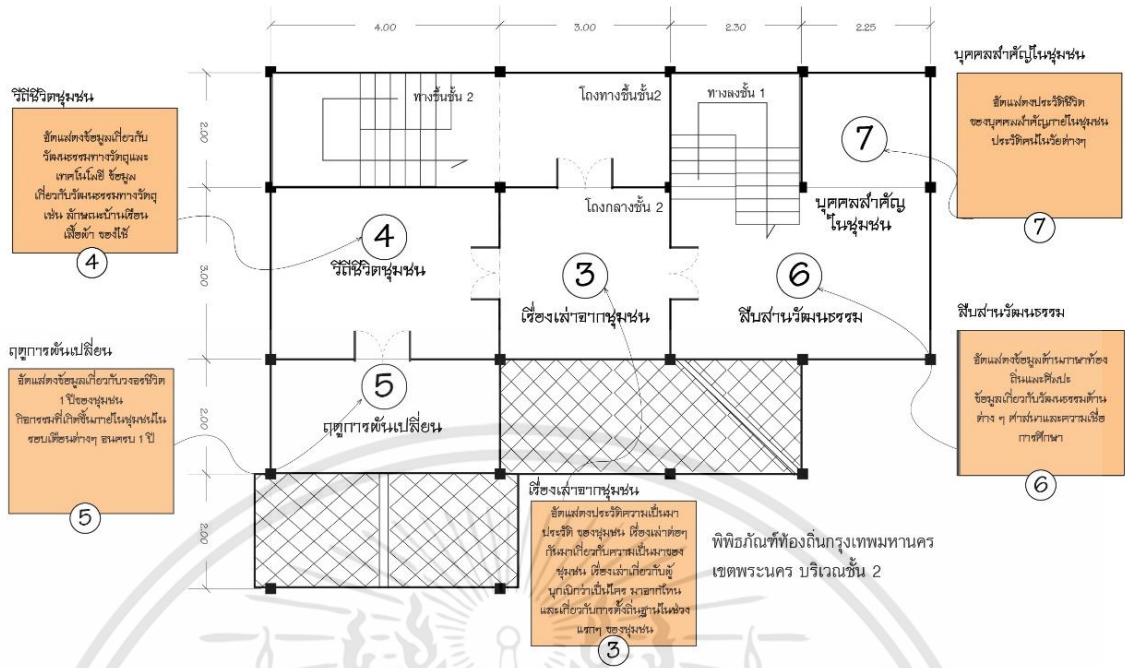
- 1) ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ เขตพระนคร เป็นห้องส่วนแรกให้ผู้เข้าชมจะได้ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และสถานที่ตั้งเขตพระนครแห่งนี้

- 2) ต้นกำเนิดชุมชน และ ชุมชนสามพระยา ในส่วนห้องที่สองนี้ จะบอกเล่าถึงสภาพแวดล้อมชุมชนโดยรอบเขตพระนคร และบริเวณโดยรอบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแห่งนี้ ซึ่งจะกล่าวถึงประวัติและสถานที่ตั้ง สถานที่สำคัญภายในชุมชน
- 3) เรื่องเล่าจากชุมชน ในส่วนบริเวณโถงทางขึ้นชั้น 2 ก่อนเข้าไปในห้องถัดไปจะมีการจัดมุมที่จัดแสดงประวัติ ของชุมชน เรื่องเล่าต่อๆ กันมาเกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชน เรื่องเล่าเกี่ยวกับผู้บุกเบิกว่าเป็นใคร มาจากไหน และเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในช่วงแรกๆ ของชุมชน
- 4) วิถีชีวิตชุมชน จัดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับ วัฒนธรรมทางวัตถุและ เทคโนโลยี ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น ลักษณะบ้านเรือน เสื้อผ้า ของใช้
- 5) ฤดูกาลผันเปลี่ยน จัดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับวงจรชีวิต 1 ปีของชุมชน กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนในรอบเดือนต่างๆ จนครบ 1 ปี
- 6) สืบสานวัฒนธรรม จัดแสดงข้อมูลด้านภาษาท้องถิ่นและศิลปะ ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมด้าน ต่าง ๆ ศาสนาและความเชื่อ การศึกษา
- 7) จัดแสดงประวัติชีวิต ของบุคคลสำคัญภายในชุมชนประวัติคนในวัยต่างๆ
- 8) จัดแสดงข้อมูลเกี่ยวกับอาคารที่ใช้จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ ประวัติและรูปแบบทางสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 5.1 แบบร่างแผนผังภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เขตพระนคร ชั้น 1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้拿去ใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.2 แบบร่างแผนผังภายในพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น เขตพระนคร ชั้น 2

รูปแบบการจัดวางแผนผังภายใน ได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับการใช้งาน เนื่องจากทางเจ้าหน้าที่ที่ดูแลภายในพิพิธภัณฑท์ มีแค่เพียงคนเดียว ทำให้บางครั้งไม่ได้อยู่ประจำตรงจุดลงทะเบียน ทางจัดทำสารนิพนธ์จึงได้จัดวางรูปแบบผังให้มีการเชื่อมโยงภายในห้องต่อกันให้ได้สะดวก ทำให้ผู้เข้าชมสามารถเดินเยี่ยมชมภายในได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าใจในเนื้อหาที่จะเล่าต่อกันไป จากนั้นจึงออกแบบรูปการนำเสนอเนื้อหาภายใน ให้มีความน่าสนใจโดยใช้ รูปสื่อ Media เข้ามาผสมผสานกับข้อมูลบอร์ดที่ใช้ในการจัดแสดง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.3 ภาพบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑ์ห้องถิ่น เขตพระนคร (ห้องโถงกลาง ชั้นที่ 1)

ภาพที่ 5.4 ภาพบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑ์ห้องถิ่น เขตพระนคร (ทางขึ้นโถงกลางกลาง ชั้นที่ 2)

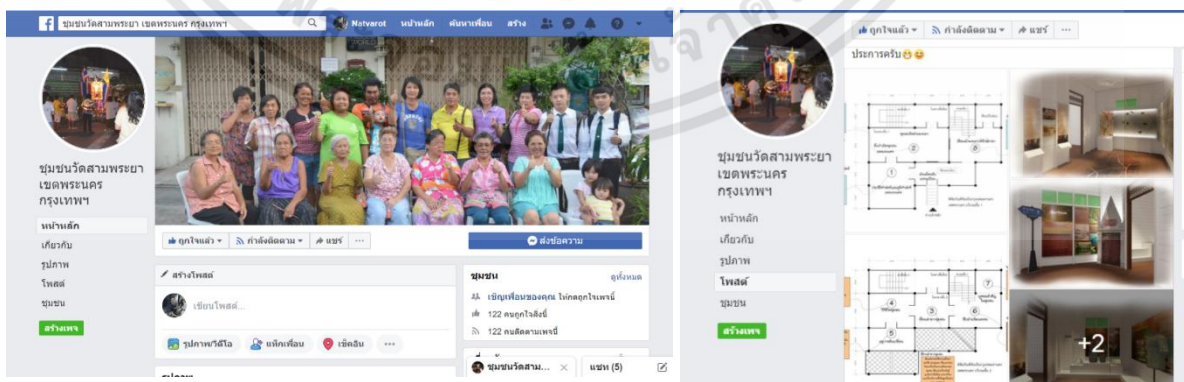
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.5 ภาพบรรยากาศภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เขตพระนคร
(ห้องจัดแสดงเครื่องดนตรีไทยเดิม)

5.1.2 นำเสนอแบบร่างให้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หลังจากที่ได้ออกแบบแบบร่างแผนผังภายในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เขตพระนคร พร้อมทั้งภาพบรรยากาศภายในที่ได้ออกแบบไว้ เนื่องจากการจะนัดชุมชนมาร่วมแสดงความคิดเห็น จะต้องใช้ระยะเวลาและการประชาสัมพันธ์ในการนัดรวมกลุ่ม ทางผู้จัดทำสารนิพนธ์ได้ปรึกษากับทางพี่หน้อย ประธานชุมชนวัดสามพระยาในการใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ของชุมชน ให้กับชุมชนวัดสามพระยาในการแสดงความคิดเห็นถึงแบบร่างที่ได้นำเสนอไป เพื่อร่วมกันพัฒนาแบบให้มีความสอดคล้องกับชุมชน ผ่านทางช่องทางสื่อสาร Face book ของชุมชน

ภาพที่ 5.6 การนำเสนอแบบร่างผ่านทางช่องทางFacebook ของชุมชนวัดสามพระยา

ที่มา : Facebook ชุมชนวัดสามพระยา

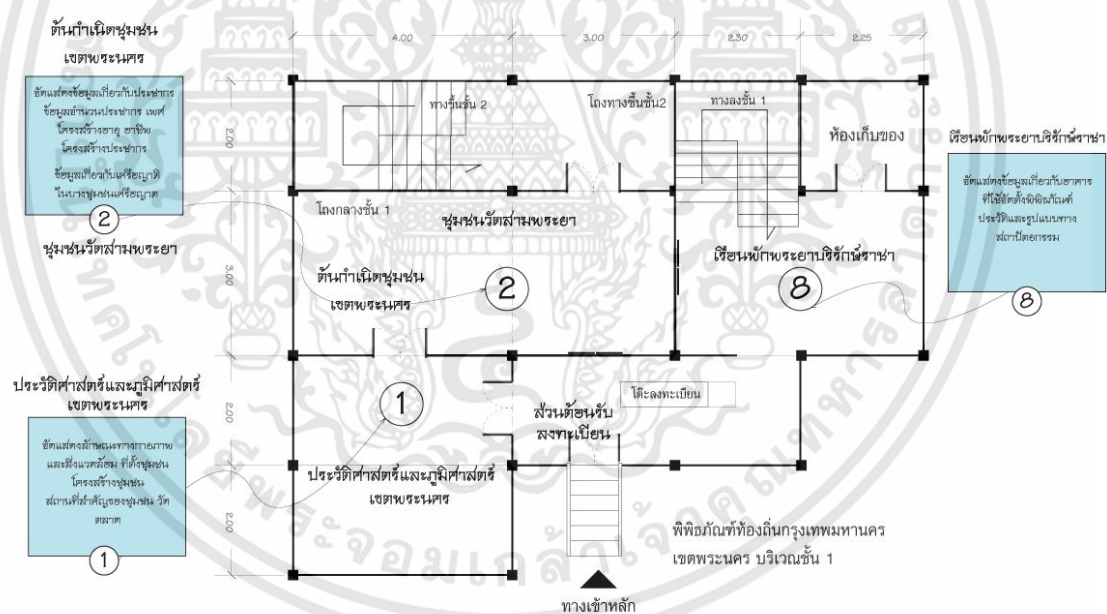
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5.1.3 บันทึกรายละเอียดและข้อเสนอแนะเพื่อใช้ในการปรับปรุงแบบร่างครั้งที่ 2

ลงพื้นที่ซึ่งได้ติดต่อกับประธานชุมชนวัดสามพระยา ในการช่วยแนะนำข้อมูลที่จะนำมาเสริมกับเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์ และนำข้อมูลจากช่องทาง Facebook แต่เนื่องจากความสนใจของคนในชุมชนกับพิพิธภัณฑ์มีน้อย ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาและการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่านี้ จึงจะได้ข้อคิดเห็นของคนในชุมชนที่มากขึ้น

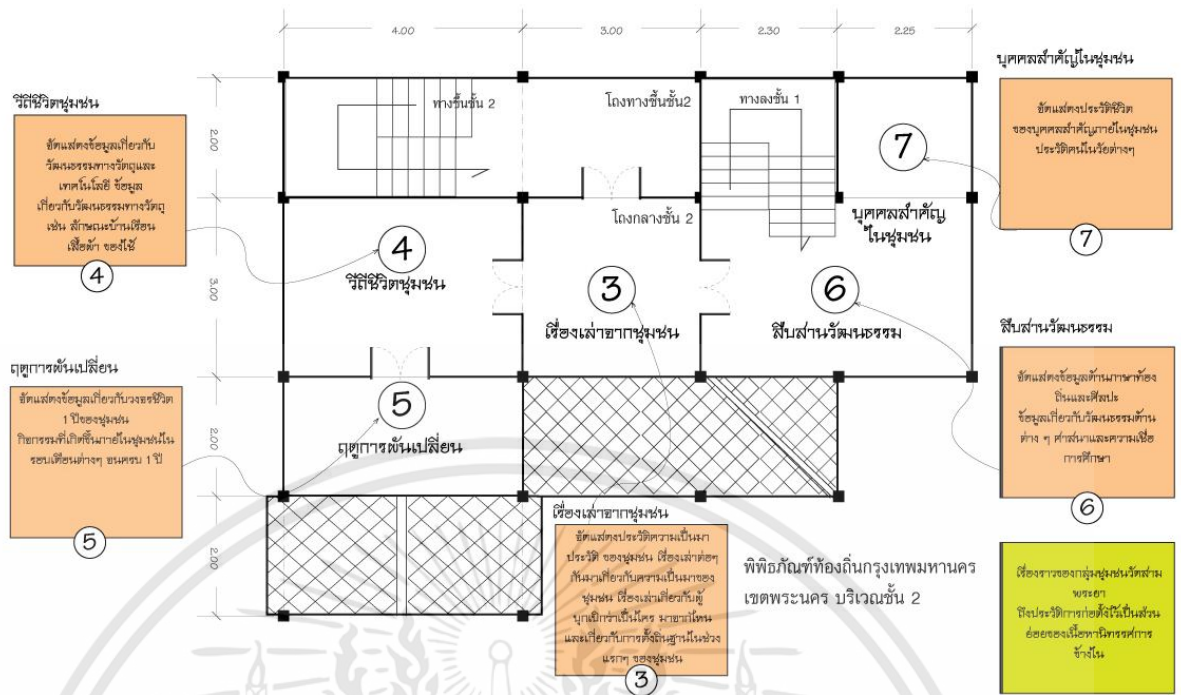
5.2 ขั้นตอนการพัฒนาแบบร่างขั้นที่ 2

จากการสอบถามถึงรูปแบบร่างที่ได้นำเสนอไปในครั้งที่ 1 ผ่านช่องทาง Facebook ชุมชนวัดสามพระยา ทางผู้ดูแลให้ความเห็นว่า อยากให้เพิ่มเรื่องราวของกลุ่มชุมชนวัดสามพระยา ถึงประวัติการก่อตั้งไว้เป็นส่วนย่อยของเนื้อหาในอาคารข้างใน และถ้ามีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชุมชนได้ก็จะดี

ภาพที่ 5.7 แบบร่างแผนผังภายในพิพิธภัณฑ์ห้องถิ่น เขตพระนคร ชั้น 1

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพที่ 5.8 แบบร่างแผนผังภายในพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น เขตพระนคร ชั้น 2

5.3 สรุปผลรูปแบบที่นำเสนอ

จากการนำเสนอแบบร่างแผนผังภายในพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น สามารถสรุปผลจากการนำเสนอ โดยแบ่งข้อคิดเห็นได้เป็น 2 ส่วน โดยมีข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะแบ่งได้ดังนี้

ชุมชนวัดสามพระยา จากการสอบถามผู้ดูแล Facebook ชุมชนวัดสามพระยา โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ ไม่มีประเด็นที่เห็นแตกต่าง แต่อยากให้มีการเพิ่มเติมในเรื่องของกลุ่มคณะทำงานชุมชนวัดสามพระยา ว่ามีใครดูแลและทำหน้าที่อะไรบ้าง รวมถึงผลงานของชุมชนในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ปัญหาความแออัดของชุมชน ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่กังวลกับการเข้ามาของคนนอกพื้นที่ ในการจอดรถกีดขวางทางภายในชุมชนทำให้เป็นปัญหา

เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพระนคร มีข้อคิดเห็นในเรื่องของประเด็นเนื้อหา ที่เจาะเฉพาะกลุ่มชุมชน อยากให้ขยายขอบข่ายชุมชนให้มากกว่านี้ ในส่วนแนวการจัดวางทางเดินจากแบบที่ได้ ออกแบบมานั้น มีความน่าสนใจและสามารถให้ผู้เข้าเยี่ยมชม สามารถเยี่ยมชมภายในได้ในเวลาที่เจ้าหน้าที่ไม่อยู่ได้เอง ซึ่งแก้ปัญหาในการลำดับเรื่องราวภายในได้

การจะพัฒนาแนวทางปรับปรุงพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้นั้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งภาคส่วนสำนักงานเขตพระนคร ที่จำเป็นต้องให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการ การใช้พื้นที่ และการร่วมกันวางกรอบแนวทางในการดำเนินงานบริหารจัดการ ในภาคส่วนชุมชน จะต้องเป็นผู้ผลักดันให้มีการดำเนินการ ในกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑท์และ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ชุมชน ทั้งหมดนี้คือปัจจัยหลักในการดำเนินการ ที่จะคอยพัฒนาชุมชนและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กรุงเทพมหานครแห่งนี้ต่อไป

5.4 บทสังเคราะห์กระบวนการการมีส่วนร่วมในการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร

ในการจัดทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้ พบว่าปัญหาในการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑ์ส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องการเสนอแบบร่างเพื่อขอข้อคิดเห็นหรือแนวทางในการจัดวางเนื้อหาให้กับชุมชน ยังไม่สามารถจัดประชุมหรือจัดเสวนากับคนในชุมชนได้โดยตรง เนื่องจากประเด็นที่นำเสนอยังไม่เป็นประเด็นปัญหาที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับชุมชนมากเท่าที่ควร จึงต้องขอความร่วมมือกับประธานชุมชนในการช่วยผลักดันแบบร่าง ผ่านทางช่องทาง face book ของชุมชนเป็นหลัก ทั้งนี้ทางแผนกพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตพระนคร ที่เป็นผู้ดูแลเบื้องต้น ก็ไม่ได้มีแนวทางหรือนโยบายที่จะผลักดันให้เกิดการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์เช่นกัน

บรรณานุกรม

- กฤษฎา ตัสมา. 2556. “การจัดการพิพิธภัณฑ์วัดศรีสุพรรณ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา”.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม,
บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร
- กรรณิกา ชมดี. 2524. “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะ
กรณีโครงการสารภี ตำบลทาขาง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์”
สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- โกวิทย์ พวงงาม. 2545. “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน”. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.
- จระไน ไชโยธา. 2557. “การจัดการพิพิธภัณฑ์เฉพาะทาง : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ล้านของเล่นกรีก
ยูเนียนท์”. สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม วิทยาลัยนวัตกรรม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปรีตตา เกลิมเผ่า กอนันตกุล. และคณะ. (2547). “รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยและ
พัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น : ระยะที่ 1 สร้างเครือข่ายและสำรวจสภาพพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น”.
กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เพ็ญพรรณ เจริญพร. 2545. “การจัดการพิพิธภัณฑ์” .ในหนังสือรวบรวมบทความทางวิชาการ, 32-40.
กรุงเทพมหานคร : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร
- พิสิษฐ์ ณีฎประเสริฐ และกัมปนาท บริบูรณ์. “การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการ
เรียนรู้ตลอดชีวิต” วารสารศิลปากร, ปีที่ 10, ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม
2560 Veridian E-Journal
- ยุภาพร ธัญวิวัฒน์กุล. 2551. “รายงานการสำรวจศึกษาปัจจัยและแนวทางการบริหารจัดการ
พิพิธภัณฑ์ให้ยั่งยืน”. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- วรางคณา วงศ์อ้อย. 2558. “โครงการศึกษาอัตลักษณ์ชาวไทยหล่มเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบ
ภายในพิพิธภัณฑ์หล่มศักดิ์”. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชา
สถาปัตยกรรมภายใน, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบัง
- วรารณณ์ เผือกเล็ก. 2541. “พิพิธภัณฑ์ศิลปะไทย” กรุงเทพฯ : เอส.ที.พี. เวิลด์มีเดีย,
วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ. 2531. “การพัฒนาชนบทไทย” กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิรัช วิรัชนิการวรรณ. 2530 . “ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน : ประชาชน ขาดวิชาการ
และผู้นำรัฐบาล”. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2539. “โครงการทุนส่งเสริมกลุ่มวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวัฒนธรรม
พื้นบ้าน”. สำนักงานกองทุนสนับสนุนผู้วิจัย(สวก) : E-Library

บรรณานุกรม(ต่อ)

- ศรีศักร วัลลิโภดม. 2539. "พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมศักดิ์ สุวรรณสุจริต. 2531. "แนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเมือง" : นิตยสารท้องถิ่น,ปีที่ 28, ฉบับที่ 9
- หนังสือ "ศิลปวัฒนธรรมไทย เล่ม 4 วัดสำคัญ กรุงรัตนโกสินทร์" ซึ่งกรมศิลปากรจัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในวาระโอกาสสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี (ปี พ.ศ. 2525)
- อรทัย พระทัด. 2558. "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์กรณีศึกษา ชุมชนป้อมมหากาฬ". งานวิจัยอิสระ คณะรัฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อคิน รพีพัฒน์. 2527. "การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา". กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- เอกสารแม่พิมพ์ "พิพิธภัณฑ์บางลำพู". 2556. : กรมธนารักษ์
- เอกสารแผ่นพับ "พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตบางรัก(พิพิธภัณฑ์ชาวบางกอก)"(2559) : สำนักงานเขตบางรัก
- Douglas A. Atlan .(1960) .The Organization of museums: practical advice / pdf / <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000071061>
- Gerald George and Cindy Sherrell-Leo.(1989). Starting Right: A Basic Guide to Museum Planning, Altamira Pr
- WHO/ UNICEF. (1978). Report of the International Conference on Primary Health Care. New York: N.P.Press

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาคผนวก

ที่ ศธ 0524.03/ 60๑๕

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
เขตลาดกระบัง กรุงเทพฯ 10520

๒๖ ธันวาคม 2561

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ข้อมูล

เรียน คุณพงศธร ศิริธรรม ผู้อำนวยการเขตพระนคร

ตามที่ นายณัฐวรท สุหงษา นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มีความประสงค์ขอความอนุเคราะห์ข้อมูลของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร และข้อมูลชุมชนกับฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม เพื่อนำข้อมูลประกอบการค้นคว้าอิสระเรื่อง “การศึกษาการปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน” ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนำไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น หากมีข้อขัดข้องประการใดติดต่อนักศึกษาโดยตรงที่ 088-548-3556

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรยุทธ ชุมสาย ณ อยุธยา)

รองคณบดีฝ่ายบริหารวิชาการ

ปฏิบัติการแทนคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

งานบริหารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

โทร. 0-2329-8000 ต่อ 3536

โทรสาร 0-2329-8365

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

แบบสัมภาษณ์ชุดที่.....

แบบสัมภาษณ์ ประธานชุมชนและผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนรอบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร

เขตพระนคร ในงานสารนิพนธ์

การศึกษาแนวทางการออกแบบพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร

เขตพระนครโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนการค้นหาคำตอบและ

แนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

ของนักศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- เพื่อศึกษารูปแบบเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร
- เพื่อศึกษาและออกแบบปรับปรุงเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนในขั้นตอนการค้นหาคำตอบและแนวทางเพื่อการพัฒนาแบบ

วัตถุประสงค์แบบสัมภาษณ์

เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการศึกษากับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร ทั้งนี้ได้กำหนดในการสัมภาษณ์เป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็น สภาพแวดล้อมของชุมชน การบริหารจัดการภายในชุมชน กิจกรรมของชุมชน เรื่องราวของชุมชน และสภาพปัญหาของชุมชนในปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็น ชุมชนกับพิพิธภัณฑสถานที่มีกิจกรรมหรือความเชื่อมโยงมากน้อยเพียงไร กิจกรรมที่ชุมชนกับพิพิธภัณฑสถานทำร่วมกัน

ผู้จัดทำสารนิพนธ์ขอขอบคุณท่านที่สละเวลาให้ความร่วมมืออนุเคราะห์และแบ่งปันข้อมูล

ในการสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

ณัฐวาท สุหงษา

ผู้จัดทำสารนิพนธ์

สถานที่.....วันที่.....เวลา.....น.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยภายในภายในชุมชนรอบพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยการฟังคำถามแล้วอธิบายคำตอบ โดยผู้จัดทำสารนิพนธ์จดบันทึก ด้วยการจดลายมือและเครื่องบันทึกเสียง

ชุมชน.....

1. เพศ

1) ชาย 2) หญิง

2. อายุ(เต็ม).....ปี

3. อาชีพ

1) นักเรียน/นักศึกษา 2) ค้าขาย 3) แม่บ้าน/พ่อบ้าน
 4) ข้าราชการ 5) ธุรกิจส่วนตัว 6) พนักงานบริษัท
 8) อื่นๆโปรดระบุ.....

4. เป็นผู้อยู่อาศัยในชุมชน.....ปี

5. ภายในบ้านมีสมาชิกทั้งหมดกี่คน.....คน

6. ชุมชนแห่งนี้มีเรื่องราวประวัติความเป็นมาอย่างไร

.....

7. ภายในชุมชนมีรูปแบบการบริหารจัดการอย่างไร

.....

8. กิจกรรมภายในชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

9. สิ่งที่ทางชุมชนต้องการให้มีภายในชุมชน

.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ส่วนที่ 2 ข้อมูลชุมชนกับพิพิธภัณฑ์

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ในประเด็นของชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เขตพระนคร โดยการฟังคำถามแล้วอธิบายคำตอบ โดยผู้จัดทำสารนิพนธ์จัดบันทึกด้วยการจดลายมือและเครื่องบันทึกเสียง

1. ชุมชนกับพิพิธภัณฑ์มีกิจกรรมหรือความเชื่อมโยงมากน้อยเพียงไร...

.....

.....

.....

2. กิจกรรมที่ชุมชนกับพิพิธภัณฑ์ทำร่วมกัน

.....

.....

.....

3. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ผู้จัดทำสารนิพนธ์ขอขอบคุณท่านที่สละเวลาให้ความร่วมมืออนุเคราะห์และแบ่งปันข้อมูล
ในการสอบถามและสัมภาษณ์เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา

